

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

VYTAUTAS SINKEVIČIUS
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**KONCESIJOS SUTARTIS (TEORINIAI ASPEKTAI IR
PRAKTINĖS PROBLEMOS)**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. Irmantas Dobilas

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. KONCESIJOS SUTARTIES SAŲOKA.....	6
2. KONCESIJOS SUTARTIES ELEMENTAI IR TURINYS.....	14
2.1. Koncesijos sutarties elementai.....	14
2.1.1. Šalių susitarimas.....	14
2.1.2. Koncesijos subjektai.....	16
2.1.3. Koncesijos sutarties forma.....	19
2.2. Koncesijos sutarties turinys.....	20
2.2.1. Koncesijos sutarties dalykas.....	20
2.2.2. Koncesijos sutarties kaina – „value for money“ principas.....	24
2.3. Koncesijos sutarties šalių teisės ir pareigos.....	28
2.4. Atsakomybė pagal koncesijos sutartį. Prievolių užtikrinimas. Sutarties pabaiga.....	31
3. KONCESIJOS SUTEIKIMO PROCEDŪRA.....	36
3.1. Koncesijų suteikimo principai.....	36
3.2. Koncesijos suteikimas konkurso būdu.....	38
3.3. Koncesijos suteikimas be konkurso.....	45
4. VIEŠOJI DARBŲ KONCESIJA. JOS YPATYBĖS.....	48
5. KONCESIJOS ĮGYVENDINIMO PRAKTINIAI ASPEKTAI.....	54
5.1. Koncesijos įgyvendinimo praktika Lietuvoje.....	54
5.2. Koncesijos įgyvendinimo praktika užsienyje.....	57
5.3. Koncesijos problemos, privalumai ir trūkumai.....	57
5.3.1. Koncesijų įgyvendinimo praktikos problemos.....	57
5.3.2. Koncesijos projektų trūkumai (silpnybės).....	60
5.3.3. Koncesijos projektų privalumai (stiprybės).....	61
5.3.4. Koncesijos projektų grėsmės (rizikos).....	62
5.3.5. Koncesijos projektų galimybės.....	63
IŠVADOS.....	64
LITERATŪRA	67
SANTRAUKA.....	71
SUMMARY.....	72
PRIEDAS NR.1	73
PRIEDAS NR.2	74

IVADAS

Koncesijos sutarties samprata ir koncesijos sutarties įgyvendinimo problemos iki šiol nebuvo nagrinėtos Lietuvos teisės mokslininkų veikaluose, todėl atsižvelgiant į šių dienų aktualijas, koncesijos sąvokai ir realaus koncesijos įgyvendinimo problemoms turėtų būti skiriama daugiau dėmesio.

Koncesija - teisė naudotis esamu ar numatomu sukurti valstybės ar savivaldybės turtu, kuri pagal sutartį suteikiama tam tikrai ūkinei veiklai vykdyti. Tai viena iš ūkinės veiklos organizavimo formų, kurioje įtvirtinami valstybės ar savivaldybės, kaip turto savininko, ir investuotojo santykiai. Koncesijos būdu gali būti įgyvendinamos tokios veiklos kaip infrastruktūros objektų projektavimas, statyba, plėtra, atnaujinimas, pakeitimas, remontas, valdymas, naudojimas, priežiūra, viešųjų paslaugų teikimas, valstybės ar savivaldybės turto valdymas ir naudojimas bei kitos veikos. Koncesijos veikla pasižymi tuo, kad pagal koncesijos sutartį koncesininkas prisiima visą arba didžiąją dalį su tokia veika susijusios rizikos bei atitinkamas teises ir pareigas, o koncesininko atlyginimas už tokią veiklą sudaro tik teisės užsiimti šia veikla leidimo suteikimas arba tokios teisės suteikimas kartu su pajamomis iš tokios veiklos kartu su atlyginimu, kuris mokamas priklausomai nuo prisiimtą rizikos laipsnio.

Koncesija – tai vis labiau populiarėjantis, alternatyvus metodas, sujungiant stipriąsias viešojo ir privataus sektoriaus puses, pasiekti tokių tikslų kaip infrastruktūros vystymosi skatinimas, viešųjų paslaugų teikimas ir efektyvus valstybės/savivaldybės turto valdymas bei naudojimas, todėl koncesijos institutą būtina panagrinėti detaliau.

Darbo objektas ir tikslai. Šio magistrinio tiriamojo darbo tyrimo objektas – tai koncesijos sutarties reglamentavimas, koncesijos sutarčių sampratos klausimai, koncesijos sutarčių teisinė reikšmė, bei praktikoje pasitaikančios problemos koncesijos sutarčių sudarymo, įgyvendinimo, apmokestinimo klausimais.

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas, nagrinėjant Lietuvos ir užsienio teisės normas bei praktiką, ir yra kuo aiškiau ir detaliau išnagrinėti koncesijos sutarčių ypatumus Lietuvos teisinėje sistemoje, atskleisti koncesijos sutarties sampratą, apibūdinti faktorius, lemiančius koncesijos sutarčių atsiradimą, išskirti koncesijos sutarčių esminius požymius, pranašumus ir trūkumus, atskleisti koncesijos suteikimo procedūrą, teorine ir praktine prasme išanalizuoti šių sutarčių ypatumus bei nustatyti praktinę reikšmę, parodyti koncesijos sutarčių aktualumą ir perspektyvas.

Darbo uždaviniai. Keliami pagrindiniai uždaviniai – išsiaiškinti atskirai koncesijos sutarties pobūdį, išnagrinėti koncesijos sutarties sampratą ir jos vietą sutarčių teisinėje sistemoje bei atlikti koncesijos sutarties įgyvendinimo praktikoje analizę, nustatant privalumus ir trūkumus

bei nurodant tokio pobūdžio sutarčių įgyvendinimo perspektyvas. Gilesniam koncesijos sutarties suvokimui pasitelkiama užsienio šalių patirtis.

Hipotezė. Koncesijos sutartis, kaip sutarčių teisės institutas, Lietuvos teisės sistemoje reglamentuojama gana detalai ir yra vis dažniau naudojama praktikoje, siekiant efektyviai suderinti viešojo ir privačiojo sektorių privalumus. Tačiau vis dėlto, gali būti iškeliamos tam tikros koncesijos taikymo problemos, tokios kaip koncesijų procedūras reguliuojantys vidaus teisės aktai, koncesijų įstatymo suderinamumas su kitais teisės aktais ar koncesijos mokestiniai aspektai, nors šie klausimai ir netrukdo vis plačiau praktikoje taikyti koncesijos sutarties.

Tyrimo metodai. Rašant šį darbą, naudoti tokie empiriniai tyrimo metodai, kaip loginis, lyginamasis, sisteminis, analizės, abstrakcijos, teleologinis ir kiti.

Loginis metodas būtinas atskleidžiant bet kokio mokslinio tiriamojo darbo tikslus, aiškinantis teisės normų turinį, pateikiant išvadas bei apibendrinimus. Lyginamasis metodas šiame darbe bus naudojamas atskleidžiant sutarties sampratą, rūšis, instituto reikšmę, lyginant įvairias Lietuvos ir užsienio teisinėje literatūroje pateikiamas interpretacijas, gilinantis į teismų praktikoje formuluojamas sampratas, požymius ir pan. Analizės bei abstrakcijos metodai naudoti išskiriant pagrindines teisės literatūroje pateikiamas sutarties, koncesijos sampratas bei jų požymius. Teleologinis (arba teisės akto leidėjo ketinimo) metodas leidžia daryti išvadas dėl teisės normų, reglamentuojančių koncesijos sutarčių rūšis, turinio.

Tyrimo šaltiniai. Šiame darbe remiamasi Lietuvos ir tarptautinės teisės normomis (įstatymais, įstatymų projektais, poįstatyminiais aktais, valstybės ir savivaldybės institucijų vidaus teisės aktais,) doktrina, tarptautinėmis sutartimis, teisės specialistų išreikštomis nuomonėmis, susiklosčiusia Lietuvos ir užsienio praktika, įgyvendinant koncesijos sutarties. Pateikiami individualūs samprotavimai nagrinėjama tema.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro penkios dalys. Pirmojoje dalyje aptariama sutarties sampratos klausimai mokslinėje literatūroje, nurodant pagrindinius koncesijos sutarties skirtumus nuo kitų civilinių sutarčių rūšių. Antrojoje dalyje aptariama koncesijos, kaip sutarties reglamentavimas Lietuvos teisės normų aktuose, koncesijos sutarties elementus ir turinį, aptariant koncesijos sutarties šalių teises ir pareigas, pateikiant atitinkamas pastabas dėl kai kurių įstatyme įtvirtintų nuostatų. Trečiojoje dalyje apibendrinama koncesijos suteikimo procedūra, grafiškai pavaizduojant nuoseklius koncesijos suteikimo procesus. Ketvirtoji dalis skirta aptarti viešųjų darbų koncesijos ypatybes bei iškelti atitinkamas problemas šioje srityje. Paskutinioji darbo dalis skiriama apžvelgti Lietuvoje susiklosčiusią negausią praktiką dėl koncesijos įgyvendinimo, pateikti tam tikrus statistinius duomenis ir išryškinti koncesijos, kaip instituto, privalumus ir trūkumus.

Darbo mokslinis naujumas ir praktinė reikšmė. Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama tema aktuali tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu. Iki 2003 metų nebuvo sudaryta nei viena koncesijos sutartis nuo Lietuvos nepriklausomybės atgavimo. Tačiau su Europos plėtros ir rekonstrukcijos banko specialistų pagalba bei atitinkamu paskatinimu iš UNCITRAL, buvo parengtas naujasis Koncesijų įstatymas, labiau atitinkantis abiejų visuomenės pusių interesus, todėl pastaruoju metu pastebima tendencija sudaryti vis daugiau koncesijos sutarčių. Tai verčia įsigilinti į šį institutą ir reikalauja tikslesnio ir detalesnio teisinio reglamentavimo, privalumų bei trūkumų nurodymo bei tam tikrų perspektyvų išvėgimo, remiantis užsienio šalių praktika. Pažymėtina tai, kad Lietuvos sutarčių teisės specialistai nėra giliau nagrinėję šios problemos.

1. KONCESIJOS SUTARTIES SĄVOKA.

Reiškinio ar objekto analizė paprastai prasideda nuo jo esmės apibūdinimo. Sąvokos nustatymas yra sudėtingas uždavinys. Apibrėžiantysis dėl įvairiausių priežasčių gali neįvardyti kurios nors savybės. Kitaip tariant, visada yra rizika, kad sąvoka neapibūdins reiškinių esmės išsamiai ir tiksliai. Tikrovė dažniausiai yra turtingesnė ir įvairesnė, nei žmonės įsivaizduoja: šiandien atrodo, kad visos tiriamo reiškinių savybės yra žinomos ir visiškai išreikštos pateiktame apibrėžime, kitą dieną gali atsiskleisti visai nežinomų ar tiesiog nepastebėtų ir neapibrėžtų reiškinių savybių.¹

Tačiau be sąvokų neįmanoma išsiversti, o ypač teisėje. Jeigu koncesijos sutarties esmė nebus vienodai suprantama, nebus bendros koncesijos taikymo praktikos, bendros teismų praktikos, o ta pati situacija bus skirtingai teisiškai vertinama, kas gali turėti skirtingų teisinių padarinių, todėl ypač svarbu atskleisti koncesijos sutarties sąvokos turinį, o tai geriausiai padaryti ją lyginant su kitomis sutartimis ar teisiniais institutais, ką ir atliksime šiame skyriuje, lygindami koncesijos sutartį su nuomos sutartimi, pirkimo-pardavimo sutartimi, privatizavimo procedūra ar viešojo pirkimo procesu.

Tačiau visų pirma būtina išsiaiškinti koncesijos termino reikšmę ir turinį.

Koncesija – (lot. „*Concessio*“ – leidimas, nuolaida), pagal Tarptautinių žodžių žodyną yra apibūdinamas kaip „tam tikromis sąlygomis administracinės valdžios duodamas leidimas privatiems asmenims ar jų grupei, bendrovei, verstis kokia nors ūkine veikla.“² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas taip pat pateikia koncesijos apibrėžimą, nuroydamas, kad Koncesija - tai “1. sutartis, kuria privatiems asmenims ar bendrovėms išnuomojamos valstybei ar vietinės valdžios organams priklausančios įmonės, žemė su jos turtais ir pan.; arba 2. pati tokiais pagrindais organizuota įmonė.³ Tuo tarpu iš ekonominės pusės koncesijos sąvoka apibrėžiama sustiprinant iš koncesijos gaunamą ekonominę naudą elementą ir gali būti apibrėžiama taip: Koncesija – tai specifinis viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo modelis, kuris turi savo struktūrą, sutartinius santykius ir yra aiškiai apibrėžti jo taikymas ir laukiama nauda.⁴

Koncesijos sutarties sąvoka Lietuvos teisės aktuose visų pirma yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Koncesijų įstatyme, kurio pirmoji redakcija priimta 1996 m. rugsėjo 10 d.⁵ Pirmojoje įstatymo redakcijoje buvo pateiktas daug siauresnis koncesijos apibrėžimas. Tai yra: “**Koncesija** – teisė naudotis esamu ar numatomu sukurti valstybės ar savivaldybės turtu, kuri

¹ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. - Vilnius: Justitia, 1996. P.17.

² Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Žodynas, 2001. P.508-509.

³ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.- Vilnius. Alma littera, 1998. P. 323.

⁴ Dičpetris L. VPP projekto tinkamumo, vertės ir atsipirkimo vertinimas. Praktiniai aspektai viešajam sektoriui. 2004 // www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/konfprogramshort.doc; *prisijungimo laikas 2006-11-21*.

⁵ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas. // Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141. 2 str.

pagal sutartį suteikiama tam tikrai ūkinei veiklai vykdyti.“ Atitinkamai buvo numatyta, kad „**Koncesijos sutartis** – rašytinė sutartis, pagal kurią koncesijos suteikėjas sutartyje nustatytais sąlygomis koncesininkui tam tikram laikui atlygintinai perduoda teisę naudotis šiame įstatyme nustatytais koncesijos objektais.“⁶

2003 m. Koncesijų įstatymo redakcijoje nustatyta jau šiek tiek platesnė koncesijų sąvoka ir apibrėžta, kad „**Koncesija** – tai vadovaujantis koncesijos sutartimi ir joje nustatytais sąlygomis suteikiančiosios institucijos koncesininkui pagal Koncesijų įstatymą suteikiamas specialus leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, teikti viešąsias paslaugas, valdyti ir (ar) naudoti valstybės ar savivaldybės turtą (tarp jų eksploatuoti gamtos išteklius), kai koncesininkas pagal koncesijos sutartį prisiima visą ar didžiąją dalį su tokia veikla susijusios rizikos bei atitinkamas teises ir pareigas.“⁷

Koncesijos sutarties sąvoka taip pat buvo reformuluota iš naujo, nurodant, kad: „**Koncesijos sutartis** – suteikiančiosios institucijos, kuri veikia valstybės ar savivaldybės vardu, ir koncesininko sudaryta rašytinė sutartis, kurioje nustatomos suteikiančiosios institucijos ir koncesininko teisės ir pareigos, susijusios su koncesija.“⁸

2004 m. balandžio 29 d. Koncesijos įstatymo pakeitimo įstatymas vėl šiek tiek pakoregavo koncesijos sąvoką, išbraukdamas 2 straipsnio 1 dalyje išbraukiant žodį „specialus“ ir koncesijos apibrėžimą išdėstant taip:

„1. Koncesija – vadovaujantis koncesijos sutartimi ir joje nustatytais sąlygomis suteikiančiosios institucijos koncesininkui pagal šį Įstatymą suteikiamas leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, teikti viešąsias paslaugas, valdyti ir (ar) naudoti valstybės ar savivaldybės turtą (tarp jų eksploatuoti gamtos išteklius), kai koncesininkas pagal koncesijos sutartį prisiima visą ar didžiąją dalį su tokia veikla susijusios rizikos bei atitinkamas teises ir pareigas.“⁹

Pagal šiuo metu galiojančio aktualios redakcijos (su pakeitimais pagal 2006 m. liepos 11 d. Koncesijų įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr.X-749) Koncesijų įstatymo 2 str. **Koncesija** tai – „vadovaujantis koncesijos sutartimi ir joje nustatytais sąlygomis suteikiančiosios institucijos koncesininkui pagal koncesijos įstatymą

---

⁶ Ten pat.

⁷ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr.70-3163. str.2.

⁸ Ten pat.

⁹ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo, III skyriaus papildymo šeštuoju skirsniu ir įstatymo papildymo priedu įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr.73-2533, 2 str.

suteikiamas leidimas vykdyti ūkinę komercinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, teikti viešąsias paslaugas, valdyti ir (ar) naudoti valstybės, savivaldybės turta (tarp jų eksploatuoti gamtos išteklius), kai koncesininkas pagal koncesijos sutartį prisiima visą ar didžiąją dalį su tokia veikla susijusios rizikos bei atitinkamas teises ir pareigas, o koncesininko atlyginimą už tokią veiklą sudaro tik teisės užsiimti atitinkama veikla suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos ar tokios teisės suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos kartu su atlyginimu, mokamu koncesininkui suteikiančiosios institucijos, atsižvelgiant į jos prisiimtą riziką.¹⁰ To paties įstatymo 2 str. 3 d. taip pat apibrėžia koncesijos sutartį, kur nurodoma, kad „**Koncesijos sutartis** – suteikiančiosios institucijos, kuri veikia valstybės ar savivaldybės vardu, ir koncesininko sudaryta rašytinė sutartis, kurioje nustatomos suteikiančiosios institucijos ir koncesininko teisės ir pareigos, susijusios su koncesija“.¹¹ Giliau koncesijos sąvoka gali būti suprantama tik išnagrinėjus pačią koncesijos sutartį, koncesijos sutarties dalyką, subjektus, sutarties elementus bei veiklos sritis, kurioms galima sudaryti koncesijos sutartis.

Apskritai, koncesijos sąvoka nėra labai paplitusi visuomenėje, o kartu ir valstybės bei savivaldybės institucijose. Koncesijos sutarties esmei bei koncesijos projektams įvardinti labiau priimtinas naudoti ir dažniau naudojamas **viešosios ir privačiosios partnerystės terminas** (*public and private partnership – PPP – 3P*), tiksliai nusakantis projekto šalių bendradarbiavimo pobūdį ir sutarties specifiką. Kaip teigia Emanuel Steve Savas¹², sąvoka „viešojo ir privačiojo partnerystė“ dažnai vartojama trejopai. Pirma, ji vartojama laisvai kalbant apie bet kurį mechanizmą, kai viešasis ir privatusis sektoriai susijungia, kad bendrai tiektų prekes ir paslaugas. Pavyzdžiui, sutartys, privilegijos ir dotacijos atitinka šį terminą. Antra, juo apibendrinami sudėtingi, privatizuoti infrastruktūros projektai. Trečia, jis apibūdina oficialų bendradarbiavimą tarp verslo ir viešojo sektoriaus vadovų bei savivaldos tarnautojų. Pastaruoju atveju verslas ne tik atlieka savo įprastą vaidmenį rinkoje, bet ir prisideda prie mokyklų, darbo mokymų, miesto atnaujinimo, plėtros ir tt., o valstybė tampa daugiau nei tik mokesčių rinkėja bei municipalinių paslaugų teikėja, bet ir tampa nekilnojamo turto plėtotėja, skolintoja. Tad plačiau koncesijos – viešosios ir privačiosios partnerystės esmę bandysime atskleisti atskirdami ją nuo kitų civilinių sutarčių.

Koncesija nėra nei nuoma, nei prekių ar paslaugų pirkimas-pardavimas, nei privatizavimas ar viešasis pirkimas.

¹⁰ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.82-3251. 2 str.

¹¹ Ten pat.

¹² Obrazcovas V., Savas E. S., Jančauskas E. E. Valstybės ir savivaldybės turto valdymas ir privatizavimas: teorija ir praktika. I knyga. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003. P.103.

Koncesija panaši į **nuomą**, tačiau koncesija nėra nuoma. CK 6.477 str. nustato, kad pagal nuomos sutartį viena šalis (nuomotojas) įsipareigoja suteikti daiktą laikinai valdyti ir naudotis juos už užmokestį, o kita šalis (nuomininkas) įsipareigoja mokėti nuomos mokesčių.¹³ Tuo tarpu koncesijos sutartimi kalbama apie tam tikros paslaugos suteikimą už tam tikrą atlygį.

Taigi, esminis koncesijos ir nuomos skirtumas yra tame, kad nuomos atveju už tam tikrą sumą yra laikinai *perleidžiamos* teisės naudotis turtu (už pinigus ar kitas finansines priemones, tokias kaip investicijos į tam tikrus objektus). Tuo tarpu koncesijos atveju, priešingai, kada koncesijos metu yra *įsigyjama/suteikiama* tam tikros reikalaujamos ir viešųjų interesų tenkinimui reikalingos kokybės paslauga, kuri suvokiama kaip tam tikra vertė, aiškinant „value for money“ („vertė už pinigus“) principo įgyvendinimą, kada yra suteikiama teisė naudotis turtu. Kad „pinigai“ nebūtų didesni nei gaunama papildoma „vertė“, vykdomi specialūs paskaičiavimai ir palyginimai¹⁴ (plačiau apie tai bus kalbama skyrelyje koncesijos sutarties kaina ir „value for money“ principas). Lyginant šių dviejų sutarčių objektus, galima padaryti išvadą, kad ir šių sutarčių dalykai visiškai skirtingi: nuomos sutarties dalykas – bet kokie nesunaudojamieji daiktai, kai tuo tarpu koncesijos sutarties dalykas – leidimas vykdyti ūkinę komercinę veiklą, susijusią su mainais infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, arba teikti viešąsias paslaugas įstatyme nurodytose srityse:) energetikos, geležinkelių linijų ir sistemų, vandens ūkio, vandens nuotekų, atliekų naudojimo, perdirbimo ir tvarkymo, kelių, tiltų, tunelių, parkavimo ir kitos kelių transporto infrastruktūros, sveikatos apsaugos sistemos, telekomunikacijų infrastruktūros, švietimo sistemos, uostų ir priplaukų infrastruktūros, oro uostų infrastruktūros, viešosios transporto infrastruktūros, turizmo objektų, įrenginių ir kitos infrastruktūros, kultūros, sporto, laisvalaikio leidimo objektų, įrenginių ir kitos infrastruktūros, Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu – atskirais atvejais kitose srityse (plačiau koncesijos sutarties dalykas aptariamas skyrelyje „Koncesijos sutarties dalykas“).

Koncesijos sutartis taip pat negali būti painiojama **su prekių ar paslaugų pirkimo - pardavimo sutartimi**. Civilinio kodekso 6.716 str. apibrėžia, kad “paslaugų sutartimi viena šalis (paslaugų teikėjas) įsipareigoja pagal kitos šalies (kliento) užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti.”¹⁵ Šios Civilinio kodekso nuostatos taikomos tik tokioms

¹³ Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6 knygos IV dalies XXVIII skyrius. Nuoma. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262.

¹⁴ Vainienė R. Koncesija: draugas ar baubas? // <http://www.vilnius.lt/svietimas/Koncesija.pdf>; *prisijungimo laikas 2006-10-10*.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262. 6.716 str.

paslaugoms, kai tarp paslaugų teikėjo ir kliento neatsiranda darbo ar kitokių pavaldumo (subordinacijos) santykių. To paties Civilinio kodekso 6.718 str. nurodyta, kad “Teikdamas paslaugas paslaugų teikėjas privalo veikti sąžiningai ir protingai, kad tai labiausiai atitiktų kliento interesus.”¹⁶ Tuo tarpu koncesijos sutartis pasižymi abiejų koncesijos sutarties šalių lygybe ir interesų suderinimu, kaip privataus ir viešojo sektoriaus interesų derinimu. Taigi, Civiliniame kodekse apibrėžtos paslaugų teikimo sutarties skirtumas nuo koncesijos sutarties gali būti įvardijamas ir per sutarties objektą (koncesijos sutarties objektas bus aptartas vėlesniame skyrelyje).

Koncesija negali būti maišoma ir su **privatizacija**. Privatizavimas – tai valstybės ir savivaldybės turto (akcijų arba kito turto) perdavimas potencialių pirkėjų nuosavybėn pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatyme¹⁷ nustatytą tvarką sudarytus privatizavimo sandorius, taip pat valstybės arba savivaldybės kontrolės perdavimas valstybės ar savivaldybės kontroliuojamoms įmonėms, kai iš papildomų įmokų išplatinama nauja akcijų emisija. Jos uždavinys – užpildyti spragą, atsiradusią valstybei pasitraukus nuo visuomenės kapitalo valdymo. Privatizavimas – gana plati sąvoka ir paprastai yra suprantamas kaip valstybinio turto perėjimas į privačias rankas, kurią lemia 4 veiksniai: našumas, nuosavybės teisės, ištekliai ir pajamos.¹⁸ Privatizavimas nuo koncesijos skiriasi tuo, kad privatizavimo metu privatizuojamas objektas negrįžtamai perduodamas privačiam subjektui. Paprastai privatizuojama už pinigus, tačiau Lietuvos praktikoje esama privatizavimų už simbolinį litą ar netgi primokant privatizuotojui.¹⁹ Skiriasi ir šių sutarčių bruožai atsižvelgiant į jų terminuotumą.

Koncesijos sutartis visada yra terminuota (paprastai 20-25 metų laikotarpiui). Tuo tarpu privatizacijos procesas yra vienkartinis ir neturi jokio termino. Koncesijos metu turtas nėra perleidžiamas koncesininko nuosavybėn, tad priešingai, nei teigiama kai kurių nuomonių, nėra įžanga į privatizaciją, nes koncesijos metu privatizacija negalima ir tik pasibaigus koncesijos terminui, galima svarstyti privatizavimo klausimą. Reikia prisiminti, kad koncesijos sutarties mechanizmas numato suteikiančiosios institucijos teisę kontroliuoti koncesininko atliekamų darbų efektyvumą ir kainą²⁰, priešingai nei privatizacijoje, kur įvykus procesui, valstybės institucija praranda reguliavimo galimybę.

---

¹⁶ Ten pat. 6.718 str.

¹⁷ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr.107-2688. 1 str.

¹⁸ Obrazcovas V., Savas E., S. Jančauskas E. E. Valstybės ir savivaldybės turto valdymas ir privatizavimas: teorija ir praktika. I knyga. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003. P.149-151.

¹⁹ Vainienė R. Koncesija: draugas ar baubas? // <http://www.vilnius.lt/svietimas/Koncesija.pdf> ; *prisijungimo laikas 2006-10-10*.

²⁰ Garbaravičius A. Koncesijos: gelbėjimosi ratas ar akmuo po kaklu? // www.kaunas.lt/page/index/190?sid=299; *prisijungimo laikas 2006-09-14*.

Koncesija taip pat nėra ir **viešasis pirkimas**, nors kai kuriais atvejais turi būti taikomos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos, atsižvelgiant į tai, kad koncesijos metu gali būti įgyjama paslauga. Nuo viešojo pirkimo koncesijos skiriasi tuo, kad koncesijos sutartimi koncesininkui yra perleidžiama rizika. Daroma prielaida, kad privatus sektorius geriau išmano, kaip suvaldyti konkrečios veiklos sferos rizikas ir efektyviausiomis priemonėmis pasiekti rezultatą. Būtent rezultatas – tam tikra pageidaujama kokybė ir yra koncesijos sutarties dalykas, nes koncesijos sutartys yra sudaromos siekiant suteikti reikalingą ir visuomenei aktualią kokybišką paslaugą, t.y. patenkinti visuomenės interesus.

Tačiau tam, kad būtų giliau suvokiama koncesijos sutarties esmė, išnagrinėsime koncesijos sutartį pagal sutarčių rūšių klasifikavimo bruožų priskirdami koncesijos sutartis atitinkamoms kategorijoms.

Koncesijos sutartis yra *konsensualinė*, nes laikoma sudaryta nuo to momento, kai šalys tarpusavyje susitarė dėl visų esminių jos punktų (kaip reikalaujama pagal bendrąsias sutarčių sudarymo taisykles bei koncesijų įstatymo nuostatas) ir įstatymo nustatyta forma išreiškė suderintą valią (šiuo atveju tai būtų rašytinė sutartis, tvirtinama suteikiančiosios institucijos įgaliotų atstovų). Taigi, šiai sutarčiai sudaryti pakanka tikrai šalių suderintos valios pareiškimo ir įstatymo nustatytos formos.

Koncesijos sutartis *dvišalė*, nes sutarties šalys išreiškia priešpriešinę suderintą valią. Šios sutarties šalių siekiami tikslai yra skirtingi. Koncesininkas nori įgyti teisę/leidimą užsiimti tam tikra ūkine komercine veikla, kurios sritys nurodytos įstatymo arba teiki viešąsias paslaugas, reikalingas visuomenės interesų tenkinimui. Tuo tarpu koncesiją suteikianti institucija yra suinteresuota užtikrinti visuomenei būtinų ir šios institucijos funkcijoms priskirtų viešųjų interesų kokybišką tenkinimą, racionaliai paskirstyti finansus, skiriamus šių paslaugų užtikrinimui bei minimizuoti su tokių paslaugų teikimu susijusią riziką, perkeliant galimų nuostolių (o būtina paminėti, kad taip pat ir neplanuoto pelno) riziką ant koncesininko pečių. Koncesininkui keliamas reikalavimas surasti patį geriausią pageidaujamos kokybės pasiekimo kelią, koncesijos sutartyje numatant, kad visuomenei būtini infrastruktūros objektai būtų pastatyti ar suteikiamos paslaugos kuo greičiau. Dvišalę koncesijos sutartį gali sudaryti ne tik du, bet ir keletas asmenų. Taip koncesijos suteikėjas, norėdamas užtikrinti greitą viešosios infrastruktūros projektų įgyvendinimą, gali pasirinkti projektą, kurio įgyvendinime dalyvauja ne vienas koncesininkas.

Koncesijos sutartis – *atlygintinė*. Koncesijų įstatymo 2 str. 1 p. koncesijos apibrėžime nurodoma, kad koncesijos sutartis yra atlygintinė, nes „koncesininko atlyginimą už tokią veiklą sudaro tik teisės užsiimti atitinkama veikla suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos ar tokios

teisės suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos kartu su atlyginimu, mokamu koncesininkui suteikiančiosios institucijos, atsižvelgiant į jos prisiimtą riziką.“. Taigi, atlyginimas už koncesijos sutartį išskirtinai nėra tik piniginis. Veikiau priešingai – koncesijos santykių esmė ir yra privačiojo sektoriaus interesų tenkinimas ne pinigine forma atsilyginant už prisiimtą riziką įgyvendinant viešajam sektoriui būtinus projektus. Tačiau vis dėlto atlyginimas už koncesijos sutartį gali būti išskiriamas kaip:

- 1) atlyginimas kaip teisė užsiimti atitinkama veikla;
- 2) atlyginimas kaip pajamos iš suteiktos teisės užsiimti atitinkama veikla;
- 3) atlyginimas, mokamas suteikiančiosios institucijos, atsižvelgiant į koncesininko prisiimtą riziką.

Pažymėtina, kad viešosios darbų koncesijos (kuri plačiau bus nagrinėjama šio darbo 4 skyrelyje „Viešoji darbų koncesija. Jos ypatybės“) atlygintinumas taip pat atskirai sureglamentuotas Koncesijos įstatymo 2 str. 8 punkte²¹, kur nurodoma, kad viešosios darbų koncesijos sutarties pagrindu koncesininkui kaip atlyginimas už atliktus darbus suteikiama arba tik teisė eksploatuoti infrastruktūros objektą, kuris yra tokių darbų rezultatas, arba suteikiama tokia teisė ir papildomai mokamas atlyginimas. Taigi, atlygis už viešąją darbų koncesiją taip pat nėra vien tik finansinis ir yra suvokiamas kaip dvejopo pobūdžio:

- 1) atlyginimas kaip teisė eksploatuoti infrastruktūros objektą, kuris yra viešosios koncesijos darbų rezultatas;
- 2) atlyginimas kaip minėtos teisės suteikimas ir kartu mokant papildomą atlyginimą iš koncesiją suteikiančios institucijos.

Pagal sudarymo būdą koncesijos sutartis yra priskiriama prie *abipusėmis derybomis* sudaromų sutarčių. Derybų sutartimi laikoma tokia sutartis, kurios sąlygos nustatomos abiem šalims derantis dėl jų, t.y. pasiekiami suderinta abiejų šalių valia individualiai dėl kiekvienos sutarties sąlygos. Žinoma, reikia turėti mintyje tas sutarties sąlygas dėl kurių negalima derėtis ir kurios yra sureglamentuotos imperatyviomis įstatymo normomis.

Pagal Civilinio kodekso 6.160 straipsnio 3 dalį – pagal gaunamos naudos apibrėžtumą sutartys yra skirstomos į *rizikos* sutartis, kada sutarties sudarymo metu rezultatas yra pagrindžiamas tam tikra rizika ir ekvivalentines sutartis. Kada jų sudarymo metu yra aiški gaunama nauda ir jos dydis bei šalių pareigų dydis. Koncesijos sutartis šiuo atveju yra *rizikos* sutartis, nes sudarant tokią sutartį šalims nėra žinoma, ar jos gaus kokios nors naudos arba yra nežinomas galimos naudos dydis arba naudos gavimas priklauso nuo atsitiktinių, dažnai nuo šalių valios nepriklausančių aplinkybių. Tokia tipine rizikos sutartimi taip pat yra draudimo

²¹ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141; Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo, vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas. // Valstybės žinios. 2006, Nr.82-3251.

sutartis. Koncesijos atveju šalys paskirsto riziką tarpusavyje, siekdamos bendro rezultato, preziumuojant, kad privatusis sektorius yra geriau įvaldęs rizikos valdymą.

Taigi, tiek koncesijos, tiek viešosios koncesijos sutartimi, koncesininkas įsipareigoja už tam tikrą atlyginimą įvykdyti koncesijos sutartimi prisiimamus įsipareigojimus dėl ūkinės komercinės veiklos, susijusios su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, viešųjų paslaugų teikimo, valstybės, savivaldybės turtą (tarp jų eksploatuoti gamtos išteklius) valdymo ir (ar) naudojimo, o koncesiją suteikiančioji institucija įsipareigoja savo ruožtu už tai suteikti koncesijos sutartyje nustatyto pobūdžio ir dydžio atlyginimą ar tam tikrą atlyginimo rūšių kombinaciją.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal savivaldybės vardu sudarytas koncesijų sutartis visi savivaldybės prisiimti įsipareigojimai mokėti koncesininkams atlyginimą vykdomi iš savivaldybės finansinių išteklių, laikantis Lietuvos Respublikos Seimo nustatytų atitinkamų metų savivaldybių skolinimosi limitų. Pavyzdžiui, pagal 2005 m. patvirtintą savivaldybių skolinimosi limitą 2006-iems metams, įtvirtiną 2005 m. gruodžio 8 d. įstatymo 11 str. nurodoma, kad savivaldybės skola negali viršyti 35 procentų (Vilniaus miesto savivaldybės – 50 procentų, Kauno miesto savivaldybės – 50 procentų) patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų (neįskaitant iš valstybės biudžeto savivaldybei skiriamų specialių tikslinių dotacijų).²² Savivaldybėms, kurių investicijų projektai įtraukti į Valstybės investicijų 2006–2008 metų programą, Vyriausybės sprendimu gali būti nustatyti didesni skolinimosi limitai, išskyrus tas savivaldybes, kurios nemažina kreditorių įsiskolinimo.

Taigi, išnagrinėjus koncesijos sutartį pagal tam tikrus kriterijus, leidžiančius priskirti ją vienai ar kitai civilinių sutarčių grupei, galima teigti, kad koncesijos sutarties institutas išsiskiria pagal savo pobūdį kaip dvišalė atlygintinė rizikos sutartis, įkūnijanti viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą, o jos ypatybes mes pabandysime išnagrinėti sekančiame skyriuje.

---

²² Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.78-3061; Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr.150-5462; 2005, Nr.153 (*atitaisymas*).

2. KONCESIJOS SUTARTIES ELEMENTAI IR TURINYS

2.1. Koncesijos sutarties elementai

Sandoris yra viena iš istoriškai seniausių teisinių konstrukcijų. Sandoriu laikomi asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Tokią sandorio sampratą pateikia LR Civilinio kodekso 1.63 str. Būtent toks yra legalus – įstatymo nustatytas sandorio apibrėžimas.

Sandorio turinys suformuoja civilinio teisinio santykio turinį, t.y. šio santykio subjektines civilines teises ir pareigas. Romėnų teisėje sandoris buvo vertinamas kaip vienas civilinio teisinio santykio atsiradimo pagrindų. Tai įtvirtinta ir CK 1.136 str. 2 dalies 1 punkte, kuriame užfiksuota, kad sandoris yra vienas iš pagrindų subjektinėms teisėms ir pareigoms atsirasti, o CK 6.2 straipsnyje nurodyta, kad prievolės atsiranda iš sandorių ir kitokių juridinių faktų, kurie pagal galiojančius įstatymus sukuria prievolinius santykius.²³

Taigi, civilinis teisinis santykis yra sudaryto santykio padarinys. Sandorio turinys, kurį sudaro sandorio sąlygos, nulemia civilinio teisinio santykio subjektų konkrečias teises ir pareigas.

Tam, kad asmens veiksmai įgautų sandorio teisinę reikšmę, turi būti nustatytos sandorio sąlygos, kitaip tariant, atskleistas sandorio turinys, kuris atspindi abiejų sandorio šalių teisinę valią. Neišreikšta valia, kuri negali būti suvokiama trečiųjų asmenų, nesukurs sandorio, todėl sandoris suprantamas kaip valios – subjektyvaus elemento ir valios išraiškos – objektyvaus elemento, vienovė.

Žemiau išnagrinėsime koncesijos sutarties elementus, pradėdami nuo koncesijos sutarties sudarymo kaip sutarties šalių laisvės išraiškos – vieno svarbiausių civilinės teisės principų realizavimo.

2.1.1. Šalių susitarimas. Sutarties laisvės principo aspektas.

LR Koncesijų įstatymo 21 straipsnyje įtvirtinta bendra nuostata, kad sudarydama koncesijos sutartį, suteikiančioji institucija veikia remdamasi LR Koncesijų Įstatymu, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu ir kitais įstatymais, tuo pačiu įtvirtinant nuostatą, kad sudarydamos koncesijos sutartį šalys vadovaujasi vienu pagrindinių civilinės teisės principų – šalių valios ir sutarties laisvės principu.

Sutarties šalių valia – subjektyvus, psichologinis elementas, kuris yra laikomas esminiu sutarties bruožu pagal valios teoriją.²⁴ Sutarties laisvės principas – būtina rinkos ekonomikos

²³ Papirtis L.V., Baranauskas E., Kiršienė J. Civilinė teisė. Bendroji dalis, II tomas. –Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. P. 10-12.

²⁴ Apie valios teoriją žr. plačiau Mikelėnas V., Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. – Vilnius: Justitia, 1996. P.18-19.

funkcionavimo sąlyga. Ji reiškia, kad kiekvienas veiksnus asmuo turi teisę sudaryti sutartį, su kuo nori, o sutarties šalys turi teisę savo susitarimu nustatyti bet kokios sutarties sąlygas, neprieštaraujančias imperatyvioms įstatymo normoms, gerai moralei, sąžiningumo, protingumo, teisingumo ir kitiems principams.²⁵ Sutarties laisvės principas taip pat reiškia, kad negalima asmens priversti sudaryti sutartį prieš jo valią. Šis principas atspindi Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą asmens ūkinės laisvės ir iniciatyvos idėją.²⁶ Kita vertus, laisvę sudaryti sutartį, gali riboti ir tam tikros teisės aktų normos, nes laisvė sudaryti sutartis nereiškia, kad sutarties laisvė neturi jokių ribų. Kadangi sutartis yra socialinio žmonių kooperavimosi teisinė forma, siekiant apsaugoti visuomenės interesus, taip pat silpnesnės šalies interesus, įstatyme imperatyvios teisės normos nustato tam tikras sutarties laisvės ribas.

Taigi, vis dėlto nustatomos tam tikros sutarties laisvės principo ribos, o tai reiškia, kad visuomenė ir valstybė nėra abejingos sutartiniais santykiams ir pasilieka teisę kontroliuoti sutarties šalių veiksmus, apimdama ir sutarties turinį.

Kitas sutarties laisvės principo ribojimo aspektas, kai valstybė vienokiu ar kitokiu būdu kontroliuoja sutarties turinį ir nepripažįsta sutarties sąlygų, prieštaraujančių įstatymui, gerai moralei, sąžiningumo ar protingumo principams. Tad ribojimai patvirtina, kad sutarties laisvės, individualumo ir orientavimosi į rinką koncepcija yra keičiama į solidarumo ir vartotojų gerovės principus. Anot T. Willhelmsson sutarčių teisė – tai visų pirma vartotojų gerovės teisė.²⁷ Tad atsižvelgiant į tai, kad koncesija yra viešoji partnerystė, kai siekiant bendrų tikslų bendradarbiauja viešasis ir privatusis sektoriai, o koncesijos sutartims taikomos ne tik privatinės teisės, bet ir viešosios teisės normos, galima daryti loginę išvadą, kad sutarčių laisvės principas, nors ir yra taikomas, bet koncesijos sutarčių atveju ypač jaučiamas šio principo ribojimas.

Įstatymų leidėjas deklaruoja sutarties laisvės principą, įtvirtindamas jį Koncesijų įstatymo 21 straipsnyje, kurio pavadinimas nurodo sutarties laisvės principų taikymą koncesijos sutarčiai („suteikiančiosios institucijos dalyvavimo lygiais pagrindais ir sutarties laisvės principų taikymas koncesijos sutarčiai“), tačiau vėliau šio principo neišplečia, o veikia atvirkščiai, įtvirtina apribojimą, nurodydamas, kad nors „visos koncesijos sutarties sąlygos yra jos šalių derybų objektas, (o ši nuostata atitinka sutarties laisvės principą), tačiau turi būti laikomasi koncesijų suteikimo reikalavimų, nustatytų Koncesijų Įstatymo III skyriuje (sutarties laisvės principo apribojimas), t.y. koncesijos suteikimo principų ir koncesijos suteikimo tvarką įtvirtinančių nuostatų.

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. - Vilnius: Justitia, 2001. P. 64-65.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta LR piliečių referendume 1992 m. spalio 25 // Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.

²⁷ Opt. Cit. Mikelėnas V., Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. – Vilnius: Justitia, 1996. P.18-19.

Suteikiančiosios institucijos teisė, įtvirtinta tame pačiame Koncesijų įstatymo straipsnyje, kur nurodoma, kad „suteikiančioji institucija turi tokią pačią teisę susitarti dėl vėlesnių sudarytos koncesijos sutarties pakeitimų, nekeisdama esminių sudarytos sutarties sąlygų, jei tokie pakeitimai atitinka viešuosius interesus, kaip ir tardamasi dėl pradinių sutarties sąlygų“ iš esmės padaro išimtį iš šalių lygiateisiškumo principo. Šalių lygiateisiškumo principas reiškia diskriminavimo draudimą ir reikalavimą, kad vienodos situacijos būtų vertinamos vienodai, nebent dėl labai svarbių ir objektyvių priežasčių būtų pakankamo pagrindo vertinti jas skirtingai. Tačiau lygiateisiškumas nėra tolygus visų subjektų lygybei. Todėl yra galimi tam tikri kai kurių rūšių subjektų veiklos teisinio reglamentavimo ypatumai²⁸, kaip būtent ir yra įtvirtinta šiuo atveju. Tokia išimtis iš taip pat labai svarbaus civilinės teisės principo gali būti pateisinama išskirtiniu koncesijos sutarties pobūdžiu – viešojo intereso užtikrinimui. Kita vertus, šios nuostatos įgyvendinimas praktikoje turi būti kruopščiai prižiūrimas, atsižvelgiant į tai, kad realiai sudaromos sąlygos vienašališkai keisti sutarties nuostatas ir piktnaudžiauti suteikta teise. Tačiau tokiu atveju turėtų įsijungti kito civilinės teisės principo veikimas – neleistinumą piktnaudžiauti teise, įtvirtintas LR Civilinio kodekso 1.2. str. 1.137 str. 3 dalyje.²⁹

2.1.2. Subjektai.

Sutarčių teisėje sandorio šalimis gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Sandorio esmė yra sąmoningas veiksmas, kuriuo siekiama teisinių padarinių, todėl pagrįstai kyla klausimas, kas jį gali atlikti, t.y. kas yra sandorio dalyviai, subjektai, savo veiksmais sukuriantys, pakeičiantys ar panaikinantys civilines teises ir pareigas. Bendrąja prasme vartojant asmens sampratą, visada turimo mintyje viską apimantis šios sampratos pobūdis civilinių teisinių santykių dalyvių atžvilgiu.

Tačiau koncesijos sutarties, kuri įformina viešosios ir privačiosios sferų partnerystę, subjektai turi tam tikrų ypatybių būtent dėl išskirtinio sutarties pobūdžio – viešųjų interesų tenkinimo, rizikos paskirstymo ir investicijų masto. Toks įstatymų leidėjo subjektų reguliavimas yra pateisinamas atsižvelgiant į visuomeninių poreikių užtikrinimą.

Koncesijų įstatymo 21(1) straipsnis, kuriuo įstatymas buvo papildytas palyginti neseniai – priėmus 2006 m. liepos mėnesio Koncesijų įstatymo redakciją³⁰ – aiškiai nurodo koncesijos sutarties šalis:

„Koncesijos sutartį sudaro suteikiančioji institucija, veikianti valstybės ar savivaldybės vardu, ir koncesininkas.“

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 64-65.

²⁹ Išsamiau apie piktnaudžiavimą teise žr. Mikelėnas V. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos // Justitia. 1996, Nr.1-2.

³⁰ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo ir vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3251.

Tam, kad dar tiksliau galėtumėme suvokti koncesijos sutarties šalis, būtina išsiaiškinti atitinkamas sąvokas, naudojamas įstatyme.

Viena sutarties šalių – suteikiančioji institucija, atstovaujanti viešąjį sektorių ir siekianti įgyvendinti visuomenei aktualius infrastruktūrinius projektus.

Įstatymų leidėjas nurodo, kad “suteikiančioji institucija – institucija, kuri pagal savo kompetenciją ir įgaliojimus, nustatytus Lietuvos Respublikos teisės aktų, yra atsakinga už atitinkamas funkcijas ar veiklos sritis, kurios gali būti įgyvendinamos ir užtikrinamos suteikiant koncesijas: tai yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, – kai koncesija suteikiama valstybės vardu, arba savivaldybės vykdomoji institucija, – kai koncesija suteikiama atitinkamos savivaldybės vardu.”

Taigi, suteikiančioji institucija gali būti viena iš trijų tipų:

1. Vyriausybė, kai koncesija suteikiama valstybės vardu;
2. Vyriausybės įgaliota institucija, kai koncesija suteikiama valstybės vardu;
3. Savivaldybės vykdomoji institucija, kai koncesija suteikiama atitinkamos savivaldybės vardu.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Koncesijų įstatymo 5 str. sprendimus dėl koncesijų, pagal kurias Lietuvos Respublika prisiima esminius turtinius išsipareigojimus, priima Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės siūlymu. Aiškinant esminių išsipareigojimų dydį Koncesijų įstatymo kontekste, įstatymų leidėjas apibrėžia, kad esminiu laikomas turtinis išsipareigojimas (įskaitant galimą civilinę atsakomybę, atsirandančią pagal koncesijos sutartį), viršijantis 200 milijonų litų. Tačiau Seimo priimtas sprendimas dėl koncesijos sutarties, kurioje numatyti esminiais išsipareigojimai, sudarymo, nereiškia, kad sutarties šalimi tampa Lietuvos Respublikos Seimas. Tokiu atveju Seimas tik priima sprendimą, o sutarties šalimi tampa ir sutartį pasirašo Lietuvos Vyriausybės atstovas.

Kita koncesijos sutarties šalis – Koncesininkas, apibrėžiama Koncesijų įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje, kur nurodoma, kad koncesininkas tai „Lietuvos Respublikos ar užsienio subjektas, kuriam atitinkama suteikiančioji institucija, vadovaudamasi Koncesijų Įstatymu, suteikia koncesiją.

Tai yra, subjektu yra laikoma: bet kokios rūšies įmonė, konsorciumas, asociacija, įstaiga, organizacija arba kitokios teisinės formos ar rūšies subjektas, įsteigtas ir veikiantis pagal taikytinus Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės įstatymus.

Įstatymas imperatyviai nurodo, kad fizinis asmuo subjektu nelaikomas, todėl koncesijos sutarties šalimi gali būti tik juridinis asmuo –subjektas, įsteigtas ir veikiantis pagal Lietuvos Respublikos ar užsienio teisę.

Įstatymas taip pat nurodo, kad prireikus koncesininkas specialiai koncesijos projektui įgyvendinti gali įsteigti juridinį asmenį (Koncesijų įstatymo 21(1) straipsnis), kuris turi būti kontroliuojamas visą koncesijos sutarties galiojimo laikotarpį, ir tokio juridinio asmens įsteigimas turi būti įtrauktas į koncesijos konkurso sąlygas. Tačiau, autoriaus nuomone, ši norma jokiu būdu nereiškia, kad įstatymų leidėjas suteikia galimybę koncesijos konkurse dalyvauti fiziniams asmenims, kurie, laimėjus konkursą, būtų priversti įsteigti juridinį asmenį. Tam įstatymų leidėjas apibrėžia konkurso dalyvio sąvoką, nuroydamas, kad Konkurso dalyvis – subjektas ar subjektai, kurie Koncesijų Įstatymo III skyriaus antrojo skirsnio nustatyta tvarka yra pareiškę suinteresuotumą dalyvauti konkurse ir (ar) pateikę preliminarius neįpareigojančius ar išsamius įpareigojančius konkurso pasiūlymus pagal atitinkamas konkurso sąlygas. Ir nors išakmiai nėra nurodyta, kad konkurso dalyviu negali būti fizinis asmuo, tačiau sistemiskai aiškinant koncesijos įstatymo nuostatas, darytina išvada, kad jau koncesijos konkurse gali dalyvauti tik juridiniai asmenys kaip subjektai. Darbo autoriaus nuomone, būtų tikslinga inicijuoti atitinkamus įstatymo pakeitimus, nepaliekant dviprasmiškų formuluočių ir aiškiai apibrėžiant, ar fizinis asmuo gali būti laikomas koncesijos konkurso dalyviu.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjas numato tam tikrus ribojimus subjektams ir dėl veiklos sričių. Koncesijų įstatymo 4 straipsnis numato, kad subjektams, kurių investicijos į Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nurodytas sritis yra neleidžiamos, negali būti suteikiamos koncesijos vykdyti ūkinę komercinę veiklą tose srityse. Tai reiškia, kad Užsienio investicijos neleidžiamos į valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimo veiklą (išskyrus investicijas iš Lietuvos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkančių ūkio subjektų, jei tam pritaria Valstybės gynimo taryba).³¹ Taigi, subjektam, norintiems įgyvendinti koncesijas tam tikrose srityse, yra keliami papildomi europinės ir transatlantinės integracijos kriterijai, kas iš smarkiai riboja tokių asmenų laisvą dalyvavimą koncesijų konkurse ir įgyvendinime.

Kita vertus, vadovaujantis tarptautinėmis teisės normomis ir civilinės teisės principais, įstatymų leidėjas taip pat įtvirtina ir sutarties subjektų lygybės principą (kuris neturėtų būti maišomas su lygiateisiškumo principu !), nuroydamas, kad Lietuvos koncesininkai ir koncesininkai, kurie pagal Lietuvos Respublikos investicijų įstatymą yra laikomi užsienio investuotojais, pagal įstatymą yra lygūs ir vykdydami veiklą pagal šį ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti diskriminuojami.³²

2.1.3. Koncesijos sutarties forma

³¹ Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr.66-2127.

³² Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141. 28 str.

Civilinio kodekso 1.71 straipsnis numato, kad sandoriai sudaromi žodžiu, raštu (paprasčia arba notarine forma) arba konkludentiniais veiksmais. To paties kodekso 1.73 straipsnyje išsamiai aptarta rašytinė sandorio forma ir išvardyti atvejai, kada konkretūs sandoriai ir sutartys privalo būti rašytinės formos. Nagrinėjamas straipsnis konkrečiai nenumato, kad koncesijos sutartims turi būti taikomas rašytinės sutarties formos reikalavimas, tačiau šiame straipsnyje yra nuoroda, kad tokį reikalavimą gali nustatyti kiti įstatymai (CK 1.73 straipsnio 1 dalies 10 punktas, kur nurodoma, „kiti sandoriai, kuriems šis kodeksas ar kiti įstatymai nustato privalomą rašytinę sandorio formą“).³³ Atkreiptinas dėmesys, kad privalomą rašytinę sandorio formą gali nustatyti ne tik kodeksas, kiti įstatymai, bet ir pačios sandorio šalys.³⁴

Koncesijos sutarties forma labai aiškiai apibrėžta koncesijų įstatyme, todėl neaiškumų dėl sutarties formos neturėtų kilti. Apibrėžiant koncesijos sutarties sąvoką koncesijos įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje aiškiai nurodoma, kad koncesijos sutartis - tai suteikiančiosios institucijos, kuri veikia valstybės ar savivaldybės vardu, ir koncesininko sudaryta *rašytinė* sutartis, kurioje nustatomos suteikiančiosios institucijos ir koncesininko teisės ir pareigos, susijusios su koncesija. Ir nors daugiau įstatymas niekur nemini rašytinės formos reikalavimo, sistemiškai aiškinant įstatymo nuostatas, galima teigti, kad tokios pat rašytinės formos sutartys minimos ir įstatymo 16 straipsnyje nurodant, kad kai koncesijos suteikimas vykdomas organizuojant viešąjį konkursą, suteikiančioji institucija, sėkmingai baigusi derybas su aukščiausią įvertinimą gavusiu konkurso dalyviu, *sudaro* su juo (ir prirėikus su jo įsteigta šiam tikslui įmone) koncesijos sutartį bei prirėikus kitas papildomas bei susijusias sutartis, įskaitant sutartis su koncesijos projekto finansuotojais.

Taigi, koncesijos sutarties forma – *paprastoji rašytinė*, kuri nėra tvirtinama notariškai, nes tokio reikalavimo nenustato nei civilinis kodeksas, nei kiti Lietuvos Respublikos įstatymai. Autoriaus nuomone, sutarties formos klausimas taip pat turėtų būti detaliau reglamentuojamas įstatyme, nurodant, kokia yra privaloma sutarties forma ir kas turi koncesijos sutartį tvirtinti (pasirašyti).

Daugiau neaiškumų galėtų sukelti su koncesijos sutartimi susijusių sutarčių forma, kuri nėra įvardijama Koncesijų įstatyme. Koncesijų įstatyme minimos su koncesijos sutartimi susijusios sutartys (Koncesijų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis, 16 straipsnio 1,2,3 dalys, 18 straipsnio 2 dalis, kt.) - tai atskirų rūšių sutarčių tipai (draudimo, rangos, statybos, projektavimo, finansavimo), kurie atitinkamai yra reglamentuojami šiuos institutus reglamentuojančių teisės

---

³³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262; Valstybės žinios. 2000, Nr.77 (*atitaisymas*); Valstybės žinios. 2000, Nr.80 (*atitaisymas*); Valstybės žinios. 2000, Nr.82 (*atitaisymas*).

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. -Vilnius: Justitia, 2001. P. 168.

normų. Todėl reikalavimai šių sutarčių formai gali būti nustatomi nagrinėjant konkretų koncesijos atvejį ir tiksliai žinant, kokio pobūdžio sutartys turi būti sudaromos. Tačiau paprastai sudaromos ką tik minėtos sutartys, atsižvelgiant į tai, kad jos sudaromos tarp dviejų juridinių asmenų, paprastai sudaromos paprasta rašytine forma, nebent įstatymų leidėjas papildomai nustatytų notarinę sandorių formą.

Ir nors įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į koncesijos sutarties ypatingą pobūdį ir sutarties subjektus, iš kurių vienas visada yra viešojo sektoriaus subjektas, nenumato nei privalomos notarinės formos, nei privalomos teisinės registracijos, tačiau įtvirtina reikalavimą suteikiančiajai institucijai užtikrinti, kad pranešimas apie sprendimą dėl kiekvienos koncesijos sutarties sudarymo būtų paskelbtas „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“. Pranešime turi būti nurodytas koncesininko pavadinimas ir koncesijos sutarties pagrindinių sąlygų apibūdinimas, nenurodant informacijos, kuri yra valstybės ar tarnybos paslaptis. Tokio pranešimo tekstas suteikiančioji institucija privalo išsiųsti spausdinimui ne vėliau kaip per 3 darbo dienas po koncesijos sutarties sudarymo. (19 str.). Ir nors šio reikalavimo neįvykdymas pats savaime nedaro koncesijos sutarties negaliojančios, tačiau tokio nepaskelbimo teisinės pasekmės turi būti aiškinamos vadovaujantis viešosios teisės normomis.

2.2. Koncesijos sutarties turinys.

2.2.1. Koncesijos sutarties dalykas

Sutarties dalykas yra apibrėžiamas per tai, kokius veiksmus (veiklą) sutarties šalys įsipareigoja atlikti/neatlikti, įgyvendindamos pasirašytą sutartį.

Mūsų nagrinėjamo įstatymo kontekste, koncesijos sutarties dalykas yra aiškiai apibrėžtas, nurodant, kad:

„*Koncesijos sutarties dalykas* – tai koncesininko vykdoma ūkinė komercinė veikla šio Įstatymo 3 straipsnyje numatytoje srityse, susijusi su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, viešųjų paslaugų teikimu, valstybės, savivaldybės arba valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų asmenų nuosavybės, patikėjimo teise valdomo ir (ar) naudojamo turto valdymu ir (ar) naudojimu (tarp jų gamtos išteklių eksploatavimu).“³⁵

Taigi, koncesijos sutartimi reglamentuojama **veikla** gali būti suskirstoma į tokias sferas kaip:

1. Infrastruktūros objektų projektavimas;
2. Infrastruktūros objektų statyba;
3. Infrastruktūros objektų plėtra;

³⁵ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 2 str.

4. Infrastruktūros objektų atnaujinimas;
5. Infrastruktūros objektų pakeitimas;
6. Infrastruktūros objektų remontas;
7. Infrastruktūros objektų valdymas;
8. Infrastruktūros objektų naudojimas;
9. Infrastruktūros objektų priežiūra;
10. Viešųjų paslaugų teikimas;
11. Valstybės, savivaldybės nuosavybės teise valdomo turto valdymas ir/ar naudojimas;
12. Valstybės, savivaldybės patikėjimo teise valdomo turto valdymas ir/ar naudojimas;
13. Valstybės, savivaldybės kontroliuojamų asmenų nuosavybės teise valdomo turto valdymas ir/ar naudojimas;
14. Valstybės, savivaldybės kontroliuojamų asmenų patikėjimo teise valdomo turto valdymas ir/ar naudojimas.

Nagrinęjant šį įstatyme įtvirtiną koncesijos dalyko apibrėžimą, galima paminėti, kad šios sritys, kaip koncesijos sutarties objektas, gali būti imamos pavieniui (t.y. koncesijos sutartis sudaroma tik dėl vienos konkrečios veiklos) arba kompleksiškai, kaip kad yra susiklosčiusi koncesijų įgyvendinimo pasaulinė praktika, nes dažniausiai dėl didelės koncesijų projektų apimties būtina susitarti ir dėl plačių veiklos sferų.

Koncesijos sutarties 3 straipsnis dar konkrečiau detalizuoja, kokio pobūdžio ir konkreti veikla gali būti sutariami kaip koncesijos sutarties dalykas. Vadovaujantis koncesijos sutartimi, koncesininkui suteikiamas leidimas vykdyti ūkinę komercinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, arba teikti viešąsias paslaugas *šiose srityse*:

- 1) energetikos, įskaitant šilumos ir elektros energijos, naftos ir gamtinių dujų išgavimą, perdavimą, skirstymą, tiekimą;
- 2) geležinkelių linijų ir sistemų;
- 3) vandens ūkio, įskaitant vandens išgavimą, pakėlimą, valymą, gerinimą ir paskirstymą;
- 4) vandens nuotekų, įskaitant surinkimą, perpumpavimą, valymą ir dumblo valymą;
- 5) atliekų naudojimo, perdirbimo ir tvarkymo, kaip numatyta Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme;
- 6) kelių, tiltų, tunelių, parkavimo ir kitos kelių transporto infrastruktūros;
- 7) sveikatos apsaugos sistemos;
- 8) telekomunikacijų infrastruktūros;
- 9) švietimo sistemos;

- 10) uostų ir prieplaukų infrastruktūros;
- 11) oro uostų infrastruktūros;
- 12) viešosios transporto infrastruktūros;
- 13) turizmo objektų, įrenginių ir kitos infrastruktūros;
- 14) kultūros, sporto, laisvalaikio leidimo objektų, įrenginių ir kitos infrastruktūros;
- 15) Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu – atskirais atvejais kitose srityse.

Taigi, įstatymų leidėjas palieka nebaigtą sričių, dėl kurių gali būti sudaromos koncesijos sutartys, sąrašą. Tai, žinoma, turėtų būti vertintinas kaip teigiamas dalykas, nes suteikia galimybę lanksčiai reaguoti į visuomenės poreikius, tačiau kita vertus, turi būti vertinamas atsargiai, kad nesudarytų sąlygų piktnaudžiavimui, ypač atsižvelgiant į šių dienų aktualijas.

Todėl apibendrinant galima teigti, kad koncesijos dalykas, tai

- leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų eksploatavimu;
- leidimas teikti tam tikras viešąsias paslaugas;
- leidimas valdyti/naudoti savivaldybės/valstybės kilnojamąjį/nekilnojamąjį turtą.³⁶

Atskira straipsnio dalimi (Koncesijų įstatymo 3 str. 3 dalis) reglamentuojama veikla dėl koncesijos, kada koncesininkams gali būti perduotas valdyti ir/ar naudoti valstybės, savivaldybės ir/ar valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų asmenų nuosavybės, patikėjimo teise valdomas ir/ar naudojamas **turtas**.

Įstatymų leidėjas siekia kuo detaliau sureglamentuoti koncesijos dalyką, nuroydamas konkretų turtą. Toks valstybės ir/ar savivaldybės nuosavybės ir/ar patikėjimo teise valdomas turtas apima turtą, kuris pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją išimtinė nuosavybės teise priklauso valstybei, tai yra:

- žemės gelmės,
- valstybinės reikšmės vidaus vandenys,
- valstybinės reikšmės miškai, parkai,
- valstybinės reikšmės keliai,
- valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektai.
- kontinentinis šelfas;
- ekonominė zona Baltijos jūroje;
- žemės gelmių ištekliais (įskaitant naudingąsias iškasenas);

---

³⁶ Kaminskas G. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas. Koncesijų naudojimo Lietuvoje teisiniai ir praktiniai aspektai. // www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/konfprogramshort.doc; prisijungimo laikas 2006-09-17.

- žemės gelmių ertmėmis;
- kitais gamtos ištekliais, nustatytais Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatyme.

Atskirai įstatyme reglamentuojamas valstybinės ar savivaldybės žemės naudojimas koncesijos tikslams. Todėl kada koncesijos, kuri suteikiama atviro viešo konkurso būdu, projektui įgyvendinti reikalinga valstybinė ar savivaldybės žemė ir (ar) kitas valstybės ar savivaldybės turtas ir tai numato konkurso sąlygos, koncesijos suteikimo laikotarpiu teisės į šios žemės sklypus ir (ar) kitą valstybės ar savivaldybės turtą koncesininkui gali būti suteikiamos be aukciono (be atskiro konkurso), sudarant su juo nuomos ar kitas įstatymų numatytas sutartis.

Koncesijos sutarties dalyku taip pat gali būti turtas, naudojamas koncesijai ir koncesijos metu galintis visiškai nusidėvėti. Trumpalaikis ir ilgalaikis kilnojamasis valstybės, savivaldybės ir (arba) valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų asmenų nuosavybės, patikėjimo teise valdomas ir (ar) naudojamas turtas, kuris per koncesijos sutarties galiojimo laikotarpį nustatyta tvarka bus visiškai nudėvėtas, koncesijos sutartimi gali būti parduodamas koncesininkui už kainą, atitinkančią tokio turto vertę, nustatytą Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo nustatyta tvarka. Tačiau Koncesijų įstatyme taip pat įtvirtinta imperatyvi norma, nurodanti, kad Nuosavybės teisė į *kitokį* valstybės, savivaldybės ir (arba) valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų asmenų turtą koncesininkui negali būti perduodama. Koncesijos sutartimi koncesininkui gali būti perduodamos valstybės ir (arba) savivaldybės kontroliuojamų asmenų **teisės ir pareigos**, atsirandančios iš tokių asmenų sudarytų sandorių, koncesijos sutartyje nustatytais sąlygomis ir tvarka. Taip pat koncesininkui negali būti perduodama nuosavybės teisė arba teisė valdyti ir (ar) naudoti tokį valstybės ar savivaldybės turtą, kuris yra įtrauktas į *privatizavimo* objektų sąrašą pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą. Valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausantis turtas, dėl kurio valdymo ir (ar) naudojimo sudarytos koncesijos sutartys, tokių sutarčių galiojimo laikotarpiu negali būti privatizuojamas, jeigu pačiose koncesijos sutartyse nenustatyta kitaip.

Atitinkamai įstatymų leidėjas, siekdamas sumažinti perduodamo turto praradimo/vertės sumažėjimo riziką, nustato **pareigą apdrausti turtą** pagal sąlygas, kurios turi būti nustatytos koncesijos sutartyje. Tam tikros nuostatos dėl turto išsaugojimo yra numatomos koncesijos sutartyje ir tuo atveju, kai koncesijos įgyvendinimui yra naudojamas naujai sukurtas turtas arba paties koncesininkui nuosavybės, patikėjimo teise priklausantis turtas. Tokį turtą išsaugojimo sąlygas šalys nustato koncesijos sutartyje, atsižvelgdamos į koncesijos konkurso sąlygas.

Koncesijos sutarties dvilypiškumo, kaip civilinės ir viešosios sferų bendradarbiavimo ir reguliavimo specifiką taip pat galima išvelgti ir įstatymiškai reglamentuojant koncesijos sutarties dalyką, t.y. nustatant koncesijos sąlygas taip pat būtina laikytis ir tam tikrų viešojo sektoriaus

principų. Todėl koncesininkui perduodamas pagal koncesijos sutartį valdyti ir (ar) naudoti valstybės, savivaldybės ir (arba) valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų asmenų nuosavybės, patikėjimo teise valdomas ir(ar) naudojamas turtas turi būti valdomas ir (ar) naudojamas taip, kad būtų tenkinami ne vienos socialinės grupės ar atskirų asmenų interesai ir šis turtas tarnautų visuomenės poreikiams. Kartu įstatymų leidėjas nustato pareigą vadovautis ir ekonomiškumo principu, kada pasibaigus koncesijos sutarties galiojimui, pagal koncesijos sutartį koncesininko valdytas ir/ar naudotas turtas turi būti sugrąžintas ne blogesnės būklės, kurios jį gavo koncesininkas, atsižvelgiant į normalų nusidėvėjimą, arba kitokios būklės, jei sutartyje buvo numatyta kitaip.

Taigi, koncesijos sutarties dalykas gali būti formuluojamas labai plačiai, apimant koncesininko vykdomą ūkinę komercinę veiklą, koncesininkui perduodamą valstybės ir/ar savivaldybės turtą bei nustatant su tuo susijusias koncesijos sutarties šalių teises ir pareigas (sąlygas) bei principus.

2.2.2. Koncesijos sutarties kaina – „value for money“ principas.

Sutarties kaina yra vienas iš pagrindinių sutarties elementų ir nors ir nėra privalomas, tačiau svarbus, nes geriausiai atspindi sutarčių naudingumo požymį. Sutarties kaina yra suvokiama kaip nauda, kurią viena sutarties šalis suteikia, o kita šalis gauna už tam tikrus veiksmus, kurie sudaro sutarties dalyką ir paprastai yra aptariami sutartyje.

Koncesijos sutarties kaina įtvirtinta Koncesijos įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje, apibrėžiant pačios Koncesijos sąvoką. Čia nurodoma, kad Koncesija tai vadovaujantis koncesijos sutartimi ir joje nustatytais sąlygomis suteikiančiosios institucijos koncesininkui pagal Koncesijų įstatymą suteikiamas leidimas vykdyti ūkinę komercinę veiklą <...>, kai koncesininkas pagal koncesijos sutartį prisiima visą ar didžiąją dalį su tokia veikla susijusios rizikos bei atitinkamas teises ir pareigas, o koncesininko atlyginimą už tokią veiklą sudaro tik teisės užsiimti atitinkama veikla suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos ar tokios teisės suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos kartu su atlyginimu, mokamu koncesininkui suteikiančiosios institucijos, atsižvelgiant į jos prisiimtą riziką.

Taigi, įstatymas numato, kad **atlyginimas** už koncesijos sutartyje numatytų įsipareigojimų įgyvendinimą – sutarties kaina – gali būti dvejopas:

1. Teisės užsiimti atitinkama veikla suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos;
2. Teisės užsiimti atitinkama veikla suteikimas ir pajamos iš tokios veiklos kartu su atlyginimu kurį moka suteikiančioji institucija ir kuris nustatomas koncesijos sutartyje, atsižvelgiant į prisiimamos rizikos laipsnį.

Koncesijos sutarties vienas iš tikslų – optimalus rizikos paskirstymas, kuris tiesiogiai susijęs su „vertės už pinigus“ („value for money“) principu. „Vertės už pinigus“ terminas yra naudojamas siekiant įvertinti, ar suteikiančioji institucija įgis maksimalią naudą už suteikiamą leidimą užsiimti tam tikrą ūkinę veiklą ir už gaunamas paslaugas, atsižvelgiant į išteklius, kurie gali būti skiriami, siekiant abipusio interesų balanso. Vertinant yra atsižvelgiama ne tik į suteikiamų paslaugų kainą, bet ir pateikiamą kokybę, išteklių panaudojimą, lankstumą, atitikimą tikslui, savalaikiškumą ir patogumą, vertinant kartu paėmus, ar šie visi kriterijai sudaro gerą vertę. Apibendrinat galima sakyti, kad vertės už pinigus principas atspindi kaip ekonomiško, efektyvumo ir našumo išraišką.

Susiklosčiusi praktika patvirtina, kad populiariausias yra mišrus atlyginimo už koncesiją būdas – kada derinamas leidimo suteikimas iš suteikiančiosios institucijos ir mokamas ta tikras atlygis už pačios koncesijos įgyvendinimą. Bet kokie mokėjimai koncesininkui už paslaugas, teikiamas pagal koncesijos sutartį, ir jų atlikimo tvarka numatoma ar aptariama koncesijos sutartyje vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimais.

Vertinant ekonominius kriterijais, vertės už pinigus vertinimo modelį galima pavaizduoti šitaip³⁷:

Vertė, jeigu viską atlieka viešasis sektorius	Vertė, vykdant VPP projektą
Kapitalinės investicijos	Pajamos iš periodinių mokėjimų
Objekto projektavimas	Kitos pajamos
Objekto statyba	-
Reikalinga įranga	
Kitos	
Veiklos kaštai	-
Veiklos vykdymo kaštai	Kaštai
Nusidėvėjimas	Veiklos kaštai:
Mokesčiai, susiję su veikla	Veiklos vykdymo kaštai
Kiti mokesčiai	Nusidėvėjimas
Draudimas	Mokesčiai susiję su veikla
Administraciniai kaštai	Kiti mokesčiai
	Draudimas
	Administraciniai kaštai
	Finansavimo kaštai
	Paskolos investicijoms

³⁷ Pagal L. Dičpetrio rengtą medžiagą konferencijai. VPP projekto tinkamumo, vertės ir atsipirkimo vertinimas. Praktiniai aspektai viešajam sektoriui. UAB Ernst and Young Baltic. 2004. // www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/vpp_tinkamum.pdf; prisijungimo laikas 2006-11-07.

	Projekto organizavimo kaštai
Kitos pajamos	
Rezultatas	= investicijų grąža (20-25 proc.)

Diskontuotas rezultatas - 70	Diskontuotas mokėjimų už paslaugas rezultatas – 75
Prisiimtos rizikos įvertinimas - 10	Prisiimtos rizikos įvertinimas - 3
Projekto vertė - 80	Projekto vertė – 78

Todėl koncesijos mokestis yra koncesininko patirti kaštai, kuriuos sudaro finansiniai kaštai: bankams mokamos palūkanos ir investuoto kapitalo grąža. Šioje vertėje ir yra išreikšta koncesininko prisiimama rizika, todėl ji yra didesnė, negu palūkanos bankams už paskolas. Tiek paskolos, tiek ir nuosavo kapitalo grąža priklauso nuo to, kokios garantijos yra suteikiamos finansavimą suteikiančioms institucijoms. Tarkime, jeigu bankui, suteikiančiam paskolas koncesijos projektui įgyvendinti bus suteikta valstybės garantija, tuomet palūkanų norma turėtų būti artima valstybės skolinimosi kaštams.³⁸ Tačiau vertės už pinigus principas yra daugiau susijęs su ekonominio naudingumo rodikliais, o tai nėra šio tiriamojo darbo uždavinys, todėl plačiau nagrinėjamas nebus.

Koncesijos sutarties kaina tiesiogiai susijusi su **rizika**, o tiksliau – rizikos pasidalijimu tarp koncesijos sutarties šalių. Sąvoka „rizika“ ne visada vienareikšmiškai apibūdinama teisinėje ir ekonominėje literatūroje, tačiau abiejose srityse ši sąvoka neatsiejamai susijusi su tikimybe.

Rizikos požymiai gali būti suprantami kaip *objektyvūs* ir *subjektyvūs*.

Objektyviems rizikos faktoriams būdinga tai, kad jie nepriklauso nuo ūkio subjekto valios, pavyzdžiui įstatymų leidėjo valia, kt. Tuo tarpu subjektyviems rizikos faktoriams priskirtina nuo asmenų veiklos priklausančios pasekmės³⁹. Rizikos valdymas tampa kasdieniu ir vis dažniau naudojamu žodžių junginiu. Rizikos valdymas tiek viešajame sektoriuje, tiek viešosiose organizacijose ir privačiame sektoriuje turi panašumų ir skirtumų. Tačiau tiek viešajame tiek privačiame sektoriuje rizikos valdymas yra pagrįstas ta pačia rizikos samprata ir tais pačiais principais. Rizika, tai pasiryžimas veiksmui, žinant, kad yra tam tikra tikimybė pasiekti tikslą, arba pasiryžimas nesiimti sunkinančių priemonių, reikalingų galimiems nelaimingiems atsitiktinių aplinkybių padariniams neutralizuoti, tikintis, kad tų padarinių nebus⁴⁰. Todėl vadovaujantis protingumo, ekonomiškumo ir visuomenės interesų prioritetų

³⁸ Garbaravičius A. Koncesijos: gelbėjimosi ratas ar akmuo po kaklu?// www.kaunas.lt/page/index/190?sid=299 prisijungimo laikas 2006-11-07.

³⁹ Šiminova M. Ja. Osnovy strachovovo prava Rosiji. – Moskva. 1993. P. 25-27.

⁴⁰ Janušonis V. Rizikos valdymas sveikatos priežiūros organizacijose - Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2005. P.23.

principų, prieš sudarant koncesijos sutartis, turi būti sudaromas kuo labiau abiejų pusių interesus atitinkantis rizikos pasiskirstymo modelis, įvertinantis visus objektyvius ir subjektyvius rizikos faktorius.

2.3. Koncesijos sutarties šalių teisės ir pareigos

Bet kurios sutarties šalių teisės ir įsipareigojimai gali būti išskiriami išnagrinėjus sutarties nuostatas, tai yra sutarties turinį. Atskiroms sutarčių rūšims yra nustatyti reikalavimai dėl tam tikrų nuostatų įtraukimo į sutartį, kurios ir sudaro sutarties esmę.

Koncesijos sutarties turinys nurodomas Koncesijų įstatymo 22 straipsnyje, kur nurodyta, kad Koncesijos sutartyje, jei suteikiančioji institucija nenustato ir (ar) šalys nesusitaria kitaip, nustatomos šios sąlygos. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjas neformuoja šio straipsnio nuostatos kaip imperatyvios – tai yra nuostata „nustatomos šios sąlygos“ negali būti suprantama kaip „sutartyje privalo būti nustatytos šios sąlygos“. Veikiau priešingai – tokios sutarties nuostatos gali būti įtraukiamos į sutartį. Atsižvelgiant į tai, kad pagal anksčiau galiojusią Koncesijų įstatymo redakciją ir Vyriausybės patvirtintas Koncesijų konkurso organizavimų nuostatas, prie kurių buvo patvirtinta tipinė Koncesijos sutartis su tipinėmis sutarties nuostatomis⁴¹, nagrinėjama nuostata šiuo metu galiojančioje Koncesijų įstatymo redakcijoje palengvina koncesijos sutarties sudarymą, nubrėždama tam tikras gaires. Tačiau būtina paminėti, kad vis dėlto, to paties straipsnio 2 dalyje visgi numatytos konkrečios sąlygos, kurios turi būti įtraukiamos į kiekvieną koncesijos sutartį, kurias aptarsime vėliau. Taigi, vis dėlto, įstatymų leidėjas suformuoja imperatyvią nuostatas dėl privalomo koncesijos sutarties turinio.

Aptarkime nuostatas, kurios gali būti įtraukiamos į koncesijos sutartį. Įstatymų leidėjas jas išvardija sekančiais:

- 1) koncesininko atliekamų darbų ir (ar) teikiamų viešųjų paslaugų pobūdis ir mastas bei kitos sąlygos, apibūdinančios koncesijos sutarties dalyką;
- 2) išankstinės koncesijos sutarties įsigaliojimo sąlygos;
- 3) koncesijos sutarties terminas ir jo pratęsimo sąlygos, jei dėl jų susitariama. Koncesijos sutarties terminas turi būti toks, kad užtikrintų investicijų atsipirkimą ir protingą investicijų grąžą. Koncesijų sutartis gali būti pratęsiama, bet bendra koncesijų sutarties trukmė turi būti ne ilgesnė kaip 25 metai;
- 4) koncesininko ir suteikiančiosios institucijos rizikos, susijusios su koncesijos sutartyje nustatytais šalių įsipareigojimais, pasidalijimas;
- 5) pagal Lietuvos Respublikos įstatymus koncesininkui suteikiamos išimtinės teisės;
- 6) šalių teisės į turtą, kuris bus sukuriamas, naudojamas, keičiamas, valdomas, prižiūrimas ar patiekiamas (jei tai numatoma koncesijos sutartyje) arba kuriuo bus naudojamosi teikiant paslaugas ar atliekant darbus pagal koncesijos sutartį;

---

⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 1997 m. kovo 28 dienos nutarimas Nr.298 “Dėl koncesijų konkurso organizavimo nuostatų ir tipinės koncesijos sutarties pagrindinių nuostatų patvirtinimo” // Valstybės žinios. 1997, Nr.30-728.

7) terminas (ar terminai), per kurį (kuriuos) turi būti pabaigti darbai, ir tokio termino (ar terminų) pratęsimo sąlygos;

8) apribojimai ar sąlygos, taikomi keičiantis kontrolę suteikiančios koncesininko kapitalo dalies savininkams (ar kitaip keičiantis koncesininką kontroliuojantiems subjektams);

9) bet kokie mokėjimai, kuriuos pagal sutartį viena šalis turi atlikti kitai šaliai (įskaitant suteikiančiosios institucijos mokėjimus už koncesininko atliktą darbą ar teikiamas paslaugas), bei jų keitimo tvarka;

10) koncesininko teisės, jei jos suteikiamos, gauti iš trečiųjų fizinių ir juridinių asmenų koncesininkui nustatytą atlygį ar kitoki užmokesį už viešąsias paslaugas, teikiamas pagal koncesijos sutartį, atitinkama tokio koncesininkui nustatyto atlygio ar kitokio užmokesčio dydžio keitimo tvarka, susitarimas dėl atitinkamos savivaldybės tarybos nustatomų vietinių rinkliavų rinkimo, taip pat šių rinkliavų nustatyto ar pakeisto dydžio poveikis koncesijos sutarties šalių teisėms ir pareigoms;

11) koncesininko išsipareigojimai, jei nustatomi, užtikrinti tretiesiems fiziniams ir juridiniams asmenims galimybę nuolat ir nediskriminacinėmis sąlygomis naudotis įrenginiais ir (ar) paslaugomis, teikiamomis pagal koncesijos sutartį;

12) šalių teisė perleisti savo teises pagal koncesijos sutartį prievolių įvykdymo užtikrinimui ar kitokiu tikslu ir tokio perleidimo sąlygos;

13) reikalavimas, kad koncesininkas pateiktų savo prievolių įvykdymo užtikrinimą;

14) reikalavimas, kad koncesininkas sudarytų su koncesijos projekto įgyvendinimu susijusias draudimo sutartis;

15) koncesininko išsipareigojimai, susiję su aplinkos apsauga;

16) šalių išsipareigojimai, susiję su žemės sklypo ar kito turto, reikalingo koncesijos projektui įgyvendinti, suteikimu naudotis, perleidimu ir (ar) išigijimu, bei su tokiais išsipareigojimais susijusios kitos sąlygos;

17) suteikiančiosios institucijos teisė kontroliuoti, kaip koncesininkas vykdo išsipareigojimus, įskaitant teisę tikrinti koncesininko naudojamą ir (ar) kuriamą turtą;

18) nuostatos dėl nenugalimos jėgos poveikio, įstatymų pasikeitimo ar kitų sutartyje numatytų pokyčių pasekmių, įskaitant šalių teises reikalauti koncesijos sutarties pakeitimo ar nutraukimo, ar nuostolių, atsiradusių dėl tokių pokyčių, atlyginimo, jei dėl tokio atlyginimo yra susitarta;

19) teisinės gynybos priemonės, kuriomis gali naudotis viena šalis, jei kita šalis nevykdo savo išsipareigojimų;

20) koncesijos sutarties nutraukimo pagrindai ir tvarka;

21) aplinkybės, kuriomis suteikiančioji institucija ar tretysis asmuo gali (laikinais ar kitaip) perimti bet kurios koncesininko pareigos įgyvendinimą, siekiant užtikrinti efektyvų ir nenutrūkstamą paslaugų teikimą tuo atveju, kai koncesininkas padaro esminį savo prievolių pagal koncesijos sutartį pažeidimą;

22) mokestiniai ir finansiniai klausimai (tiek, kiek tokie susitarimai galimi pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis);

23) sąryšis tarp koncesijos sutarties (ar jos šalių) ir bet kokių su ja susijusių ar papildomų sutarčių (ar jų šalių);

24) koncesijos sutarčiai taikoma teisė;

25) ginčų sprendimas;

26) koncesijos sutarties dėl gamtos išteklių naudojimo atveju – nuostatos dėl geografinio regiono, dėl atlyginimo ar mokesčių už koncesininko išgautus ir jam tenkančius gamtos išteklius nustatymo ir mokėjimo (tiek, kiek tokie susitarimai galimi pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis), dėl nuosavybės teisės į atitinkamus gamtos išteklius bei dėl prekybos atitinkamais gamtos ištekliais;

27) kitos nuostatos, dėl kurių susitaria šalys.

Kaip minėjome anksčiau, bet kokiame atveju turi būti aptariamoms **būtinosioms** koncesijos sutarties nuostatom, kuriose susitariama dėl koncesijos sutarties dalyko, koncesijos terminų, rizikos pasiskirstymo, teisių į turtą kuris bus sukuriamas, naudojamas, keičiamas, valdomas, prižiūrimas ar patiekiamas, bet kokių mokėjimų, prievolių įvykdymo užtikrinimo, draudimo sutarčių sudarymo, aplinkosaugos, turto, reikalingo koncesijos įgyvendinimui, suteikimo, suteikiančiosios institucijos kontrolės teisės, dėl *force majeure* įtakos sutarties vykdymui bei kitų pasikeitimų, galinčių turėti įtakos, teisinės gynybos priemonės, koncesijos sutarties nutraukimo, dėl įsipareigojimų perdavimo tretiesiems asmenims, kada koncesininkas padaro esminį sutarties pažeidimą (atitinkamai Koncesijos įstatymo 22 str. 1 d. 1, 3, 4, 6, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 punktuose nurodytos sąlygos.)⁴²

Todėl apibendrinant aukščiau minėtas nuostatas, galime teigti, kad koncesijos sutartis nustato tokius įsipareigojimus koncesininkui:

1. įsipareigojimą pastatyti/rekonstruoti/renovuoti objektą;
2. įsipareigojimą palaikyti objektą geros būklės;
3. įsipareigojimą veikti/eksploatuoti/funkcionuoti;
4. įsipareigojimą perduoti darbus suteikiančiajai institucijai, pasibaigus koncesijos terminui.

⁴² Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141. 22 str.

Panašiu principu vadovaujantis galima išskirti ir koncesininko teises, kurios, galbūt galėtų būti skirstomos į teises kieno nors atžvilgiu:

1. teisės, susijusios su suteikiančiąja institucija; (tai nuostatos, susijusios su finansiniais įsipareigojimais, subsidijomis, tarifų dydžiais bei jų garantijomis);
2. teisės, susijusios su trečiom šalim; (ypač svarbu statybų etape, pasitelkiant trečiuosius asmenis projekto įgyvendinimui);
3. teisės, susijusios su koncesijos sutartyje įtvirtintais įsipareigojimais; (tai daugiau liečia teisę, o kartu ir pareigą teikti viešąsias paslaugas);

2 4. Atsakomybė pagal koncesijos sutartį. Prievolių užtikrinimas. Koncesijos sutarties pabaiga.

Atsakomybė. Šiame skyrelyje nebus analizuojami visi civilinės atsakomybės elementai: neteisėti veiksmai, kaltė, priežastinis ryšys, žala (nuostoliai). Pagrindinis šio skyriaus tikslas – civilinė atsakomybė, kaip sutarties neįvykdymo teisinė pasekmė. Tai yra viena pagrindinių ir dažniausiai pasireiškianti sutarties neįvykdymo teisinė pasekmė.

Civilinė atsakomybė, būdama turtine prievole, skirtingai paveikia sutarties šalių turtinę padėtį. Nukentėjusioji šalis įgyja teisę reikalauti atlyginti nuostolius ar sumokėti netesybas, o sutartį pažeidusi šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius ar sumokėti netesybas. Taigi, sutartį pažeidusios šalies turtinė padėtis atitinkamai pablogėja, o tuo tarpu kreditoriaus atitinkamai pagerėja. Teorijoje išskiriamos dvi sutartinės civilinės atsakomybės formos – nuostolių atlyginimas ir netesybos.

Sutarties neįvykdymu padaromas tam tikras neigiamas poveikis nukentėjusios šalies teisėms, teisėtiems interesams, teisėtiems lūkesčiams.⁴³ Sutarties šalių atsakomybė yra neatsiejama nuo tinkamo sutarties šalių pareigų įgyvendinimo. Vadovaujantis sutarties laisvės principu, dauguma koncesijos sutarties šalių įsipareigojimų yra apibrėžiami derybų būdu ir įtvirtinami koncesijos sutartyje. Tad koncesijos sutarties atveju visos teisės ir pareigos yra nurodomos sutartyje, todėl ir nuostatos dėl civilinės atsakomybės (baudų, nuostolių atlyginimo, tt.) turi būti nagrinėjamos aiškinant konkrečią koncesijos sutartį.

Aptarkime **nuostolių** atlyginimo galimybes pagal koncesijos sutartį. Tradiciškai civilinei teisei yra būdingas pilno (visiško) nuostolių atlyginimo principas. Nukentėjusi šalis negali atsidurti nei geresnėje padėtyje, t.y. nepagrįstai praturtėti, nei blogesnėje padėtyje, nes civilinė atsakomybė ne visiškai atitiktų kompensavimo funkciją. Tačiau Lietuvos teismai laikosi LAT suformuotos pozicijos, kad nuostolių atlyginimu nukentėjusysis turi būti grąžinamas į tokią

⁴³ Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. –Vilnius: Justitia,1995. P.141.

turtinę padėtį, kurioje jis buvo iki žalos padarymo, t.y. iki prievolės jam neįvykdymo.⁴⁴ Tokia pozicija nėra visiškai pagrįsta, nes susiklosto situacija, kad nėra atsižvelgiama į teisėtų lūkesčių principą. Koncesijos atveju nuostolių atlyginimo principas būtų sunkiai įgyvendinamas vien todėl, kad būtų ganėtinai sunku nustatyti nuostolių dydį ir tai pareikalautų didelių laiko sąnaudų (nuostolių atlyginimo praktika pagal koncesijos sutartis, kol kas nėra susiformavusi ir net pasauliniu lygiu labai menka). Todėl koncesijos sutarties šalis – suteikiančioji institucija yra suinteresuota labiau užtikrinti kitomis priemonėmis, jog koncesijos sutarties tikslai bus pasiekti ir tokiu būdu bus patenkintas viešasis interesas. Tam įstatymų leidėjas siekia užtikrinti nenutrūkstamą paslaugų teikimą. Pagal Koncesijos įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 21 punktą, kiekvienoje sutartyje turi būti aptariamos ir aplinkybės, kuriomis suteikiančioji institucija ar tretysis asmuo gali (laikinais ar kitaip) perimti bet kurios koncesininko pareigos įgyvendinimą, siekiant užtikrinti efektyvų ir nenutrūkstamą paslaugų teikimą tuo atveju, kai koncesininkas padaro esminį savo prievolių pagal koncesijos sutartį pažeidimą. Tačiau vėlgi, būtina pažymėti, kad nuostolių atlyginimo principas kyla iš bendrųjų civilinės atsakomybės normų.

Netesybos turi dvejopą prigimtį: pirma, tai prievolių užtikrinimo būdas, kuris skatina sutarties šalį įvykdyti prievolę. Antra, tai civilinės atsakomybės forma. Netesybų esmė – nustatyti pinigų sumą, kurią skolininkas privalėtų sumokėti kreditoriui už prievolės neįvykdymą arba netinkamą įvykdymą, arba termino prievolei praleidimą. Taigi, netesybos yra viena iš sutarties pažeidimo turinio pobūdžio teisinių pasekmių. Kadangi netesybos visada yra nustatomos iš anksto, todėl nenumato pareigos nukentėjusiai šaliai įrodyti jų dydžio. Taip pat svarbu, kad netesyboms nereikia įrodyti visų civilinės atsakomybės sąlygų. Netesyboms išieškoti pakanka prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo fakto, termino praleidimo fakto, o įstatymo nustatytais atvejais – dar ir sutartį pažeidusios šalies kaltės. Yra išskiriamos dvi netesybų rūšys: bauda ir delspinigiai. Vienu metu gali būti taikoma tik viena netesybų rūšis, kurios dydis turi būti nustatomas atsižvelgiant į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus (CK 1.5 str. 2 dalis⁴⁵). Įstatymų leidėjas nenustato pareigos įtraukti į koncesijos sutartį nuostatas dėl netesybų, todėl tokios nuostatos gali būti įtraukiamos, jei abi šalys dėl to susitaria derybų metu ir įtvirtina tokias nuostatas koncesijos sutartyje.

Todėl įstatymų leidėjas užima prevencinę poziciją, įstatymiškai sureguliuodamas tam tikrus saugiklius nuo sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo. Atsižvelgiant į tai, kad koncesijos sutartis yra ypatinga pagal savo pobūdį, o sutarties dalykas yra reikšmingas ne tik

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo civilinių bylų skyriaus kolegijos nutartis 2002 balandžio 15 d. UAB „Vasario koncernas“ v. Lietuvos respublikos teisingumo ministerija civilinėje byloje Nr.3K-3-600/2002; Lietuvos Aukščiausio Teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. Nutartis VĮ „Valstybės turto fondas“ v. UAB „Bandužiai“ civilinėje byloje Nr.3K-3-1177/2003.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas //Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262; Valstybės žinios. 2000, Nr.77 (*atitaisyimas*); Valstybės žinios. 2000, Nr.80 (*atitaisyimas*); Valstybės žinios. 2000, Nr.82 (*atitaisyimas*).

sutarties šalims, kaip paprastai būna civiliniuose teisiniuose santykiuose (o konkrečiau – privačiuose teisiniuose santykiuose), bet ir turi tenkinti visuomenės interesus, ypač svarbu dar sutarties nuostatose numatyti sutartyje nustatytų prievolių įvykdymo **užtikrinimą**. Koncesijų įstatymo 23 straipsnis nurodo, kad užtikrinamas bet kokių savo prievolių įvykdymą, koncesininkas, gavęs suteikiančiosios institucijos sutikimą, turi teisę įkeisti savo turtines teises, kurias jis turi ar įgis ateityje pagal koncesijos sutartį, būsimas pajamas pagal koncesijos sutartį bei kitą savo turtą, taip pat užtikrinti savo prievolių įvykdymą kitais įstatymų numatytais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Tokios sąlygos dėl užtikrinimo bei draudimo taip pat yra įtrauktos į privalomų koncesijos sutarties sąlygų sąrašą.⁴⁶

Koncesijos sutarties nutraukimas. Įstatymų leidėjas įstatymiškai suregulavo situacijas, kada abi šalys įgyja teisę nutraukti koncesijos sutartį vienašališkai, bei situacijas, kada suteikiančioji institucija įgyja teisę nutraukti koncesijos sutartį vienašališkai. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymas nenumato atvejų, kada koncesininkas įgyja teisę nutraukti sutartį vienašališkai. Tokios nuostatos turėtų būti derybų objektas ir turėtų būti traukiamos į koncesijos sutartį. Tačiau paminėtina, kad visais atvejais yra taikomi bendrieji šalių atsakomybės principai, kurie įtvirtinti Civiliam kodekse ir numato tiek vienos, tiek kitos pusės teisę vienašališkai nutraukti sutartį, tiek kiek Koncesijų įstatyme įtvirtintos normos nėra specialiosios civilinio kodekso atžvilgiu.

Atitinkamai turi būti įtraukiamos ir sutarties nuostatos dėl pasekmių, kylančių iš sutarties nutraukimo, t.y. dėl koncesijos metu perduoto turto grąžinimo/perdavimo arba į koncesijos sutartį naujai įsitraukiančių ir teises bei pareigas perimančių asmenų teises bei atitinkamas sąlygas.

Taigi, konkrečiau aptarsime, kokie atvejai yra numatyti įstatyme, kada koncesijos sutarties šalis gali vienašališkai nutraukti koncesijos sutartį, (jei koncesijos sutartis nenumato kitaip), kai:

1) kita šalis sutarties nevykdo ar netinkamai įvykdo ir tai yra esminis sutarties pažeidimas, o sutartį vienašališkai nutraukianti šalis yra prieš tai pranešusi kitai šaliai apie koncesijos sutarties nevykdymą ar netinkamą vykdymą, tačiau sutarties nevykdanti ar ją netinkamai vykdanči šalis nepašalina esminių sutarties pažeidimų tokiu būdu ir per tokį laikotarpį, kurie buvo numatyti koncesijos sutartyje ir (ar) tokiame pranešime;

2) koncesijos sutarties vykdymas tampa neįmanomas dėl aplinkybių, kurių sutartį vienašališkai nutraukianti šalis negalėjo kontroliuoti ar protingai numatyti koncesijos sutarties sudarymo metu ir negalėjo užkirsti kelio šioms aplinkybėms ar jų pasekmėms atsirasti.

---

⁴⁶ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141. 22 str.

Esminis sutarties pažeidimas yra vertinamasis kriterijus. Siekiant suvienodinti bei palengvinti konkrečių aplinkybių vertinimą nacionalinės teisės aktai (CK 6.217 str. 2 d.) pateikia vertinamuosius esminio pažeidimo kriterijus. Jie skirti įvertinti objektyvų faktą – sutarties nevykdymą.⁴⁷ Ir nors, kaip atrodytų nagrinėjant minėtą CK nuostatą, esminių sutarties pažeidimų vertinimo kriterijų sąrašas turėtų būti baigtinis („turi būti atsižvelgiama į“). Tačiau kaip pasisakė Lietuvos Aukščiausias Teismas savo nutarime, turi būti vertinami keli aspektai: pirma –ar nukentėjusios šalies interesai dėl pažeidimo buvo iš esmės suvaržyti, nes „esminį sutarties pažeidimą lemia tai, ar nukentėjusioji šalis didžiąja dalimi negavo tai, ką pagal sutartį per visą jos terminą, pagrįstai tikėjosi gauti.“; antra, ar nukentėjusios šalies teisėti ir pagrįsti lūkesčiai lieka neįgyvendinti vien dėl kontrahento veiksmų; trečia, nutraukimo pagrindas (tiek pagal CK 6.217 str. 2 d., tiek sutartyje numatytas) turi būti realus.⁴⁸ Taigi šiuo nutarimu LAT papildė bei praplečia Lietuvos CK pateiktą esminio sutarties pažeidimo vertinamųjų kriterijų sąrašą. Pastarajai pozicijai yra linkęs pritarti ir šio darbo autorius dar kartą teigdamas, kad esminis sutarties pažeidimas –vertinamasis kriterijus.

Kadangi šio darbo tema nėra pateikti ar atskleisti esminio sutarties pažeidimo apibūdinimo kriterijus, todėl gilesnė šių aplinkybių analizė nebus atliekama.

Be bendrųjų sutarties nutraukimo pagrindų ir įstatyme aptartų vienašališkų sutarties nutraukimo pagrindų, suteikiančiajai institucijai suteikti papildomi pagrindai nutraukti koncesijos sutartį vienašališkai, jei:

1) koncesininkas koncesijos suteikimo metu pateikė suteikiančiajai institucijai iš esmės neteisingus duomenis, susijusius su jo finansine būkle ir (ar) ūkine komercine veikla, ir tai buvo nustatyta po koncesijos sutarties sudarymo;

2) koncesininkas yra likviduojamas ar jam vykdomos bankroto procedūros ir tai suteikiančiajai institucijai duoda pagrindą manyti, kad koncesijos projektas nebus įgyvendintas laikantis koncesijos sutartyje nustatytų sąlygų.⁴⁹

Tačiau ir šiuo atveju, reikėtų atkreipti dėmesį, kad derybų metu šalys gali susitarti kitaip ir nurodyti, kad šie aptarti pagrindai konkrečioje koncesijoje nėra ir negali būti laikomi pagrindu vienašališkai nutraukti sutartį, o galbūt yra aptarti kaip juridiniai faktai, kuriems kilus, įsijungia kiti sutarties šalių teisinės apsaugos mechanizmai. Taip pat galima paminėti, kad panašios nuostatos dėl neteisingų duomenų pateikimo ir likvidavimo ar bankroto procedūrų bei kitų priežasčių yra įtrauktos ir į kitą Koncesijų įstatymo straipsnį bei suteikia teisę eliminuoti ir

⁴⁷ Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal LR Civilinį kodeksą.// Jurisprudencija. 2004, Nr.51 (43).

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija 2004 m. birželio 29 d. nutarimas Jevgenijaus Zolotariovo v. UAB „Baldras“, VĮ Registrų centras Klaipėdos filialas civilinėje byloje Nr.3K-P-346/2004, bylų kategorija 37.8; 45.7.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 26 str. 2 d.

net nevertinti pateiktų pasiūlymų kai tokios aplinkybės paaiškėja išankstinės atrankos metu.⁵⁰ Šios dvi normos turėtų būti taikomos priklausomai nuo to, kuriuo koncesijos suteikimo/įgyvendinimo momentu jos paaiškėjo, todėl įstatymo normų kolizijos čia nėra.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad be bendrųjų įstatyme nustatytų pagrindų, koncesijos sutartyje reikia numatyti sutarties nutraukimo sąlygas koncesininkui netinkamai ją vykdančiam ir nutraukimo pasekmes:

- sankcijas (dydis turi būti adekvatus);
- turto nuosavybės klausimus;
- naujai savivaldybės parinktų asmenų ar finansuotojų, perimančiųjų, teises.

Kontrolė. Įstatymas įtvirtina ir tam tikras nuostatas dėl Koncesijų suteikimą kontroliuojančių institucijų, kurios į Koncesijų įstatymą buvo įtrauktos palyginti neseniai – 2006 metų liepos mėnesį, derinant Koncesijų įstatymą su Europos Sąjungos teisės aktais.

Koncesijų suteikimo kontrolę ir koncesijos sutarčių vykdymą prižiūri Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija ir įstatymų įgalios valstybės, savivaldybės institucijos pagal savo kompetenciją. Vyriausybės įgalios institucijos teises ir pareigas atliekant kontrolės funkcijas nustato Vyriausybė. Vyriausybės įgaliota valstybės institucija privalo teikti metodinę pagalbą suteikiančiosioms institucijoms koncesijų suteikimo klausimais⁵¹. Atkreiptinas dėmesys, kad iki šiol Vyriausybė nėra patvirtinusi už koncesijų įgyvendinimo kontrolę atsakingos institucijos, kuri galėtų prisidėti prie efektyvaus koncesijos sutarčių įgyvendinimo bei aiškinimo, o taip pat viešosios bei privačiosios partnerystės plėtros bei investicijų skatinimo.

---

⁵⁰ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo ir vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3251. 10 str. 4 d.

⁵¹ Ten pat. 28 (1) str.

3. KONCESIJOS SUTEIKIMO PROCEDŪRA

3.1. Koncesijų suteikimo principai.

Koncesijų suteikimo procedūrą ir principus reglamentuoja Lietuvos Respublikos Koncesijų įstatymas, o kai kurias teisės normas dėl koncesijų suteikimo procedūros galima rasti ir kituose teisės aktuose, tokiuose kaip Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas ar Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymas.

Siekiant sukurti kuo aiškesnę koncesijas reglamentuojančią teisinę bazę, paskutiniu Koncesijų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymu, Koncesijų įstatymas papildytas 5 straipsnio 3 ir 4 dalimis. 3 dalyje nustatoma, kad suteikiančioji institucija koncesijos suteikimui organizuoti ir koncesijos suteikimo procedūroms atlikti privalo sudaryti komisiją ir nustatoma tokios komisijos kompetencija, reikalavimai nariams, o 4 straipsnio dalyje išdėstomos nuostatos dėl apskaitos ir savivaldybės pagal koncesijos sutartis mokamo koncesininkams atlyginimo.

Komisija. Suteikiančioji institucija koncesijos suteikimui organizuoti ir koncesijos suteikimo procedūroms atlikti privalo sudaryti komisiją. Komisiją sudaranti suteikiančioji institucija turi teisę kviestis ekspertus, galinčius konsultuoti su koncesijos suteikimu susijusiais klausimais, kuriems reikia specialių žinių.

Komisijos pirmininku ir nariais gali būti tik nepriekaištingos reputacijos asmenys. Būtina atkreipti dėmesį, kad įstatymas nenurodo, kokie asmenys turi būti laikomi nesantys nepriekaištingos reputacijos. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad komisijos nariais paprastai būna koncesiją suteikiančios institucijos pareigūnai (valstybės tarnautojai), nors ir imperatyviai tas nenurodoma (!), būtų galima daryti loginę išvadą, kad tokiems asmenims dėl reputacijos turėtų būti taikomas Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymas, kurio 2 str. 15 punktą nurodo, kad „nepriekaištingos reputacijos asmenimis nelaikomi:

Pirma, asmenys, teisti už sunkų ir labai sunkų nusikaltimą ar nusikaltimą ekonomikai ir verslo tvarkai, finansų sistemai arba valstybės tarnybai ir vešiesiems interesams, neatsižvelgiant į tai, ar teistumas yra išnykęs ar panaikintas;

Antra, asmenys, teisti už tyčinį nusikaltimą, – jei teistumas neišnykęs ar nepanaikintas;

Trečia, asmenys, pažeidę Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimus;

Ketvirta, asmenys, piktnaudžiaujantys alkoholiu, narkotinėmis, toksinėmis arba psichotropinėmis medžiagomis;

Penkta, asmenys, kurie įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra pripažinti padarę korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką;

Šešta, asmenys, kuriems paskirta ir galioja nuobauda (išskyrus išpėjimą) už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimą pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą;

Septinta, asmenys, pažeidę Lietuvos Respublikos politikų elgesio kodekso normas;

Aštunta, asmenys, pažeidę Lietuvos Respublikos tarnautojų elgesio kodekso normas.⁵²

Komisijos nariai neturi teisės atskleisti informacijos, susijusios su koncesijos suteikimo procedūromis, jeigu jos atskleidimas prieštarauja įstatymams, daro nuostolių arba trukdo užtikrinti sąžiningą konkurenciją.

Vykdydama koncesijos suteikimo procedūras, komisija rengia konkurso sąlygų ir koncesijos sutarties projektus, priima, vertina ir lygina konkurso dalyvių pateiktus pasiūlymus, veda derybas su koncesijos konkurso dalyviais, rengia su koncesijos suteikimu susijusių sprendimų projektus ir kreipiasi į komisiją sudariusią suteikiančiąją instituciją dėl sprendimų priėmimo bei atlieka kitas jai pavestas funkcijas. Už komisijos veiksmus atsako ją sudariusi suteikiančioji institucija.⁵³

Koncesijos sutarties šalis – suteikiančioji institucija, kuri paprastai yra savivaldybė, valstybės ar savivaldybės įstaiga, įmonė, kt. Taigi, bendra taisyklė formuluojama, jog suteikiančiajai institucijai, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir savo kompetenciją bei įgaliojimus atsakingai už atitinkamą funkciją ar veiklos sritį, kuri gali būti koncesijos sutarties dalykas, pagal koncesijos įstatymą suteikiama teisė suteikti koncesiją sudarant koncesijos sutartį (ir kitas papildomas bei susijusias sutartis, įskaitant sutartis su koncesijos projekto finansuotojais) dėl tokios funkcijos įgyvendinimo ar veiklos atitinkamoje srityje vykdymo. Tačiau įstatymas įveda tam tikrus ribojimus, pagal kuriuos suteikiančiosios institucijos funkcijas ir atitinkamai sprendimo priėmimą perima Vyriausybė. Tai yra įstatymas nustato tam tikrą finansinį koncesijos limitą dėl išpareigojimų dydžio, kurį viršijus sprendimą dėl koncesijos įgyvendinimo turi priimti įstatymų leidžiamoji valdžia: „Sprendimus dėl koncesijų, pagal kurias Lietuvos Respublika prisiima esminius turtinius išpareigojimus, priima Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės siūlymu. Koncesijų įstatymo tikslais turtinis išpareigojimas (įskaitant galimą civilinę atsakomybę, atsirandančią pagal koncesijos sutartį), viršijantis 200 milijonų litų, laikomas esminiu.“. Koncesijos sutartys, kurių įgyvendinami projektai neviršija aukščiau minėtos sumos, įgyvendinami įprasta tvarka.

Taigi, vadovaujantis visais aukščiau išdėstytais principais pradedamas pradedama įgyvendinti koncesijos suteikimo procedūra, kuri gali būti vykdoma dviem būdais:

- koncesijos suteikimas viešo konkurso būdu;

⁵² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.4-102.; str. 2.

⁵³ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 5 str.

- koncesijos suteikimas ne konkurso būdu (be konkurso).

Šiuos būdus ir aptarsime sekančiuose poskyriuose.

3.2. Koncesijos suteikimas atviro viešo konkurso būdu.

Bendroji taisyklė, yra ta, kad koncesijos suteikiamos Koncesijų įstatymo III skyriuje numatytu atviro viešo konkurso būdu, išskyrus atvejus, numatytus Koncesijų įstatymo III skyriaus trečiajame skirsnyje, kai koncesijos gali būti suteikiamos be konkurso.⁵⁴

Atkreiptinas dėmesys, kad iki 2006 metų Koncesijų įstatymo redakcijos, įstatyme nebuvo numatyta imperatyvių konkurso dėl koncesijos suteikimo nuostatų, todėl šiuo metu galiojančioje įstatymo redakcijoje įtrauktos imperatyvios nuostatos dėl konkurso sąlygų (9str. 1 d. 1p.), dėl konkurso organizavimo etapų (8 str. 2 d.) bei dėl reikalavimų konkurso dalyviams (10 str. 4 d. ir 5 d.).

Konkursas dėl koncesijos suteikimo vykdomas šiais etapais:

- 1) konkurso ir jo sąlygų paskelbimas;
- 2) konkurso dalyvių išankstinė atranka;
- 3) preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų pateikimas;
- 4) preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų vertinimas;
- 5) išsamių įpareigojančių pasiūlymų pateikimas;
- 6) išsamių įpareigojančių pasiūlymų vertinimas;
- 7) derybos ir koncesijos sutarties sudarymas.

Autorius papildomai prie konkurso vykdymo etapų pridėtų dar vieną – oficialus paskelbimas apie koncesijos sutarties sudarymą, kuris yra svarbus išlaikant viešumo principą bei nustatant termino, nuo kurio turi būti pradedamas skaičiuoti laikas, skirtas pareikšti skundams ir pretenzijoms.

Visi šie etapai yra privalomi ir būtini įgyvendinant koncesijos suteikimo procedūrą, išskyrus atvejus kai koncesiją suteikiama valstybės ar savivaldybės vardu (įstatymo 8 str. 2 d.).

Todėl konkursas dėl koncesijos suteikimo gali būti skelbiamas ir vykdomas be atskirų etapų, tokių kaip konkurso dalyvių išankstinė atranka ir/ar preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų pateikimas ir preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų vertinimas, tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kai koncesija suteikiama valstybės vardu, arba savivaldybės tarybos, kai koncesija suteikiama atitinkamos savivaldybės vardu, sprendimu.

---

⁵⁴ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 8 str.

3.2.1. Konkurso ir jo sąlygų paskelbimas

Kiekvieno konkurso dėl koncesijos suteikimo atveju suteikiančioji institucija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.947 straipsnio 2 dalimi, parengia ir tvirtina konkurso sąlygas, kurios skelbiamos „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir kuriose būtina nurodyti:

1) pasiūlytos koncesijos sutarties dalykas ir koncesijos projekto apibūdinimas, įskaitant koncesijos projekto techninių sąlygų ir reikalavimų jo įgyvendinimui, saugumo ir aplinkos apsaugos reikalavimų, pagrindinių sutarties sąlygų, įskaitant koncesininko pagal koncesijos sutartį prisiimamą su tokia veikla susijusią riziką, atitinkamas teises ir pareigas, koncesijos sutarties įvykdymo užtikrinimo reikalavimus, koncesijos sutarties nutraukimo pagrindus, apibūdinimą;

2) ar bus vykdoma išankstinė konkurso dalyvių atranka, ir jeigu taip, tai kur, kada ir kokius dokumentus jie turi pateikti, taip pat kriterijai, kuriuos potencialūs konkurso dalyviai turi atitikti, kad būtų atrinkti konkurso pasiūlymams teikti, kaip nurodyta šio Įstatymo 10 straipsnyje, išankstinės atrankos laikotarpis bei pranešimo apie išankstinės atrankos rezultatus būdas, laikas ir vieta;

3) ar konkurso dalyviai privalo pateikti preliminarius neįpareigojančius konkurso pasiūlymus, ir jeigu taip, tai vieta ir laikas, kur ir kada jie turi pateikti tokius pasiūlymus, taip pat reikalaujamas tokių pasiūlymų turinys, kaip nurodyta šio Įstatymo 11 straipsnyje;

4) išsamių įpareigojančių konkurso pasiūlymų pateikimo vieta ir laikas, taip pat reikalaujamas turinys, kaip nurodyta šio Įstatymo 13 straipsnyje;

5) konkurso dalyvių pasiūlymų įvertinimo laikas ir vertinimo kriterijai, kaip nurodyta šio Įstatymo 14 straipsnyje;

6) atvejai, kuriais pasiūlymai gali būti laikomi neatitinkančiais konkurso sąlygų reikalavimų;

7) kitos sąlygos, kurias suteikiančioji institucija įtraukia į konkurso sąlygas.

Atsižvelgiant į paskelbtas konkurso sąlygas galima spręsti, koks sekantis koncesijos suteikimo etapas yra numatomas ir kokius veiksmus turėtų atlikti koncesijos konkurse dalyvaujantys subjektai. Tai yra, jei konkurso sąlygos nenumato konkurso dalyvių išankstinės atrankos, konkurso sąlygų paskelbimas yra kvietimas pateikti išsamius įpareigojančius pasiūlymus. Tačiau tuo atveju, jei konkurso sąlygos numato preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų pateikimą, – konkurso dalyviai yra kviečiami pateikti pirmiausia preliminarius neįpareigojančius pasiūlymus.

Suteikiančiosios institucijos sprendimu konkurso sąlygos papildomai gali būti skelbiamos ir tarptautinėje,⁵⁵ Lietuvos respublikinėje ar regioninėje spaudoje ar kitose visuomenės informavimo priemonėse. Tokiame skelbime išspausdinamas visas suteikiančiosios institucijos patvirtintų konkurso sąlygų tekstas arba išspausdinamos aiškios ir tikslios nuorodos apie laiką ir vietą, kada ir kur su atitinkamomis konkurso sąlygų dalimis bus galima susipažinti bet kuriam suinteresuotam asmeniui, nurodoma pranešimo tekste minimų dokumentų, kuriuose išdėstytos konkurso sąlygos, įsigijimo kaina (jei ji nustatyta), tačiau su sąlyga, kad pranešimo tekste visada turi būti trumpai apibūdinamas pasiūlytosios koncesijos sutarties dalykas ir koncesijos projektas.

Įstatymas numato ir konkurso skelbėjo (koncesiją suteikiančios institucijos) teisę pakeisti konkurso sąlygas arba apskritai atšaukti koncesijos konkursą.⁵⁶, o apie tai turi būti atitinkamai pranešama tuo pačiu būdu, kaip ir skelbiant konkursą. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjas lyg ir nustato terminą konkurso sąlygų pakeitimui ar paties konkurso atšaukimui, tačiau būtina paminėti, kad šis terminas nėra pakankamai tiksliai apibrėžtas įstatyme, kur nurodoma, kad suteikiančioji institucija turi teisę pakeisti ar atšaukti konkursą laikotarpio nuo konkurso sąlygų paskelbimo iki išsamių įpareigojančių konkurso pasiūlymų pateikimo datos pirmoje pusėje. Įstatymų leidėjas nekonkretizuoja, koks terminas turi būti laikomas „pirmoje pusėje“.

3.2.2. Konkurso dalyvių išankstinė atranka

Tada, kai konkurso sąlygose yra nustatyta išankstinė konkurso dalyvių atranka, t.y. nurodyti tam tikri reikalavimai subjektams, norintiems dalyvauti konkurse – taikomi išankstinės atrankos kriterijai.

Tokiais kriterijais suteikiančioji institucija gali nurodyti ir laikyti vieną arba kelis kriterijus iš konkurso sąlygų, tai yra:

- 1) atitinkama profesinė ir techninė kvalifikacija;
- 2) įrengimų ir kitų priemonių visiems veiklos, kuri bus atliekama pagal pasiūlytą koncesijos sutartį, etapams turėjimas išankstinės atrankos vykdymo metu ar reali galimybė jas turėti po to, kai bus sudaryta koncesijos sutartis;
- 3) finansinių lėšų (nuosavų ar skolintų) visiems veiklos, kurios bus imamasi pagal pasiūlytą koncesijos sutartį, etapams turėjimas išankstinės atrankos vykdymo metu ar reali galimybė jas turėti po to, kai bus sudaryta koncesijos sutartis;
- 4) atitinkama valdymo ir organizacinė patirtis;

⁵⁵ dažniausiai tai –Europos Sąjungos oficialus leidinys.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 9 str.4 d.

5) kitos sąlygos, kurias yra nustačiusi suteikiančioji institucija.⁵⁷

Konkurso komisija pirmiausiai įvertina, ar siūlymus teikiantys subjektai atitinka išankstinės atrankos kriterijus ir tik tada sprendžia, ar gali būti vertinami šių subjektų pateikti pasiūlymai, kurie, priklausomai nuo konkurso sąlygų, gali būti **preliminarūs neįpareigojantys pasiūlymai** arba **išsamūs įpareigojantys pasiūlymai**.

3.2.3. Preliminarūs neįpareigojantys pasiūlymai. Pateikimas.

Apie tokius pasiūlymus turi būti nurodoma konkurso sąlygose. Sprendimas pirmiausiai pateikti preliminarius neįpareigojančius pasiūlymus dažniausiai priimamas tada, kai koncesijos projektas yra labai sudėtingas arba svarbus valstybei ar atitinkamai savivaldybei, taip pat ir kitais atvejais, suteikiančiosios institucijos nuožiūra, kai konkurso sąlygose nustatoma, kad konkurso dalyviai pirmiausia privalo pateikti preliminarius neįpareigojančius pasiūlymus ir tik po to – išsamius įpareigojančius pasiūlymus. Preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų turinio reikalavimai turi būti nurodomi konkurso sąlygose. Atkreiptinas dėmesys, kad preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų reikalaujamas mastas *gali* būti mažesnis negu išsamių įpareigojančių pasiūlymų mastas, tačiau tai nebūtinai reiškia, kad savo apimtimi jie visada bus mažesni nei išsamūs įpareigojantys pasiūlymai, kadangi pasiūlymų mastą nustato koncesiją suteikianti institucija.

Teikiant preliminarius neįpareigojančius pasiūlymus, konkurso dalyviai naudojami tokiais pat teisėmis, kaip ir tuo atveju, jei būtų teikiami išsamūs įpareigojantys pasiūlymai. Konkurso dalyviai turi teisę prašyti suteikiančiosios institucijos paaiškinti konkurso sąlygas, taip pat bet kokios su konkursu susijusios papildomos informacijos. Suteikiančioji institucija privalo nedelsdama atsakyti į tokius prašymus ir pateikti tiek informacijos, kiek tai leidžia konkurso sąlygos bei įstatymų reikalavimai.

Taip pat suteikiančioji institucija privalo užtikrinti, kad visiems konkurso dalyviams būtų suteikta galimybė tinkamu laiku gauti tokią pat informaciją ir kad tokios informacijos pateikimo būdas būtų vienodas visiems konkurso dalyviams. Visiems konkurso dalyviams turi būti skiriamas vienodas laikas, per kurį jie privalo pateikti konkurso pasiūlymus, ir tai turi būti nurodyta konkurso sąlygose. Prireikus suteikiančioji institucija gali rengti susitikimus su konkurso dalyviais, kad paaiškintų ar aptartų klausimus dėl konkurso pasiūlymų. Organizuodama tokius susitikimus, suteikiančioji institucija privalo užtikrinti, kad visiems konkurso dalyviams būtų suteikta vienoda informacija.

---

⁵⁷ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 10 str.

Įstatymo leidėjas, įtvirtindamas tokias nuostatas, užtikrinančias konkurso dalyvių lygybę, siekia užtikrinti, kad koncesijos suteikimo procedūra būtų vykdoma vadovaujantis skaidrumo ir nešališkumo ir šalių lygybės principais.

3.2.4. Preliminarūs neįpareigojantys pasiūlymai. Vertinimas.

Suteikiančioji institucija vertina, ar konkurso dalyvių preliminarūs neįpareigojantys pasiūlymai atitinka konkurso sąlygose jiems nustatytus reikalavimus. Pateikti preliminarūs neįpareigojantys pasiūlymai, atitinkantys konkurso sąlygas ir įstatymų reikalavimus, vertinami teigiamai, o konkurso komisija nenustato jų vertinimo eiliškumo, tačiau sudaro abėcėlinį sąrašą tų konkurso dalyvių, kurių preliminarūs neįpareigojantys pasiūlymai įvertinti teigiamai, ir pereina prie sekančio konkurso vykdymo etapo - kviečia juos teikti išsamius įpareigojančius pasiūlymus. Toks konkurso dalyvių sąrašas skelbiamas „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Galimas atvejis, kada teigiamai įvertinamas tik vienas konkurso dalyvio preliminarus neįpareigojantis pasiūlymas. Tuo atveju suteikiančioji gali su tokiu konkurso dalyviu pradėti derybas, kaip nustatyta Koncesijų įstatymo 16 straipsnyje įtvirtinta tvarka. Tokios derybos pradedamos tik tuo atveju, jeigu konkurso dalyvis sutinka, kad jo preliminarus neįpareigojantis pasiūlymas būtų laikomas išsamiu įpareigojančiu pasiūlymu. Tokiu atveju laikoma, kad toks konkurso dalyvis yra pateikęs išsamų įpareigojančių pasiūlymą ir jo pasiūlymas konkurso sąlygose nustatyta tvarka yra pripažintas geriausiu. Tuo atveju, jei konkurso dalyvis nesutinka, kad jo preliminarus neįpareigojantis pasiūlymas būtų laikomas išsamiu įpareigojančiu pasiūlymu, jis kviečiamas konkurso sąlygose nustatyta tvarka pateikti išsamų įpareigojančių pasiūlymą.

3.2.5. Išsamūs įpareigojantys pasiūlymai. Pateikimas.

Išsamiuose įpareigojančiuose pasiūlymuose privalo būti aptarti konkurso sąlygose suformuluoti techniniai, finansiniai ir komerciniai klausimai bei pateikta konkurso sąlygose reikalaujama informacija, kuri visuomet turi apimti:

1) pasiūlymus ir komentarus dėl koncesijos projekto techninių sąlygų ir reikalavimų jo įgyvendinimui, įskaitant suteikiančiosios institucijos konkurso sąlygose numatytus saugumo ir aplinkos apsaugos reikalavimus;

2) suteikiančiosios institucijos konkurso sąlygose pasiūlytų sutarties sąlygų komentarą ar išlygas dėl jų.

Tačiau gali susidaryti situacija, kada pateikus preliminarinius neįpareigojančius pasiūlymus ir tam tikrais atvejais perėjus prie derybų (kai su tuo sutinka konkurso dalyvis), šių techninių, finansinių ir komercinių klausimų komentarai, numatyti įstatyme, gali būti ir

nepateikti viso konkurso proceso metu, tačiau konkursui įvykti reikalinga informacija turi būti aiški iš kitų konkurso dalyvio pateiktų duomenų.

3.2.6. Išsamūs įpareigojantys pasiūlymai. Vertinimas.

Remdamasi konkurso sąlygose nustatytais vertinimo kriterijais, suteikiančioji institucija įvertina gautus išsamius įpareigojančius konkurso dalyvių pasiūlymus ir sudaro konkurso dalyvių sąrašą pagal suteiktų vertinimų eiliškumą. Toks sąrašas skelbiamas „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ bei kitu būdu, jei jį numato konkurso sąlygos. Jeigu yra gautas tik vienas išsamus įpareigojantis pasiūlymas, kuris atitinka konkurso sąlygų reikalavimus, apie tokį pasiūlymą pateikusį konkurso dalyvį skelbiama nustatyta tvarka ir suteikiančioji institucija pradeda su tokiu konkurso dalyviu derybas dėl koncesijos sutarties sudarymo, kaip numatyta Koncesijų įstatymo 16 str.

Tačiau vertinant išsamius įpareigojančius pasiūlymus, būtina vadovautis tam tikrais vertinimo kriterijais, kurie yra imperatyvūs ir įtvirtinti LR Koncesijų įstatymo 14 straipsnyje.

Todėl suteikiančioji institucija, atsižvelgdama į įstatymų reikalavimus, siūlomos koncesijos sutarties tikslus ir kitas svarbias aplinkybes, konkurso sąlygose nustato išsamių įpareigojančių konkurso dalyvių pasiūlymų vertinimo ir palyginimo kriterijus. Vertinant pasiūlymus taip pat yra pabrėžiamas vienas iš viešojo sektoriaus pagrindinių principų – nediskriminavimo ir bešališkumo, įstatyme nurodant, kad „suteikiančioji institucija turi taikyti tokius kriterijus sąžiningai, nediskriminuodama nė vieno konkurso dalyvio“. Tačiau pažymėtina, kad kiekvienu konkrečiu atveju gali būti nustatomi skirtingi vertinimo kriterijai, taip paliekant laisvės koncesijos komisijos narių veiksams.

Sekančiame gi Koncesijos įstatymo 14 str. dalyje (2 dalis), detaliau konkretizuojami galimi vertinimo kriterijai, tačiau šioje dalyje jau yra sukonkretinama, kad vertinimo ir lyginimo kriterijai yra taikomi tik konkurso dalyvių techniniams pasiūlymams, o ne visiems pasiūlymams bendrai paėmus. Todėl įstatymų leidėjas galėtų būti tikslesnis, apibrėždamas tikruosius konkurso pasiūlymų vertinimo kriterijus ir aiškiai nurodyti, ar žemiau išvardinti vertinimo kriterijai vis dėlto yra taikomi tik techninei pasiūlymų daliai, ar turi būti taikomi visam pasiūlymui bendrai paėmus.

Konkurso dalyvių techninių pasiūlymų aspektų vertinimo ir lyginimo kriterijai gali numatyti tokius reikalavimus:

Pirma, pasiūlymo techninį pagrįstumą;

Antra, galimybes įgyvendinti pasiūlymą;

Trečia, viešųjų paslaugų kokybę ir priemones, užtikrinančias jų teikimo tęstinumą;

Ketvirta, aplinkosauginius pasiūlymo aspektus;

Penkta, pasiūlymo poveikį socialinei ir ekonominei šaliai ar atitinkamo regiono plėtrai.

Įstatymų leidėjas atskirai numato ir finansinių ir komercinių konkurso dalyvių pasiūlymų aspektų vertinimo ir lyginimo kriterijus, kurie gali numatyti tokius reikalavimus:

- 1) pinigų sumas, kurias koncesininkas siūlo nustatyti ir rinkti kaip užmokestį už teikiamas viešąsias paslaugas ar rinkti kaip vietines rinkliavas vadovaujantis koncesijos sutartimi, atsižvelgiant į numatomą tokių sumų mokėjimo laiką ir periodiškumą;
- 2) bet kokių mokėjimų, kuriuos suteikiančioji institucija atliks pagal koncesijos sutartį, sumas, atsižvelgiant į numatomą tokių sumų mokėjimo laiką ir periodiškumą;
- 3) bet kokių mokėjimų, kuriuos koncesininkas atliks pagal koncesijos sutartį, sumas, atsižvelgiant į numatomą tokių sumų mokėjimo laiką ir periodiškumą;
- 4) su projektavimo ir statybos veikla susijusias išlaidas, metines eksploatacijos ir priežiūros išlaidas, siūlomo finansavimo išlaidas;
- 5) suteikiančiosios institucijos ar kitos valstybės ar savivaldybės institucijos prašomos valstybės ar atitinkamos savivaldybės finansinės paramos, jei jos būtų prašoma, dydį;
- 6) pasiūlyto finansavimo pagrįstumą ir ypatumus vadovaujantis pateiktais su finansavimu susijusiais dokumentais;
- 7) siūlomų sutarties sąlygų priimtinumą konkurso dalyviui ir tai lemiančias aplinkybes.

3.2.7. Derybos ir koncesijos sutarties sudarymas.

Suteikiančioji institucija pakviečia konkurso dalyvį, kuris gavo aukščiausią įvertinimą, dalyvauti derybose. Derantis negali būti nukrypstama nuo reikalavimo, kad koncesininkas įgyvendintų konkurso sąlygose išdėstytas technines, finansines ir komercines sąlygas. Sėkmingai baigusi derybas su aukščiausią įvertinimą gavusiu konkurso dalyviu, suteikiančioji institucija sudaro su juo (ir prireikus su jo įsteigta šiam tikslui įmone) koncesijos sutartį bei prireikus kitas papildomas bei susijusias sutartis, įskaitant sutartis su koncesijos projekto finansuotojais.

Atkreiptinas dėmesys, kad be konkurso dalyvio, kuriam suteiktas aukščiausias įvertinimas, suteikiančioji institucija taip pat gali pakviesti dalyvauti derybose tą konkurso dalyvį, kuriam suteiktas įvertinimas yra antras po aukščiausio įvertinimo, jeigu minėto konkurso dalyvio pasiūlymas yra panašus į aukščiausią vertinimą gavusio konkurso dalyvio pasiūlymą. Tokiu atveju, baigusi derybas su abiem konkurso dalyviais, suteikiančioji institucija sudaro koncesijos sutartį (ir prireikus kitas papildomas bei susijusias sutartis, įskaitant sutartis su koncesijos projekto finansuotojais) su tuo konkurso dalyviu (ir prireikus su jo įsteigta šiam tikslui įmone), su kuriuo pasiektas susitarimas, vertinant pagal konkurso sąlygose nustatytus konkurso dalyvių pasiūlymų vertinimo kriterijus, yra geresnis.

Tuo atveju, jei susiklosto situacija, kad derybos su aukščiausią įvertinimą gavusiu konkurso dalyviu nutrūksta ir dalyvauti derybose nebuvo pakviestas antrą aukščiausią įvertinimą pelnęs konkurso dalyvis, tai suteikiančioji institucija gali pakviesti dalyvauti derybose kitus konkurso dalyvius pagal jų įvertinimo eiliškumą. Tačiau būtina pažymėti, kad toliau dalyvauti derybose kviečiama tik po vieną konkurso dalyvį.

Įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti sklandesnį koncesijos suteikimo procesą, nustato pareigą suteikiančiajai institucijai užtikrinti, kad konkurso dalyvis/dalyviai, kuris/kurie dalyvauja derybose dėl koncesijos sutarties sudarymo, žinotų apie derybų dėl koncesijos sutarties ir koncesijos sutarties sudarymo tvarką.

Atkreiptinas dėmesys, kad siekdama galutinai suderinti koncesijos sutarties ir bet kokių papildomų su ja susijusių dokumentų nuostatas, suteikiančioji institucija turi teisę susitarti dėl visų sąlygų ir imtis visų reikalingų veiksmų, nors ir tiesiogiai nenumatytų konkurso sąlygose (LR Koncesijų įstatymo 16 str. 5 dalis). Tai iš esmės išplečia suteikiančiosios institucijos įgaliojimus ir formaliai žiūrint, leidžia, net ir realiai įvykus konkursui, į koncesijos sutartį įtraukti naujas sąlygas ir imtis nenumatytų konkurso sąlygose veiksmų. Todėl ypač svarbu, kad taip pat būtų laikomasi ir įstatymų leidėjo akcentuojamų principų – sąžiningumo ir nediskriminavimo („su visais konkurso dalyviais, kurie dalyvauja derybose, ji turi elgtis sąžiningai ir jų nediskriminuoti“ Koncesijų įstatymo 16 str. 5 dalis). Šie principai ypač glaudžiai susiję su antikorupcine politika ir skaidriu viešuoju administravimu, kaip su šiais principais yra susijęs ir koncesijos suteikimas ne konkurso būdu.

3.3. Koncesijos suteikimas ne konkurso būdu.

Vadovaujantis ekonomiškumo principais įstatymų leidėjas nustato tam tikrus atvejus, kada koncesijos suteikimas gali būti vykdomas ne įprastine tvarka – t.y. ne viešo konkurso būdu, tačiau vykdant koncesijos suteikimą ne konkurso būdu. Siekiant užtikrinti viso proceso skaidrumą, būtina iš anksto ir labai tiksliai apibrėžti atvejus, kada koncesijos suteikimas gali būti vykdomas be konkurso, kadangi tai, daug paprastesnė procedūra, sudaranti sąlygas daug siauresniam subjektų ratui pretenduoti į koncesiją.

Todėl Koncesijų įstatymo 17 straipsnis aiškiai apibrėžia aplinkybes, kurioms esant ir yra galimas koncesijos suteikimo procedūros vykdymas ne konkurso būdu:

Pirma, yra neatidėliotinas infrastruktūros poreikis, kurio nebuvo galima iš anksto numatyti, ir (ar) reikia užtikrinti nenutrūkstamą viešųjų paslaugų teikimą, ir susidarius tokioms nenumatytoms aplinkybėms nėra galimybės rengti konkursą dėl koncesijos suteikimo;

Antra, koncesijos sutartis yra susijusi su valstybės saugumo ir gynybos klausimais;

Trečia, dėl turimų išimtinių teisių teikti viešąsias paslaugas, kurios yra suteiktos teisės akto, atitinkančio Europos bendrijos steigimo sutartį, yra tik vienas įmanomas viešųjų paslaugų, dėl kurių suteikiama koncesija, teikimo šaltinis ir nėra kitos alternatyvos;

Ketvirta buvo surengtas konkursas, tačiau nebuvo gauta pasiūlymų, atitinkančių konkurso sąlygas, ir, suteikiančiosios institucijos nuomone, kito konkurso rengimas nelemtų koncesijos sutarties sudarymo. Tokiu atveju sprendimas dėl koncesijos suteikimo be konkurso turi būti priimtas ne vėliau kaip per šešis mėnesius po surengto konkurso pabaigos, o koncesija suteikiama be konkurso tomis pačiomis sąlygomis, kokios yra anksčiau surengto konkurso sąlygos;

Penkta, galiojanti koncesijos sutartis nutraukiama dėl to, kad koncesininkas nevykdo ar netinkamai vykdo koncesijos sutartį, o tai yra esminis sutarties pažeidimas, ir sudaroma nauja koncesijos sutartis dėl to paties dalyko su kitu koncesininku, kurį bankai ar kitos finansinės institucijos, suteikusios paskolas išsipareigojimų nevykdančiam koncesininkui, pakvietė sudaryti koncesijos sutartį, ir vienas iš pagrindinių tokios naujos sutarties tikslų yra užtikrinti tokių paskolų grąžinimą iš lėšų, gaunamų naujojo koncesininko pagal koncesijos sutartį;

Šešta, koncesijos projektas yra ne mažiau kaip 50 procentų finansuojamas užsienio institucijos ar valstybės palankesnėmis sąlygomis, negu koncesijos suteikimo metu Lietuvoje esančios rinkos sąlygos, ir tokia finansuojančioji institucija ar valstybė yra potencialiems koncesininkams nustačiusi reikalavimus, kuriuos atitinka tik tam tikra subjektų kategorija, bei reikalavimus, kokia tvarka turi būti parenkamas koncesininkas, ir tokia tvarka skiriasi nuo šio Įstatymo nustatytos konkurso tvarkos.

Septinta, kai dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, paaiškėja, kad yra reikalingi papildomi darbai arba paslaugos, kurie nebuvo įrašyti į pradinį projektą ar sudarytą koncesijos sutartį ir kurių techniškai ar ekonomiškai neįmanoma atskirti nuo pradinės koncesijos sutarties nesukeliant didelių nepatogumų suteikiančiajai institucijai, arba kai tokie darbai ar paslaugos, nors ir gali būti atskirti nuo pradinės koncesijos sutarties, yra būtina reikalingi koncesijos sutarčiai užbaigti. Tokia pateikdama sutartis dėl papildomų darbų ar paslaugų gali būti sudaroma tik su koncesininku, su kuriuo buvo sudaryta pradinė koncesijos sutartis, o visų kitų papildomai sudarytų sutarčių bendra kaina neturi viršyti 30 procentų pagrindinės koncesijos sutarties vertės.

Pažymėtina, kad toks sąrašas yra baigtinis ir negali būti aiškinamas plečiamai.

Koncesijų įstatymo 17 str. numato tam tikrus reikalavimus, kuriais vadovaujantis turi būti suteikiama koncesija be konkurso. Tai yra, pirmiausiai, kai suteikiančioji institucija ketina suteikti koncesiją be konkurso, apie tokį ketinimą ji paskelbia „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, kartu pranešdama apie konkrečias konkurso neskelbimo priežastis.

Suteikiančiajai institucijai taip pat nustatyta pareiga imtis visų reikiamų veiksmų, kad sutartyje būtų kiek galima geriau užtikrinti viešieji interesai ir būtų užtikrintos suteikiančiajai institucijai palankiausios koncesijos sutarties sąlygos, atsižvelgiant į visus susijusius veiksnius, įskaitant riziką, kurią prisiima koncesininkas, mastą, galimybę gauti alternatyvius pasiūlymus iš kitų potencialių koncesininkų, koncesijos projekto sudėtingumą, konfidencialumo, nacionalinio saugumo ir gynybos bei kitus aspektus, Taigi, įstatymų leidėjas nustato pareigą pranešti apie ketinimą suteikti koncesiją, pareigą siekti, kad koncesijos sutartis kuo geriau atitiktų viešuosius interesus, bet nenustato jokių priemonių, kuriomis būtų reguliuojama, kaip šios pareigos įgyvendinamos. Iš tiesų būtina pastebėti, kad suteikiančiajai institucijai tokiu atveju suteikiama gana plati veiksmų dispozicijos laisvė, nes ji yra įpareigota tik paskelbti apie savo ketinimus sudaryti koncesijos sutartį ir vėliau – paskelbti apie jau sudarytą koncesijos sutartį „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ne vėliau kaip per 3 dienas po sutarties sudarymo. Tokiame pranešime turi būti nurodytas koncesininko pavadinimas ir koncesijos sutarties pagrindinių sąlygų apibūdinimas. Paminėtina, kad vykdant koncesijos suteikimo ne konkurso būdu procedūrą, įstatymų leidėjas ypač akcentuoja valstybės paslaptį sudarančios informacijos apsaugą, nurodydamas, kad informacija, kuri yra valstybės ar tarnybos paslaptis, neskelbiama „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, nors tokia nuostata ir turėtų būti aiški, aiškinant LR valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymo⁵⁸ nuostatas, todėl papildomo nurodymo LT Koncesijų įstatyme ir nereikalauja.

Įstatymas nenumato galimybės įsikišti ir sustabdyti koncesijos ne konkurso būdu suteikimo procedūrą, o tai galėtų būti vertinama kaip nuostata, neatitinkanti antikorpinių principų, todėl šios įstatymo normos turėtų būti apsvarstytos iš naujo ir sugriežtintos sukonkretintos.

---

⁵⁸ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslaptčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr.105-3019.

4. VIEŠOSIOS KONCESIJOS SUTEIKIMO YPATYBĖS

LR Koncesijų įstatyme yra išskirta atskira koncesijų rūšis – viešoji darbų koncesija, kurios tikslesniam turinio suvokimui, būtina išnagrinėti šios koncesijos ypatybes ir santykį su paprastąja koncesija.

Viešosios koncesijos sąvoka įtvirtinta Koncesijų įstatymo III skyriuje 6 skirsnyje, kuris papildė įstatymą sąlyginai neseniai – priėmus 2004 m. balandžio 29 dienos koncesijų įstatymo pakeitimus.⁵⁹ *Viešoji darbų koncesija* – koncesija, dėl kurios suteikimo tarp koncesininko ir suteikiančiosios institucijos, kuri atitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1, 2 arba 3 punktų reikalavimus⁶⁰, sudaroma koncesijos sutartis dėl darbų, nurodytų Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje, pirkimo. Tokių darbų pirkimas, pagal minėtą Viešųjų pirkimų įstatymo straipsnio dalį, yra laikomas viešuoju darbų pirkimu ir apibrėžiamas kaip „viešasis pirkimas – tai viešasis pirkimas, kurio dalykas yra atlikti arba kartu suprojektuoti ir atlikti darbus, susijusius su viena iš šio įstatymo 1 priedėlyje išvardytų veiklos rūšių, arba bet kokiomis priemonėmis atlikti darbus, atitinkančius perkančiosios organizacijos nustatytus reikalavimus. Darbas yra tam tikrų statybos darbų kaip visumos rezultatas, kuris gali savarankiškai atlikti ekonominę ar techninę funkciją. Pirkimo tikslas – sudaryti viešojo pirkimo–pardavimo sutartį.“⁶¹

Atkreiptinas dėmesys, kad šioje įstatymo nuostatoje formuluojama netiksli viešųjų pirkimų sąvoka, apibrėžiama kaip *idem per idem*, todėl įstatymų leidėjui vertėtų patobulinti šią nuostatą. Šio tiriamojo darbo uždavinys nėra išnagrinėti Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas, todėl autorius tik atkreipia dėmesį į šią problemą, nepateikdamas galimo šios problemos sprendimo būdo, nes tai būtų jau kito mokslinio tiriamojo darbo uždavinys. Taigi, viešasis pirkimas yra vykdomas tada, kai perkami-parduodami darbai, nurodyti Viešųjų pirkimų įstatymo 1 priedėlyje. Šis sąrašas apima gana daug sričių, todėl nebus giliau nagrinėjamas šiame darbe, apsiribojant keleto pagrindinių sričių paminėjimu, kad būtų lengviau suvokti, kokio pobūdžio darbai yra pagrindas sudaryti viešosios koncesijos sutartis. Taigi, tokiais darbais laikomi: statyba, statybviėtės paruošimas, pastatų nugriovimas, išardymas, žemės darbai, žvalgomasis gręžimas, laikančiųjų stogo konstrukcijų ir stogo dangų montavimas, automagistralių, kelių tiesimas, aerodromų ir sporto įrenginių statyba, vandens statinių statyba, kiti statybos darbai, įskaitant specialiuosius profesinius darbus, pastatų įrengimas, elektros instaliacijos ir kitų įtaisų įrengimas, izoliacijos įrengimas, santechnikos darbai, kitoks pastatų ir statinių įrengimas,

⁵⁹ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo, III skyriaus papildymo šeštoju skirsniu ir įstatymo papildymo priedu įstatymas // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 73-2533.

⁶⁰ Tokia institucija (perkančioji institucija, kaip apibūdinama Viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnyje) yra valstybės ar savivaldybės valdymo institucija; taip viešasis ar privatusis juridinis asmuo, kuris atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo 4 str.2 dalies sąlygas; ką tik išvardintų institucijų ir viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų asociacija;

⁶¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės Žinios. 2006, Nr.4-102; 2 str. 26 p.

statybos baigimas, tinkavimas, staliaus dirbinių įrengimas, grindų ir sienų dengimas, dažymas ir stiklinimas, kiti statybos baigimo darbai, statybos/pastatų griovimo įrenginių nuoma (samdant operatorius).⁶²

Šios sutarties pagrindu koncesininkui kaip atlyginimas už atliktus darbus suteikiama arba tik teisė eksploatuoti infrastruktūros objektą, kuris yra tokių darbų rezultatas, arba suteikiama tokia teisė ir papildomai mokamas atlyginimas. Pagal Koncesijų Įstatymą viešąja darbų koncesija laikoma tik tokia koncesija, kai numatoma koncesijos sutarties pirkimo vertė, nustatyta vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 9 straipsniu⁶³, yra ne mažesnė kaip Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 5 punkte (tai yra 20 610 618 Lt (5 923 000 EUR), kai perkami darbai) nustatyta tarptautinio darbų pirkimo vertė, kuri gali būti patikslinta Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka.⁶⁴

Tačiau kalbant apie viešųjų darbų koncesiją būtina kaip įmanoma aiškiau atskirti, kada vykdomas pirkimas turi būti laikomas viešuoju pirkimu, o kada – viešąja darbų koncesija. Todėl kai koncesijos sutarties dalykas yra darbai ir viešųjų paslaugų teikimas, tokia koncesija *laikoma viešąja darbų koncesija, jei pagrindinis tokios koncesijos dalykas yra darbai, o paslaugų teikimas tik papildo koncesininko įsipareigojimą atlikti darbus*. Viešąja darbų koncesija nelaikoma koncesija, kurios sutarties pagrindinis dalykas yra viešųjų paslaugų teikimas, o darbai tik papildo koncesininko įsipareigojimą teikti viešąsias paslaugas.⁶⁵ Atitinkamai tokie pirkimai yra laikomi viešaisiais pirkimais ir turi būti reglamentuojami tik pagal LR Viešųjų pirkimų įstatymą. Deja, riba tarp šių pirkimų gali būti labai nežymi, nes remiasi vertinamuoju kriterijum (pagrindinis-papildomas), todėl šios sąvokos yra labai dažnai painiojamos.

Tam tikros ypatybės numatytos ir viešosios koncesijos suteikimo procedūrose. Suteikdama viešąją darbų koncesiją, suteikiančioji institucija privalo Koncesijų Įstatymo III skyriaus antrajame skirsnyje nustatyta tvarka organizuoti konkursą ir apie jį skelbti Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje. Suteikiančioji institucija, suteikdama viešąją darbų koncesiją, nustato pasiūlymų pateikimo terminą, kuris neturi būti trumpesnis kaip 52

⁶² Plačiau kiekvieno darbo apibūdinimą pagal ekonominės veiklos klasifikatorių žiūrėti Viešųjų pirkimų įstatymo 1 priedėlyje.

⁶³ Tai yra numatomo pirkimo vertė yra perkančiosios organizacijos numatomų sudaryti pirkimo sutarčių vertė, skaičiuojama imant visą mokėtiną sumą be pridėtinės vertės mokesčio, įskaitant visas sutarties pasirinkimo ir pratęsimo galimybes. Kai perkančioji organizacija numato prizus ir (ar) kitas išmokas kandidatams ar dalyviams, ji apskaičiuodama numatomo pirkimo vertę turi į tai atsižvelgti. Pirkimo vertė skaičiuojama tokia, kokia ji yra pirkimo pradžioje. Plačiau žiūrėti visą Viešųjų pirkimų įstatymo 9 straipsnį.

⁶⁴ Tai yra Europos Komisijai patikslinus tarptautinio pirkimo vertės ribas ir jas paskelbus Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, perkančioji organizacija jomis vadovaujasi, atlikdama prekių, paslaugų ar darbų pirkimus. Informaciją apie patikslintas pirkimo vertės ribas Viešųjų pirkimų tarnyba taip pat gali skelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ bei Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr.92-2141; 20(1) str.

dienos nuo skelbimo išsiuntimo iš Viešųjų pirkimų tarnybos dienos, tačiau kai skelbimai yra parengiami ir perduodami nustatyto formato elektroninėmis priemonėmis, pasiūlymo pateikimo terminas gali būti sutrumpintas 7 dienomis. Jeigu dėl kokių nors priežasčių pirkimo dokumentai ar jų dalis buvo pareikalauti laiku, tačiau nepateikti Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 27 straipsnyje nustatytais terminais⁶⁶, arba pateikus pirkimo dokumentus paaiškėja, kad pasiūlymus galima parengti tik apsilankius darbų atlikimo vietoje ir ten susipažinus su pirkimo dokumentuose esančia informacija, suteikiančioji institucija pasiūlymų pateikimo terminus privalo pratęsti, kad visi suinteresuoti subjektai turėtų galimybę susipažinti su visa pasiūlymui parengti reikalinga informacija. Informaciją, kuri turi būti nurodyta skelbimuose, ir skelbimų standartines formas bei skelbimų reikalavimus nustato 2005 m. rugsėjo 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1564/2005, nustatantis standartines formas, naudojamas skelbiant su viešųjų pirkimų procedūromis susijusius skelbimus, pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB. Skelbimai rengiami ir skelbiami laikantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 23 straipsnyje nustatytų reikalavimų.⁶⁷

Tam tikros specifinės normos nustatytos ir dėl viešosios koncesijos konkurso sąlygų ir reikalavimų suformulavimo. Suteikdama viešąją darbų koncesiją, suteikiančioji institucija viešosios darbų koncesijos suteikimo konkurso sąlygose gali nustatyti vieną iš šių reikalavimų:

1) kad koncesininkas sutartis dėl darbų, kurių vertė yra ne mažesnė kaip 30 procentų darbų ir dėl kurių numatoma sudaryti koncesijos sutartį, vertės, atlikimo sudarytų su trečiaisiais asmenimis. Viešosios darbų koncesijos suteikimo konkurso dalyviams turi būti sudaryta galimybė pasiūlyti tretiesiems asmenims atlikti darbus, kurių vertė didesnė kaip 30 procentų darbų, dėl kurių numatoma sudaryti koncesijos sutartį, vertės. Tokia pasiūlyta vertė turi būti nurodyta koncesijos sutartyje;

arba

2) kad konkurso dalyviai nurodytų darbų, dėl kurių atlikimo jie numato sudaryti sutartis su trečiaisiais asmenimis, vertę. Tokia vertė turi būti nurodoma kaip darbų, dėl kurių numatoma sudaryti koncesijos sutartį, vertės procentinė išraiška.

Tokie reikalavimai gali būti netaikomi, kai dėl aplinkybių, kurių nebuvo galima numatyti, paaiškėja, kad yra reikalingi papildomi darbai, kurie nebuvo įrašyti į pradinį projektą ar sudarytą viešosios darbų koncesijos sutartį ir kurių techniškai ar ekonomiškai neįmanoma atskirti nuo pradinės viešosios darbų koncesijos sutarties nesukeliant didelių nepatogumų

---

⁶⁶ Bendrasis terminas pagal minėto straipsnio 2 dalį yra nustatytas taip, kad :“Perkančioji organizacija privalo pirkimo dokumentus pateikti nedelsdama, bet ne vėliau kaip per 6 dienas nuo tiekėjų prašymo pateikti pirkimo dokumentus gavimo dienos, jei prašymas yra pateiktas likus pakankamai laiko (ne mažiau kaip 6 dienos) iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos.“

⁶⁷ Minėtas straipsnis reglamentuoja kokiuose leidiniuose, kokiais terminais ir kokiomis priemonėmis, būdais, turi būti skelbiama apie viešąjį pirkimą.

suteikiančiajai institucijai, arba kai tokie darbai, nors ir gali būti atskirti nuo pradinės viešosios darbų koncesijos sutarties, yra būtina reikalingi jai užbaigti. Tokia sutartis dėl papildomų darbų gali būti sudaroma tik su koncesininku, su kuriuo buvo sudaryta pradinė viešosios darbų koncesijos sutartis, o visų kitų papildomai sudarytų sutarčių bendra kaina neturi viršyti 30 procentų pagrindinės viešosios darbų koncesijos sutarties vertės.

Įstatyme taip pat įtvirtina nuostata dėl viešuosius darbus atliekančio koncesininko (koncesijos sutarties subjekto) statuso. Jei koncesininkas atitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimus, nustatytus perkančiajai organizacijai,⁶⁸ visus darbus, reikalingus koncesijos sutarčiai įgyvendinti, jis privalo pirkti vadovaudamasis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nuostatomis dėl viešojo darbų pirkimo. Atkreiptinas dėmesys, kad šia nagrinėjama nuostata išplečiamas galimų viešojo pirkimų – viešosios koncesijos subjektų ratas, nes „*Viešoji darbų koncesija* – koncesija, dėl kurios suteikimo tarp koncesininko ir suteikiančiosios institucijos, kuri atitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1, 2 arba 3 punktų reikalavimus“, o šiuo atveju yra taikoma visa viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. 1 dalis, taip praplečiant perkančiosios institucijos – subjektų ratą.

Jei koncesininkas neatitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reikalavimų, nustatytų perkančiajai organizacijai, pirksdamas darbus, reikalingus koncesijos sutarčiai įgyvendinti, dėl kurių atlikimo jis numato sudaryti sutartis su trečiaisiais asmenimis, kai numatoma tokių darbų pirkimo vertė, nustatyta vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 9 straipsniu, yra ne mažesnė kaip Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta tarptautinio darbų pirkimo vertė, kuri gali būti patikslinta Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, jis privalo paskelbti apie darbų pirkimą, atliekant pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją laikantis lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo principų. Informaciją, kuri turi būti nurodyta skelbimuose, ir skelbimų standartines formas bei skelbimų reikalavimus nustato 2005 m. rugsėjo 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1564/2005, nustatantis standartines formas, naudojamas skelbiant su viešųjų pirkimų procedūromis susijusius skelbimus, pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB. Skelbimai rengiami ir skelbiami laikantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 23 straipsnyje nustatytų reikalavimų. Koncesininkas privalo nustatyti ir nurodyti skelbime galutinius paraiškų dalyvauti pirkime ir pasiūlymų pateikimo terminus. Galutinis paraiškų dalyvauti pirkime pateikimo terminas negali būti trumpesnis kaip 37 dienos, o galutinis

---

⁶⁸ O tokiais subjektais laikoma: valstybės ar savivaldybės valdymo institucija; viešasis ar privatusis juridinis asmuo, kuris atitinka viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. 2 dalies sąlygas; aukščiau nurodytų institucijų ir/ar viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų asociacija; Viešųjų pirkimų įstatymo 70 straipsnio 1 dalies 2–4 punktuose nurodytos perkančiosios įmonės, veikiančios vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje.

pasiūlymų pateikimo terminas – ne trumpesnis kaip 40 dienų. Kai skelbimai yra parengiami ir perduodami nustatyto formato elektroninėmis priemonėmis, pasiūlymo pateikimo terminas gali būti sutrumpintas 7 dienomis. Jeigu koncesininkas nuo skelbimo apie darbų pirkimą paskelbimo dienos suteikia galimybę elektroniniu būdu nevaržomai ir tiesiogiai susipažinti su visais pirkimo dokumentais ir bet kuriais papildomais dokumentais, pasiūlymų pateikimo terminas gali būti sutrumpintas dar 5 dienomis. Tokiame skelbime turi būti nurodytas interneto adresas, kuriuo galima susipažinti su šiais dokumentais. Jeigu dėl kokių nors priežasčių pirkimo dokumentai ar jų dalis buvo pareikalauti laiku, tačiau nepateikti Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 27 straipsnyje nustatytais terminais, arba pateikus pirkimo dokumentus paaiškėja, kad pasiūlymus galima parengti tik apsilankius darbų atlikimo vietoje ir ten susipažinus su pirkimo dokumentuose esančia informacija, koncesininkas pasiūlymų pateikimo terminus privalo pratęsti, kad visi suinteresuoti subjektai turėtų galimybę susipažinti su visa pasiūlymui parengti reikalinga informacija. Apie pirkimą skelbti neprivaloma, jei yra sąlygos, kurioms esant, remiantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 56 straipsniu⁶⁹, darbai gali būti perkami neskelbiamų derybų būdu.

Atkreiptinas dėmesys, kad suteikiant viešąją koncesiją, pagal Koncesijų įstatymą *trečiuoju asmeniu* nelaikoma:

1) dvi ar daugiau įmonių, kurios sudarė konsorciumą ar kitokią grupę tam, kad vadovaujantis šiuo įstatymu būtų pripažinta koncesininku kaip viena įmonė;

2) su koncesininku ar su šios dalies 1 punkte nurodytomis įmonėmis susijusios įmonės.

Prieš suteikiant viešąją darbų koncesiją, kiekvienas viešosios darbų koncesijos suteikimo konkurso dalyvis turi pateikti suteikiančiajai institucijai išsamų visų su juo susijusių įmonių sąrašą. Pasikeitus su koncesininku susijusioms įmonėms, toks sąrašas turi būti atitinkamai pakeistas. Toks reikalavimas tiesiogiai susijęs su atliekamų pirkimų viešumu ir atitinkamais viešojo administravimo principais, iš kurių pirmiausiai pabrėžtinasis – skaidrumas.

Įstatymų leidėjas taip pat numato ir tam tikras išimtis, kada nors ir atitinka keliamas sąlygas, bet viešoji koncesija negali būti sudaroma. Pagal Koncesijų įstatymo 21 (1) straipsnį, viešųjų darbų koncesijų suteikimo reikalavimai netaikomi viešosioms darbų koncesijoms, kurios suteikiamos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 7 punktuose⁷⁰ nurodytais atvejais, kai sudaromos sutartys dėl viešojo darbų pirkimo, taip pat pirkimams, kuriuos atlieka perkančiosios organizacijos, užsiimančios Lietuvos Respublikos

⁶⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės Žinios. 2006, Nr.4-102; 56 str. žr. „Neskelbiamų derybų sąlygos“.

⁷⁰ Atvejai, kada Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimai netaikomi, aptariamai Viešųjų pirkimų įstatymo 10 str.

viešųjų pirkimų įstatymo 70 straipsnio 2 dalyje nurodyta veikla ⁷¹, kai koncesijos suteikiamos tokiai veiklai vykdyti.

Už Viešosios darbų koncesijos procedūrą priežiūrą vyriausybės nutarimu ⁷² yra atsakinga LR Viešųjų pirkimų tarnyba, kurios direktoriaus įsakymu patvirtintas koncesijos aprašas bei koncesijos skelbimo tipinės formos.⁷³ Šiuo įsakymu patvirtintą tipinę viešųjų darbų koncesijos formą galima rasti priede Nr. 2 prie šio magistrinio darbo. Šios formos nors iš dalies turėtų palengvinti viešųjų darbų koncesijos konkurso organizavimo ir vykdymo eigą.

---

⁷¹ Tai yra - Veikla vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje. Žr. plačiau Viešųjų pirkimų įstatymo 70 str. 2 d.

⁷² 2004 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr.729 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 21(1) straipsnį“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 100 – 3715.

⁷³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų priežiūros tarnybos direktoriaus 2004 m. rugsėjo 21 d. įsakymas Nr. 1S-53 „Dėl reikalavimų viešosios darbų koncesijos suteikimo skelbimui ir skelbimui apie pirkimą, kai perka koncesininkas, aprašo ir skelbimų tipinių formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 143-5251.

5. KONCESIJOS ĮGYVENDINIMO PRAKTINIAI ASPEKTAI

5.1. Koncesijos įgyvendinimo praktika Lietuvoje

Koncesijos sutarties sąvoka pati savaime Lietuvos teisinėje sistemoje nėra visiškai nauja. Jau tarpukario Lietuvos teisinė sistema naudojo koncesijos institutą, pavyzdžiui sudarydama degtukų gamybos ir prekybos koncesiją tarp Švedijos degtukų tresto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės dar 1930 metais. Taip pat ir Kauno miestas tuo metu turėjo sudaręs sutartį dėl elektros gamybos ir tiekimo koncesijos su Belgijos įmone.⁷⁴

Nuo Lietuvos nepriklausomybės atgavimo iki 2003 metų nebuvo sudaryta nei viena koncesijos sutartis. Tačiau su Europos plėtros ir rekonstrukcijos banko (EBRD – European Bank for reconstruction and development) specialistų pagalba ir paskatinimu⁷⁵, remiantis UNCITRAL (Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisija) parengtomis rekomendacijomis – Teisės vadovu privačiai finansuojamiems infrastruktūros projektams (angl. - Legislative guide on privately financed infrastructure projects)⁷⁶ bei analogiškais rekomendacijomis iš Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD)⁷⁷ buvo parengtas naujasis Koncesijos įstatymas, labiau atitinkantis abiejų visuomenės pusių interesus, todėl pastaruoju metu pastebima tendencija sudaryti vis daugiau koncesijos sutarčių. Šiuo metu aktyviausiai sudarant koncesijų sutartis arba kitaip - rengiant viešosios ir privačiosios partnerystės projektus – **Vilniaus** miesto savivaldybė. Tokie projektai nėra vienareikšmiškai įvardijami kaip koncesijos sutartys, tačiau akivaizdžiai turi koncesijos sutarties bruožų.

Pagal susiklosčiusią praktiką, kaip apibendrinami viešosios ir privačiosios partnerystės patirtį teigia Vilniaus miesto savivaldybės specialistai, viešosios ir privačiosios partnerystės projektams būdinga tai, kad Vilniaus miesto savivaldybė organizuoja konkursą; suteikia investuotojui nekilnojamąjį turtą (žemės sklypą) laikotarpiui, ne trumpesniame nei 10 metų (paprastai 20-25 metams); investuoja į inžinerinę infrastruktūrą (kelių infrastruktūrą); atleidžia investuotoją nuo mokesčio už žemės naudojimą arba netaiko šio mokesčio. Investuotojas savo ruožtu vykdo sutartyje nustatytos paskirties objekto statybos (rekonstrukcijos) darbus; eksploatuoja pastatytus (rekonstruotus) objektus pagal sutartyje nustatytus terminus ir sąlygas bei už tai gauna su eksploatavimu susijusias pajamas; priklausomai nuo sutarties sąlygų gali mokėti savivaldybei metinį mokestį (fiksotą arba kintantį, kuris priklauso nuo investuotojo pajamų ar apyvartos).

⁷⁴ Tarptautinių žodžių žodynas/ [Sudaryt. Vaitkevičiūtė V.] – Vilnius: Žodynas, 2001. P.508-509.

⁷⁵ Žr. Europos Plėtros ir rekonstrukcijos banko strategiją Lietuvai:

<http://www.ebrd.com/about/strategy/country/lith/strategy.pdf>; *prisijungimo laikas – 2006-11-12*;

⁷⁶ Rekomendacijas dėl koncesijų reglamentuojančių teisės aktų galima rasti interneto svetainėje: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/procurement_infrastructure/2001Guide_PFIP.html; *prisijungimo laikas – 2006-11-12*;

⁷⁷ Plačiau žr. <http://www.oecd.org/dataoecd/45/28/1922698.pdf>; *prisijungimo laikas – 2006-11-12*;

Jei koncesijos, kuri suteikiama atviro viešo konkurso būdu, projektui įgyvendinti reikalinga valstybės ar savivaldybės žemė ar kita infrastruktūra, teisės naudoti šį turtą koncesininkui gali būti suteikiamos be aukciono:

- Nuomos (subnuomos) teise pagal LR Koncesijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalį, kur numatyta, kad žemės koncesininkui gali būti išnuomojama be atskiro konkurso – nuomos mokesčių pvz. galima užskaityti iš savivaldybės turtui daromų pagerinimų vertės;
- Žemės užstatymo teise (*superficies*) – tik tuo atveju jei savivaldybė koncesijos sutarties galiojimo pabaigoje numato perimti koncesininko pastatytų pastatų nuosavybės teisę

Vilniaus miesto savivaldybė yra parengusi ir įgyvendina/ketina įgyvendinti šiuos projektus, kurie turi koncesijos/viešosios ir privačiosios partnerystės elementų:

1. Halės turgavietės rekonstrukcijos ir ilgalaikės nuomos projektas (investicijos apie 18 mln. litų);
2. Statybinių atliekų priėmimo ir perdirbimo aikštelė Kuprioniškėse – įrengimas ir eksploatavimas (investicijos apie 14mln. litų);
3. Kapinių Žirnių gatvėje įrengimas ir eksploatavimas (investicijos apie 5 mln. litų);
4. Medicininių atliekų priėmimo ir perdirbimo aikštelė;
5. Tramvajaus projekto įgyvendinimas Vilniaus mieste;
6. VšĮ Karoliniškių ir VšĮ Naujosios Vilnios poliklinikos ūkio priežiūros ir veiklos efektyvumo gerinimas;
7. Vilniaus miesto švietimo įstaigų rekonstrukcijos ir tolesnės priežiūros gerinimas;
8. Siemens arenos ir Ogmios vandens parko ir pramogų centro įrengimas (investicijos apie 125 mln. litų);

Bene daugiausiai diskusijų sukėlė ir vis dar yra diskutuojama dėl Siemens arenos bei pramogų parko projektų.

Siemens arenos, vandens parko ir šeimos pramogų parko projektui savivaldybė suteikė 61 ha dydžio žemės sklypą, kuris priklauso savivaldybei nuosavybės teise, su teise investuotojui užstatyti šį žemės sklypą. Savivaldybė taip pat netaiko mokesčio už žemės naudojimą bei jau yra investavusi 15,7 mln. litų į su projektu susijusių kelių infrastruktūrą. Atitinkamai investuotojas – UAB „Ogmios astra“ ir UAB „Ozo arena“ investavo 58 mln. litų į arenos statybą, šiuo metu

investuoja į vandens parko ir šeimos pramogų centro statybas 66 mln. litų, įsipareigoja valdyti sukurtą infrastruktūrą bei jau yra perdavusi savivaldybei nuosavybės teise 10 procentų UAB Ozo arena akcijų. Ir nors šis projektas sulaukė daug visuomenės dėmesio ir dažniausiai – neigiamo, vis dėlto šio darbo tikslas nėra teisiškai įvertinti šių stambių projektų koncesijos sutartis, nes toks vertinimas galėtų būti atliktas kaip atskiras tiriamasis darbas.⁷⁸

Kauno miesto savivaldybė taip pat per pastaruosius porą metų bando plėtoti koncesijų sudarymo praktiką ir šiuo metu įgyvendina tris projektus:

1) Kauno arena. Daugiafunkcinis pramogų ir sporto statinys. Komplexas turėtų užimti 32,8 ha žemės, kuri nuosavybės teise priklauso Kauno miesto savivaldybei. Viešosios infrastruktūros išlaidos – 53,5 mln. litų, statybų išlaidos – 75 mln. litų. Iš jų planuojama, kad savivaldybė skirs 25 mln. litų, 50 mln. litų bus siekiama gauti iš Europos sąjungos struktūrinių fondų, o likusi suma – 53,5 mln. litų – privataus kapitalo lėšos.

2) M.K.Čiurlionio tilto transporto mazgas. Investicijos – 59,7 mln. litų. Sujungiamas Kauno miesto centras per M.K. Čiurlionio tiltą su Fredos, Aleksoto rajonais bei perspektyvoje VIA Baltica keliu.

3) Aleksoto tilto transporto mazgo rekonstrukcija – 7,9 mln. litų.

Panevėžio miesto savivaldybė taip pat rengia projektą dėl sporto, pramogų ir verslo centro Panevėžio kultūros ir sporto parke įrengimo. Šio projekto tikslai - sukurti šiuolaikinę sporto, turizmo ir pramogų infrastruktūrą, skatinant šios infrastruktūros, turizmo produktų ir viešųjų paslaugų kompleksškumą, siekiant užtikrinti aukštą paslaugų lygį, sukurti naujas darbo vietas, paskatinti viešo ir privataus sektorių bendradarbiavimą. Bendras šio projekto investicijų poreikis – 90 mln. litų, iš kurių universaliai sporto arenai turėtų būti skiriama 65 mln. litų, sveikatingumo centrui – 14 mln. litų, dengtiems teniso kortams – 8 mln. litų, ledo rūmams – 6 mln. litų. Maždaug 30 procentų reikalingų lėšų planuojama gauti iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Šio projekto koncesijos sutarties dalykas būtų sporto ir rekreacijos objektų projektavimas, statyba, plėtra, valdymas, naudojimas ir priežiūra, numatant iki 30 metų koncesijos terminą.⁷⁹

Viešosios ir privačiosios partnerystės atveju, kaip teigia V.Obrazcovas, valstybė tampa daugiau nei mokesčių rinkėja bei municipalinių paslaugų teikėja. Ji tampa nekilnojamo turto plėtotėja, skolintoja⁸⁰. Todėl išnagrinėjus pateiktus pavyzdžius, akivaizdu, kad Lietuvos savivaldybės vis drąsiau ir dažniau įgyvendina viešosios ir privačios partnerystės projektus,

⁷⁸ Tarptautinės viešosios ir privačiosios partnerystės patirties apžvalga. 2006 05 15 // <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/192/?itemID=601>; *prisijungimo laikas: 2006-09-09*;

⁷⁹ Jagminas T. Panevėžio miesto savivaldybės koncesijų projektai. Seminaro medžiaga.// http://www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/paneve_koncesiju_proj.ppt; *prisijungimo laikas: 2006-09-22*;

⁸⁰ Obrazcovas V., Savas E. S., Jančauskas E.E. Valstybės ir savivaldybės turto valdymas ir privatizavimas: teorija ir praktika.1 knyga. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004. P.103.

siekdamos ne tik kuo geriau įgyvendinti jiems patikėtas visuomenės interesų tenkinimo funkcijas (pagal Vietos savivaldos įstatymą tokios funkcijos priskiriamos kiekvienai savivaldybei⁸¹), bet plėtoti investicijas bei didinti valstybės ir savivaldybių turta. Tačiau tam reikalinga stipri teisinė bazė, tinkama valstybės politika bei demokratinės valstybės principų laikymasis.

5.2. Koncesijos įgyvendinimo praktika užsienyje

Per 2004 – 2005 metus pasaulyje buvo sudaryta Viešosios ir privačiosios partnerystės sandorių, kurių skaičius siekia 206 ir kurių bendra vertė yra apie 42 mlrd. eurų.

Iš jų buvo sudaryti 54 sandoriai už Europos ribų ir 152 sandoriai Europoje.

Pastebimos Viešosios ir privačiosios partnerystės projektų skaičiaus augimo tendencijos. Vien Vokietijoje planuojama artimiausiu metu įgyvendinti apie 80 projektų, kurių bendra vertė – 4,8 mlrd. eurų. Prancūzijos vyriausybė deklaruoja, kad Viešosios ir privačiosios partnerystės projektams skirs apie 19 mlrd. eurų.

Viešosios ir privačiosios partnerystės projektų lyderiai pagal sudaromų sandorių skaičių ir projektams skiriamų lėšų sumas – Didžioji Britanija, Ispanija, Portugalija, Vokietija, Prancūzija.⁸²

Tačiau kadangi politinės, konstitucinės, teisinės, socialinės ir kultūrinės aplinkybės kiekvienoje valstybėje skiriasi, negali būti vieno viešosios ir privačiosios partnerystės šablono, kuris padarytų tokius projektus efektyvius. Kiekviena valstybės ir jos institucijos turi nusibrėžti tam tikras viešojo ir privačiojo partnerystės projektų ribas. Ir visada būtina prisiminti, kad tai – ilgalaikis projektas, trunkantis ilgiau nei vieną politinį ciklą. Todėl pirmiausiai, valstybė turi pasižymėti stabilia politika, o politinė opinija turi remti viešosios ir privačiosios partnerystės projektus. Be to, viešojo administravimo specialistams turi būti suteikiama kvalifikuota metodinė pagalba dėl tokių projektų įgyvendinimo. Svarbiausia, kad viešosios partnerystės projektams būtų parengta tinkama aplinka, kuri galėtų išugdyti tokių projektų rengimo ekspertus viešajame sektoriuje. Tokia kvalifikuota pagalba galima per dvišales ir daugiašales paramos programas.⁸³

5.3. Koncesijų įgyvendinimo problemos, privalumai ir trūkumai.

5.3.1. Koncesijų įgyvendinimo praktikos problemos

Viešosios partnerystės projektai yra gana dideli, reikšmingi, patrauklūs, todėl sulaukia didelio visuomenės susidomėjimo. Tačiau Lietuvoje susiklostė tokia praktika, jog dėl ne visiškai aiškaus teisinio reguliavimo toks dėmesys apauga įvairiais „skandalais“, o menka koncesijų taikymo praktika įvairius subjektus skatina skirtingai – ir dažniausiai savo naudai, - interpretuoti

⁸¹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr.91-2832.

⁸² Žogaitė I., Kaminskas G. Viešosios privačiosios partnerystės (koncesijos) aktualijos // www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/VPP%20prezentacija-JBB%20presenation-v3-LTEN.pdf; prisijungimo laikas: 2006-10-09;

⁸³ UN Economic Commission for Europe.UN/ECE Forum for public-private partnership for infrastructure. 2000 // <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/en-guide2.pdf>- prisijungimo laikas: 2006-10-14;

tas pačias įstatymo normas. Todėl viešojo ir privačiojo sektoriaus bendradarbiavimu yra nepasitikima: priežiūros institucijos ir žiniasklaida šiame bendradarbiavime visų pirma ieško interesų konflikto ar net korupcijos požymių, todėl viešasis sektorius yra labai atsargus ir ne per daug iniciatyvus. Privatus sektorius yra skeptiškas dėl nepakankamo tokio bendradarbiavimo rezultatyvumo, vykstančio labai įtemptame fone, bei galimų komplikacijų tiek su priežiūros institucijomis, tiek su žiniasklaida. O to pasekmės paprastos: Viešojo ir privataus sektorių partnerystė Lietuvoje nėra pakankamai išvystyta kaip bendradarbiavimo, tikros partnerystės forma.⁸⁴

Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystei labai trukdo žmonių konservatyvumas, neapibrėžta baimė ką nors daryti, keisti, o taip pat netobula įstatymų bazė, o tai yra pagrindinės kliūtys prieš sudarant koncesijos sutartis. Plėtoti viešojo ir privataus sektorių partnerystės galimybes trukdo ir menka šios partnerystės praktika Lietuvoje, tai, kad panašūs projektai ne vienu atveju paliko neigiamą atspalvį. Jeigu būtų kitaip, visuomenėje ir žiniasklaidoje būtų mažiau baimės plėtojant viešosios ir privačios partnerystės programas.

Akivaizdu, kad Lietuvoje yra tikrai didelis poreikis plėtoti Viešojo ir privataus sektorių partnerystę. Nesunku būtų rasti reikalingų viešosios partnerystės projektų pavyzdžių sveikatos apsaugos, švietimo, kelių ir transporto, kitose srityse. Padėtų Lietuvoje gali pakeisti tai, kad Europos Sąjungoje žadama įtvirtinti nuostatą, kad paraiškas jos fondų paramai gauti galės kartu teikti viešasis ir privatus sektorius, ko nebuvo anksčiau.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad Koncesijų įstatymas yra nuolat tobulinamas, atsižvelgiant į tarptautinės teisės normas bei tarptautinių organizacijų rekomendacijas. Paskutiniąją Koncesijos įstatymo pakeitimo redakcija buvo suderintos anksčiau buvusios kolizinės nuostatos su Vietos savivaldos įstatymo nuostatomis dėl kompetencijų pasidalinimo ir galių delegavimo. Įstatyme nebeliko painiavos ir dėl mokestinių aspektų. Taip pat stengiamasis suderinti nuostas dėl viešųjų darbų koncesijos su Viešųjų pirkimų įstatymu.

Tačiau Koncesijų įstatymas dar nesuderintas su Valstybės ir savivaldybių turto disponavimo įstatymu, kadangi juridškai neišsprendžia turto perdavimo klausimo, t. y. kokia teise turtas perduodamas koncesininkui. Valstybės ir savivaldybių turto disponavimo įstatymas dabar numato baigtinį tokio turto perdavimo atvejų ir pagrindų sąrašą, todėl įstatymų leidėjas turėtų papildomai įtraukti nuostatą į Valstybės ir savivaldybių turto disponavimo įstatymą, dėl turto perdavimo koncesijos atveju. Be to, kaip autorius minėjo ir anksčiau, būtina kuo greičiau reglamentuoti ir paskirti už koncesijų suteikimo reguliavimą atsakingą instituciją, kuri, teikdama metodinius patarimus, padėtų suvienodinti menką koncesijų praktiką, įvestų teisinio aiškumo,

---

⁸⁴ Mileška A. Viešosios ir privačiosios partnerystės stabdžiai. Informacinis portalas „Vakarai“ // www.vakarai.lt/article.php?id=11; prisijungimo laikas: 2006-10-09;

apibendrintų koncesijų sudarymo praktiką ir pateiktą statistiką ir tokiu būdu skatintų viešosios ir privačiosios partnerystės projektų realizavimą.

Tam tikrų probleminių aspektų galima sutikti ir viešųjų darbų koncesijos bei viešųjų pirkimų srityje. „Verslo žinių“ duomenimis, viešuosiuose pirkimuose 2005 metais cirkuliavo beveik 1,681 mlrd. Litų arba 44,6 proc. Daugiau lėšų nei 2004 metais, o iš viso verslui pasiūlyta uždarbio už 5,446 mlrd. litų. Daugiausiai lėšų pirkimuose 2005 metais skirta darbams – 2,552 mlrd. litų, prekėms įsigyti – 1,604 mlrd. litų, paslaugoms – 1,290 mlrd. litų⁸⁵. Akivaizdu, kad šis sektorius vis didėja, o potencialas auga, todėl nagrinėti problemas, susijusias su viešųjų darbų pirkimu yra taip pat aktualu. Atliktas sociologinis tyrimas dėl viešųjų pirkimų skaidrumo tik patvirtintina, kad viešųjų pirkimų sferoje yra daug aktualių ir įsisenėjusių problemų.⁸⁶ Tyrimų duomenimis, korupcija statybos sektoriuje yra didesnė nei bet kuriame kitame ekonomikos sektoriuje.⁸⁷ „Transparency international“ išskiria tam tikrus bruožus, dėl kurių statybos projektai tampa ypač pažeidžiami korupcijos atžvilgiu. Tai yra: projektų dydis, projektų unikalumas, vyriausybės dalyvavimas, daugybė sutartinių ryšių, daugybė etapų apsunkina objekto priežiūrą, projektai yra sudėtingi, pakankamai reti, tam tikra apimtimi įslaptinti, stokoja teisinio audito ir kita.⁸⁸ Tokia pati ir atlikto sociologinio tyrimo dėl viešųjų pirkimų skaidrumo, respondentų nuomonė – mažiausiai skaidrūs viešųjų pirkimų konkursai organizuojami statybų sferoje.⁸⁹

Lietuvoje augant viešųjų pirkimų apimtims, jų *korupcija* darosi vis svarbesnė problema. Šiuo metu, kartu su netobula įstatymų baze, tai yra pačios didžiausios problemos, stabdančios tiek efektyvų koncesijos sutarčių sudarymą, tiek efektyvų jų vykdymą. Jos neišsprendus viešieji pirkimai neteks ir savo prasmės – skaidriai ir efektyviai pirkti reikiamas prekes ir paslaugas, tačiau kova su korupcija – ilgai. Tai taip pat betarpiškai susiję ir su stabilia ekonomine ir politine sistema, demokratinės valstybės principų laikymusi, aiškia politine opinija.

Atkreipiamas dėmesys, kad turi būti sprendžiamos tokios problemos kaip per trumpas laikas pateikti pasiūlymams ar per griežto procesų reglamentavimo ir besąlyginio ir aklo įstatymų nuostatų laikymosi.

Verslininkai daug diskutavo ir diskutuoja dėl naujajame Viešųjų pirkimų įstatyme numatytų priemonių skaidrinti viešuosius pirkimus – *sąžiningumo deklaracijos*, kurios reali

⁸⁵ Juozapavičius R. Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus. – Vilnius: Eugrimas, 2006. P.5.

⁸⁶ Žr. Grafiką „Kaip Jūs vertinate viešųjų pirkimų organizavimą Lietuvoje?“. Pagal UAB RAIT atliktą sociologinį tyrimą Transparency international užsakymu. Priedas prie magistrinio darbo Nr.1.

⁸⁷ Pagal „Transparency International“ 2002 m. kyšininkavimo indeksą, statybos ir viešųjų darbų sektoriuje kyšininkavimo lygis yra aukščiausias ir aukštesnis nei ginklų, naftos bei dujų sektoriuje kartu sudėjus. Net ir mažiausiai korumpuotose pasaulio valstybėse (Britanijoje, JAV, Singapūre, Nyderlanduose, Honkonge ir Vokietijoje) tyrimai taip pat rodo, kad statybos ir viešųjų darbų sektoriuje labiausiai klesti korupcija. Žr. „Facing Up to Corruption“ (Londonas: Control Risks.2002), santrauka pateikta 2004 m. pasaulinėje korupcijos ataskaitoje.

⁸⁸ Stansbury N. Korupcija statybos sektoriuje // sudarytojas Juozapavičius R. Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus. -Vilnius: Eugrimas, 2006. P.55-59.

⁸⁹ Juozapavičius R. Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus. - Vilnius: Eugrimas, 2006. P.29. Sociologinių tyrimų bendrovės RAIT atlikto tyrimo ataskaita.

nauda yra abejotina. Autoriaus nuomone, tai veikiau moralinio pobūdžio dokumentas, taikliai atitinkantis pavadinimą – deklaracija, todėl galėtų būti vertinamas tik kaip auklėjamoji, visuomenės sąmonės formavimo priemonė. Viešųjų pirkimų tarnyba taip pat žada iki 2006 metų gruodžio nustatyti ir tvarką, pagal kurią verslininkai bus įrašyti į patikimų tiekėjų sąrašą. Patikimiems žadama sumažinti popierizmo.⁹⁰ Tačiau autorius abejoja, ar tokios priemonės yra pakankamos, siekiant efektyviai vystyti šią sferą.

Tad atlikus visuomenės šviečiamąjį darbą, patobulinus įstatymo nuostatas bei sumažinus korupcijos apraiškas, būtų galima tikėtis išvengti nepagrįstų trukdymų tiek koncesijos sutarčių sudarymui, tiek efektyviam jų vykdymui.

5.3.2. Koncesijų projektų trūkumai (silpnybės).

Pagrindinis koncesijos sutarties trūkumas, anot Vilniaus miesto mero patarėjos Rūtos Vainienės, tai, kad koncesija yra savotiškas politinis kompromisas, kurį reikia priimti ekonomikoje. Kadangi koncesija paprastai yra taikoma tuomet, kada tam tikras paslaugas geriau teikia privatus sektorius, tai yra privatus sektorius efektyvesnis tam tikroje srityje, todėl sunku pagrįsti nuomonę, kad laikina koncesija yra geriau nei ilgalaikis privatizavimas. Nuosavybės teisės išlaikymas, anot autorės, ir yra vienas didžiausių koncesijos trūkumų, kadangi tai neatitinka ekonomikos principų.⁹¹ Tačiau privatizavimo atsisakymas ir koncesijos pritaikymas gali būti laikomi kaip išeitis tuo atveju, kai tam tikros srities objektų privatizavimas yra neįmanomas dėl tam tikrų priežasčių, tokių kaip nepalanki viešoji nuomonė, privatizavimo proceso neskaidrumo baimė, politinės intrigos ir t.t. Be to, koncesija gali būti taikoma ir grynai dėl teisinių priežasčių, kada tam tikrų paslaugų teikimo organizavimas teisės aktais yra patikėtas valstybei (savivaldybei) ir dėl to neįmanoma atlikti funkcijos privatizavimo.

Neturėtų būti pamirštas ir kitas koncesijos trūkumas – pavojus, kad koncesija bus sudaryta ydingai, nustatant per mažai saugiklių, pažeidžiant viešąjį interesą. Tačiau tai jau yra valstybės valdymo ir viešojo administravimo principų laikymosi kontrolės klausimas, kuris turi būti sprendžiamas valstybės lygmeniu, o koncesija – yra tik nedidelė to dalis, atspindinti šią problemą.

Kaip koncesijos trūkumas gali būti nurodomas ir taip vadinamasis kokybės avansavimas, nes koncesija, tai savotiška kokybės ir lėšų paskola.⁹² Investicijos ir kokybė šiandien – mokėjimai per eilę metų, tad sukuriama ilgalaikiai valstybės išsipareigojimai, kurie, beje, nėra apskaitomi kaip skola, todėl yra patrauklūs viešojo sektoriaus atstovams, o tai dažnai yra kvalifikuojama kaip koncesijos privalumas.

⁹⁰ Kmieliauskas L. Norima pradėti pirkti skaidriau. // Verslo žinios. 2006 vasario 28, Nr.16.

⁹¹ Vainienė R. Koncesija: draugas ar baubas? // <http://www.vilnius.lt/svietimas/Koncesija.pdf>, prisijungimo laikas 2006 – 10-10,

⁹² Ten pat.

5.3.3. Koncesijos projektų privalumai (stiprybės).

Didžiausias koncesijos pranašumas – koncesija leidžia išnaudoti privataus sektoriaus išmanymą ir gebėjimus koncesijos objekto ribose – įsisavinti vadybą, išmokti valdyti rizikas, tokiu būdu suderinant tiek privataus sektoriaus interesą gauti pelno, tiek patenkinant viešojo sektoriaus interesą gauti reikalingas visuomenei paslaugas bei didinti valstybės ar savivaldybės turta.

Būtina pažymėti ir kitą koncesijos privalumą, galintį iš dalies kompensuoti koncesijos sutarties kokybės trūkumą – tai galimybė atitaisyti klaidas, kas yra negalima daugelyje kitų sutarčių tipų ir tuo ypač išsiskiria nuo privatizacijos. Priešingai nei privatizacijoje, koncesijos sutartį galima koreguoti, vadovaujantis bendrosios civilinės teisės normomis ir įstatymų nustatytais pagrindais.

Privatusis sektorius, siekdamas sudaryti kuo daugiau viešosios ir privačiosios partnerystės sutarčių, įvardija ir kitus koncesijos **privalumus**, tokius kaip:

1. Galimybės greičiau įgyvendinti būtinuosius ir strateginius projektus ir geriau struktūrizuoti projektą.
2. Mažesnės pradinės viešojo sektoriaus investicijos;
3. Didesnės pridėtinė vertės sukūrimas;
4. Paslaugų kokybės ir jų efektyvumo gerinimas;
5. Privataus partnerio prisiimama su ūkine veikla susijusi rizika.
6. Viešojo sektoriaus atsakomybė tik už savo riziką.
7. Specializacija – kiekvienai iš šalių susitelkiant ties strateginių krypčių ir paslaugų teikimu;
8. Investicijų pritraukimas;
9. Galimybė išskaidyti projekto kaštus per ilgesnį laikotarpį ir nukreipti viešojo sektoriaus resursus į kitas sritis.

Tad glaudžiai ir efektyviai bendradarbiaujant abiemis sektoriams – tiek privačiajam, tiek viešajam, parengus tinkamą teisinę bazę, nesukeliantią dviprasmybių ar teisinių koalicijų, tinkamai informuojant visuomenę apie tokios partnerystės privalumus, suteikiant atitinkamą ir nuolatinę kontrolę koncesijų įgyvendinimui, teikiant metodinę pagalbą, skirtą geresniam projektų parengimui, bus galima galvoti ir apie koncesijos suteikiamų privalumų panaudojimą visuomenės interesams geriausiu būdu.

5.3.4. Koncesijų projektų grėsmės (rizikos).

Koncesijos sutarties vienas pagrindinių bruožų – optimalus rizikos įvertinimas ir pasiskirstymas, suderinant tiek privataus sektoriaus interesą gauti pelno, tiek patenkinant viešojo

sektorius interesą gauti reikalingas visuomenei paslaugas bei didinti valstybės ar savivaldybės turta.

Rizikos perdavimas visada glaudžiai susijęs su *vertės už pinigų* principu (žr. 2.2.2. skyr.) ir nuo to priklauso sutarties kaina. Tačiau lygiai taip pat svarbus rizikos pasiskirstymo modelis, įvertinantis galimas grėsmes ir turinti esminės įtakos projekto sėkmei ir pelningumui. Apie riziką, kaip vieną iš koncesijos bruožų, kalbėjome nagrinėdami koncesijos sutarties kainą, tačiau rizikos pasiskirstymas yra taip pat svarbus kai kalbama apie galimas grėsmes koncesijos projektui, nes kuo giliau suvoksime galimas grėsmes, tuo didesnė tikimybė, kad bus tinkamai įvertintos faktinės aplinkybės, atitinkamai suformuluotos koncesijos sutarties nuostatos bei pasiūlytas abiems pusėms priimtinausias projekto sąlygų variantas.

Todėl vertinant minėtas rizikas, jas galima būtų suskirstyti į tam tikras **rizikos grupes**:

1. Planavimo rizika; Ši rizika atitinkamai gali būti skirstoma į tokias rizikas kaip neteisingas kaštų statybos leidimams gauti įvertinimas; statybų leidimų ir patvirtinimų vėlavimas, kt.
2. Projektavimo rizika; Ši rizika taip pat gali būti skirstoma į projektavimo neužbaigtumo riziką bei nenumatytus projekto pakeitimus; kt.
3. Statybos rizika; Atitinkamai gali būti skirstoma į netiksliai suplanuotus statybos terminus; nenumatytas statybvietai sąlygas (gruntas, archeologiniai radiniai, tt.).
4. Veiklos rizika; Galimas toks skirstymas: veiklos atitikimas keliamiems projekto tikslams; atsiradusių statybos defektų šalinimas.
5. Likutinės vertės rizika; Gali būti papildoma skirstoma į riziką, kad sutarties pasibaigimo momentu nėra pirkejo; riziką, kai turi būtų šalinami pertekliniai pajėgumai, kt.
6. Finansinė rizika; Skirstytina į infliacijos riziką, palūkanų normos didėjimo riziką, kt. finansines rizikas.
7. Kokybės rizika; Tokioms rizikoms priskirtina rizika, kai teikiamos paslaugos neatitinka nustatytų standartų ar tokios paslaugos yra nepakankamai prieinamos, kt.
8. Poreikio rizika; Vienintelis atvejis – turi būti įvertinamas galimas paslaugų poreikio pasikeitimas.
9. Technologinė rizika; tai yra keičiantis technologijoms ar pastatams/turtui pasidarius nebetinkamu naudoti;
10. Teisinė rizika; Skirstytina į teisinės bazės pasikeitimą, mokesčių politikos pasikeitimą ir kt.⁹³

⁹³ Pagal Dičpetrio L. VPP tinkamumo, naudos ir atsipirkimo vertinimas. Seminaro medžiaga. 2004 // www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/konfprogramshort.doc; prisijungimo laikas 2006-09-17.

Todėl tik gerai suvokus rizikos pobūdį ir paskirsčius rizikas *tam, kuris gali geriausiai atitinkamas rizikas valdyti bei įtvirtinus šias nuostatas koncesijos sutartyje, galima tikėtis visapusiškai naudingo viešosios ir privačiosios partnerystės projekto.*

5.3.5. Koncesijos projektų galimybės.

Apžvelgus koncesijų sudarymo Lietuvoje praktiką ir pateikus palyginimui statistinius duomenis iš užsienio šalių praktikos, akivaizdu, kad Lietuvoje koncesijų sudarymo galimybės dar neišnaudotos iki galo. Tai pabrėžia ir Europos Plėtros ir rekonstrukcijos bankas savo strategijoje Lietuvai⁹⁴ Atitinkamai išnagrinėju pasaulinę praktiką, galima daryti išvadas, kad koncesijos projektų skaičius turėtų augti, o sritys, kuriose įgyvendinami koncesijos projektai, plėstis.

Tad gali būti pateikiamas toks galimų koncesijos sričių sąrašas:

1. Transporto projektai (projektavimas, statyba, plėtra);
2. Švietimo sektorius (statyba, infrastruktūros atnaujinimas, plėtra, priežiūra);
3. Sveikatos priežiūros sektorius (statyba, infrastruktūros atnaujinimas, plėtra, priežiūra);
4. Atliekų (o ypač specifini atliekų tokių medicininės atliekos, kt.) surinkimas, perdirbimas, atliekų aikštelių eksploatavimas.

---

⁹⁴ Strategijos tekstą galima rasti adresu: <http://www.ebrd.com/about/strategy/country/lith/strategy.pdf>; *prisijungimo laikas: 2006-11-21.*

IŠVADOS, PASTABOS, PASIŪLYMAI

1. Koncesija gali būti trumpai apibūdinama kaip viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystė, siekiant įgyvendinti viešuosius projektus, aktualius visuomenei.
2. Koncesijos sutartis priskirtina dvišalių, konsensualinių, atlygintinų, abipusėmis derybomis sudaromų, rizikos sutarčių grupių.
3. Nors koncesijos sutartis sudaroma vadovaujantis sutarčių laisvės principu, kuris ypač ryškiai išreiškiamas vedant derybas dėl koncesijos sutarties sudarymo ir koncesijos sutarties sąlygų, tačiau, turi būti laikomasi koncesijų suteikimo reikalavimų, nustatytų Koncesijų įstatymo III skyriuje. Tad sutarčių laisvės principas, nors ir yra taikomas, bet koncesijos sutarčių atveju ypač jaučiamas pozityvus šio principo ribojimas, atsižvelgiant į koncesijų objekto ir tikslo specifiką.
4. Koncesijos sutarties, kuri įformina viešosios ir privačiosios sferų partnerystę, subjektai turi tam tikrų ypatybių būtent dėl išskirtinio sutarties pobūdžio – viešųjų interesų tenkinimo, rizikos paskirstymo ir investicijų masto.
5. Koncesijos sutarties šalys- suteikiančioji institucija ir koncesininkas. Įstatymų leidėjas aiškiai apibrėžia subjektų ratą. Įstatymas nurodo, kad koncesininku negali būti fizinis asmuo, tačiau nereglamentuoja, ar koncesijos konkurso dalyviu taip pat negali būti fizinis asmuo. Sistemiškai aiškinant teisės normas, darytina išvada, kad konkurso dalyviu fizinis asmuo taip pat negali būti. *Pasiūlymas*. Autoriaus nuomone, būtų tikslinga inicijuoti atitinkamus įstatymo pakeitimus, nepaliekant dviprasmiškų formuluočių ir aiškiai apibrėžiant, ar fizinis asmuo gali būti laikomas koncesijos konkurso dalyviu.
6. „Vertės už pinigus“ (angl. *Value for money*) terminas yra naudojamas siekiant įvertinti, ar suteikiančioji institucija įgis maksimalią naudą už suteikiamą leidimą užsiimti tam tikrą ūkinę veiklą ir už gaunamas paslaugas, atsižvelgiant į išteklius, kurie gali būti skiriami, siekiant abipusio interesų balanso.

Pasiūlymas. Prieš sudarant koncesijos sutartis, turi būti sudaromas kuo labiau abiejų pusių interesus atitinkantis rizikos pasiskirstymo modelis, įvertinantis visus objektyvius ir subjektyvius rizikos faktorius bei atsižvelgiant į protingumo, ekonomiškumo ir visuomenės interesų tenkinimo prioriteto principus.

7. Įstatymų leidėjas neįtvirtina tipinės koncesijos sutarties formos. Tačiau įstatymų leidėjas suformuoja imperatyvius nuostatus dėl privalomo koncesijos sutarties turinio – nustato būtinąsias koncesijos sutarties nuostatus.

8. Koncesijos sutarties atveju visos teisės ir pareigos yra nurodomos sutartyje, todėl ir nuostatos dėl civilinės atsakomybės (baudų, nuostolių atlyginimo, tt.) turi būti nagrinėjamos aiškinant konkrečios koncesijos sutarties nuostatas.
9. Nėra nustatytos pareigos įtraukti į koncesijos sutartį nuostatas dėl netesybų ar nuostolių, todėl tokios nuostatos gali būti įtraukiamos, jei abi šalys dėl to susitaria derybų metu ir įtvirtina tokias nuostatas koncesijos sutartyje. Net ir nesutarus, sutarties šalims bus taikomos bendrosios nuostatos dėl sutarties šalių civilinės atsakomybės.

Pasiūlymas. Autoriaus nuomone, siekiant tikslumo ir laikantis skaidrumo principų, tikslinga kiekvienoje sutartyje įtraukti atitinkamas nuostatas dėl netesybų bei nuostolių.

Kita vertus, įstatymų leidėjas labiau akcentuoja prevencinę poziciją, įtvirtindamas reikalavimą dėl įkeitimo ir draudimo.

10. Įstatymų leidėjas suregulmentavo situacijas, kada abi šalys įgyja teisę nutraukti koncesijos sutartį vienašališkai, bei situacijas, kada suteikiančioji institucija įgyja teisę nutraukti koncesijos sutartį vienašališkai. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymas nenumato atvejų, kada koncesininkas įgyja teisę nutraukti sutartį vienašališkai. Tokios nuostatos turėtų būti derybų objektas ir turėtų būti traukiamos į koncesijos sutartį. Tačiau paminėtina, kad visais atvejais yra taikomi bendrieji šalių atsakomybės principai, tiek kiek koncesijų įstatyme įtvirtintos normos nėra specialiosios civilinio kodekso atžvilgiu.

11. Koncesijos sutarties esminis pažeidimas – vertinamasis kriterijus, todėl kiekvienu konkrečiu atveju, jei jis nėra apibrėžtas koncesijos sutartyje kaip toks, jis turi būti svarstomas atsižvelgiant į tam tikrus Lietuvos Aukščiausio Teismo praktikos suformuluotus kriterijus.

Pasiūlymas. Autoriaus nuomone, vertėtų dar pačioje sutartyje kaip įmanoma tiksliau apibrėžti, kas turi būti laikoma esminiu sutarties pažeidimu. Taip pat būtina numatyti sutarties nutraukimo sąlygas koncesininkui netinkamai ją vykdant ir nutraukimo pasekmes: sankcijų dydžius, turto nuosavybės klausimus bei koncesijos sutarties įsipareigojimus perimančių asmenų teises bei padėtį.

12. Iki šiol Vyriausybė nėra patvirtinusi už koncesijų įgyvendinimo kontrolę ir koncesijos sutarčių vykdymo priežiūrą atsakingos institucijos, kuri galėtų prisidėti prie efektyvaus koncesijos sutarčių įgyvendinimo bei aiškinimo, koncesininkų mokymo priežiūros, metodinės pagalbos teikimo, o taip pat viešosios bei privačiosios partnerystės plėtros bei investicijų skatinimo.

Pasiūlymas. Autoriaus nuomone, siekiant skatinti koncesijų sudarymo praktiką ir laikantis viešojo sektoriaus skaidrumo principų, tai turėtų būti padaryta neatidėliotinai. Taip pat turėtų

būti atliekami statistiniai apibendrinimai, kurių nebuvimas apsunkina išvadų apie koncesijas Lietuvoje, pateikimą.

13. Nors paskutiniu Koncesijų įstatymo pakeitimo įstatymu buvo įvestas naujas reikalavimas suteikiančiajai institucijai sudaryti komisiją, tačiau vis dėlto įstatymų leidėjas palieka neaiškumą, neapibrėždamas, kokie asmenys turi būti komisijos nariais ir kokie asmenys turi būti laikomi nepriekaištingos reputacijos. Autoriaus nuomone, šios įstatymų normos turi būti tobulinamos, apibrėžiant asmenų, kurie gali būti komisijos nariais, ratą ir nustatant konkrečius reikalavimus jų nepriekaištingai reputacijai.
14. *Pasiūlymas*. Autorius papildomai prie konkurso vykdymo etapų pridėtų dar vieną – *oficialų paskelbimą apie koncesijos sutarties sudarymą*, kuris yra svarbus išlaikant viešumo principą bei nustatant termino, nuo kurio turi būti pradedamas skaičiuoti laikas, skirtas pareikšti skundams ir pretenzijoms.
15. Suteikiant koncesiją ne konkurso būdu įstatymų leidėjas nustato pareigą pranešti apie ketinimą suteikti koncesiją, pareigą siekti, kad koncesijos sutartis kuo geriau atitiktų viešuosius interesus, bet nenustato jokių priemonių, kuriomis būtų reguliuojama, kaip šios pareigos įgyvendinamos. *Pasiūlymas* Viena iš tokių priemonių, autoriaus nuomone, galėtų būti kontroliuojančios institucijos paskyrimas.
16. Įstatymas nenumato galimybės įsikišti ir sustabdyti koncesijos ne konkurso būdu suteikimo procedūrą, o tai galėtų būti vertinama kaip nuostata, neatitinkanti antikorpucinių principų. *Pasiūlymas*. Todėl šios įstatymo normos turėtų būti apsvarstytos iš naujo ir sugriežtintos sukonkretintos.
17. Kai koncesijos sutarties dalykas yra darbai ir viešųjų paslaugų teikimas, tokia koncesija laikoma viešąja darbų koncesija, jei pagrindinis tokios koncesijos dalykas yra darbai, o paslaugų teikimas tik papildo koncesininko įsipareigojimą atlikti darbus. Būtina aiškiau atskirti viešuosius pirkimus nuo viešųjų darbų koncesijos, tam, kad nekiltų neaiškumų, kurio įstatymo –Viešųjų pirkimų ar Koncesijų įstatymo nuostatas taikyti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija priimta Lietuvos Respublikos piliečių referendume 1992 m. spalio 25 // Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.77 (atitaisymas).
4. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.80 (atitaisymas).
5. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.82 (atitaisymas).
6. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.78-3061.
7. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr.150-5462; 2005 12 31 Nr.153 (atitaisymas).
8. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr.66-2127.
9. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141.
10. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo, III skyriaus papildymo šeštuoju skirsniu ir įstatymo papildymo priedu įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr.73-2533.
11. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas // Valstybės žinios.1998, Nr.25-632.
12. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr.66-2123.
13. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo ir vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3251.
14. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr.70-3163.
15. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo, vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.82-3251.
16. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr.107-2688.

17. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr.105-3019.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 28 dienos nutarimas Nr.298 “Dėl koncesijų konkurso organizavimo nuostatų ir tipinės koncesijos sutarties pagrindinių nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 30-728.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimas Nr.729 “Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant LR Koncesijų įstatymo 21(1) straipsnį “ // Valstybės žinios 2004 Nr. 100 – 3715.
20. Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų priežiūros tarnybos direktoriaus 2004 m. rugsėjo 21 d. įsakymas Nr. 1S-53 „Dėl reikalavimų viešosios darbų koncesijos suteikimo skelbimui ir skelbimui apie pirkimą, kai perka koncesininkas, aprašo ir skelbimų tipinių formų patvirtinimo“ //, Valstybės žinios. 2004, Nr. 143-5251.
21. Europos Komisijos 2005 m. gruodžio 19 d. reglamentas (EB) Nr. 2083/2005, iš dalies keičiantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų Nr. 2004/17/EB ir Nr.2004/18/EB nuostatas dėl ribų, taikomų viešojo pirkimo sutarčių tvarkai // Oficialus leidinys L 333, 20/12/2005, p. 28.
22. Europos Komisijos 2005 m. rugsėjo 7 d. reglamentas (EB) Nr.1564/2005, nustatantis standartines formas, naudojamas skelbiant su viešųjų pirkimų procedūromis susijusius skelbimus, pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas Nr. 2004/17/EB ir Nr. 2004/18/EB // Oficialus Leidinys L 257, 01/10/2005, p. 1.
23. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyva Nr. 2004/17/EB, koordinuojanti subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, pirkimų procedūras // Oficialus leidinys L 134, 30/04/2004, p. 1;
24. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyva Nr.2004/18/EB “Dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo“ // Oficialus leidinys L 134, 30/04/2004, p. 114.
25. Europos Tarybos 1989 m. gruodžio 21 d. direktyva Nr. 89/665/EEB “Dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, koordinavimo“ (su paskutiniais pakeitimais, padarytais 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva Nr. 92/50/EEB) // Oficialus leidinys L395, 30/12/1989, p. 33; Oficialus leidinys L285, 29/10/2001.
26. Europos Tarybos 1993 m. birželio 14 d. direktyva Nr. 93/37/EEB “Dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo“ (su paskutiniais pakeitimais,

- padarytais 2001 m. rugsėjo 13 d. Komisijos direktyva Nr. 2001/78/EB) // Oficialus leidinys L 199, 09/08/1993, p. 54; OL L 285, 29/10/2001, p. 1.
27. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos / [vadovas Mikelėnas V.] - Vilnius: Justitia, 2001.
  28. Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal LR Civilinį kodeksą.// Jurisprudencija. 2004, Nr.51 (43).
  29. Janušonis V. Rizikos valdymas sveikatos priežiūros organizacijose - Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2005.
  30. Juozapavičius R. Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus – Vilnius: Eugrimas,2006..
  31. Kmieliauskas L. Norima pradėti pirkti skaidriau. Verslo žinios. 2006 vasario 28 d.
  32. Mikelėnas V. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos // Justitia. 1996, Nr.1-2.
  33. Mikelėnas V., Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. – Vilnius: Justitia, 1996.
  34. Papirtis L. V., Baranauskas E, Kiršienė J. Civilinė teisė. Bendroji dalis, II tomas. – Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2005.
  35. Stansbury N. Korupcija statybos sektoriuje // Kaip praskaidrinti viešuosius pirkimus / [sudarytojas Juozapavičius R.] - Vilnius: Eugrimas, 2006.
  36. Vainienė R. Koncesija: draugas ar baubas? // <http://www.vilnius.lt/svietimas/Koncesija.pdf>; prisijungimo laikas 2006 – 10-10.
  37. Garbaravičius A. Koncesijos: gelbėjimosi ratas ar akmuo po kaklu? // www.kaunas.lt/page/index/190?sid=299; prisijungimo laikas 2006-09-14.
  38. Kaminskas G. LR Koncesijų įstatymas. Koncesijų naudojimo Lietuvoje teisiniai ir praktiniai aspektai. 2004. konferencijos medžiaga. // www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/konfprogramshort.doc; prisijungimo laikas 2006-09-17.
  39. Dičpetris L. VPP projekto tinkamumo, vertės ir atsipirkimo vertinimas. Praktiniai aspektai viešajam sektoriui. UAB Ernst and Young Baltic. 2004. // www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/konfprogramshort.doc; prisijungimo laikas 2006-09-17.
  40. Jagminas T. Panevėžio miesto savivaldybės koncesijų projektai. Seminaro medžiaga// http://www.ukmin.lt/lt/investicijos/partneryste/doc/panev_koncesiju_proj.ppt; prisijungimo laikas- 2006-10-23.

41. Mileška A.. Viešosios ir privačiosios partnerystės stabdžiai. // www.vakarai.lt/article.php?id=11; prisijungimo laikas- 2006-09-07.
42. Žogaitė I., Kaminskas G.. Viešosios privačiosios partnerystės (koncesijos) aktualijos // www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/VPP%20prezentacija-JBB%20presenation-v3-LTEN.pdf; prisijungimo laikas- 2006-11-07.
43. Public private partnerships and the poor of water and sanitation // <http://www.lboro.ac.uk/wedc/projects/ppp-poor/ppp-english-x.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-10-30.
44. Teisės gidas dėl privačiai finansuojamų infrastruktūros projektų // www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/procurement_infrastructure/2001Guide_PFIP.html; prisijungimo laikas: 2006-11-18.
45. Strategy for Lithuania by European bank of reconstruction and development // <http://www.ebrd.com/about/strategy/country/lith/strategy.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-09-18.
46. Corporate responsibility: private initiative and public goals by Organisation for economical cooperation and developement // <http://www.oecd.org/dataoecd/45/28/1922698.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-09-08.
47. UN Economic Commission for Europe.UN/ECE Forum for public-private partnership for infrastructure. 2000. <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/en-guide2.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-09-26.
48. Tarptautinių žodžių žodynas / [sudaryt. Vaitkevičiūtė V.]. - Vilnius: Žodynas, 2001.
49. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.- Vilnius: Alma littera, 1998.

Teismų praktika:

50. Lietuvos Aukščiausio Teismo civilinių bylų skyriaus kolegijos nutartis 2002 m. balandžio 15 d. UAB „Vasario koncernas“ v. Lietuvos respublikos teisingumo ministerija civilinėje byloje Nr.3K-3-600/2002.
51. Lietuvos Aukščiausio Teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. Nutartis VĮ „Valstybės turto fondas“ v. UAB „Bandužiai“ civilinėje byloje Nr.3K-3-1177/2003.
52. Lietuvos Aukščiausio Teismo civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija 2004 m. birželio 29 d. Nutarimas Jevgenijaus Zolotariovo v. UAB „Baldras“, VĮ Registrų centras Klaipėdos filialas civilinėje byloje Nr.3K-P-346/2004.

Koncesijos sutartis (teoriniai aspektai ir praktinės problemos)

Pagrindinės sąvokos: koncesija, koncesijos sutartis, koncesininkas, suteikiančioji institucija, viešoji ir privačioji partnerystė, viešieji pirkimai, viešoji darbų koncesija, vertės už pinigus principas.

Santrauka

Šiame darbe nagrinėjama koncesijos sutarčių teisinio reglamentavimo ir jų praktinio įgyvendinimo problemų tema. Darbe siekiama atskleisti šios temos aktualumą, egzistuojančias problemas bei pateikti galimus sprendimo variantus. Analizuojant teisinę bazę, tarptautinių institucijų ir organizacijų pateiktas rekomendacijas ir pasiūlymus, teisės doktrinos kūrėjų darbus bei kitą medžiagą, siekiama parodyti, kad koncesijų sutartys yra naudingas įrankis siekiant tiek viešajam, tiek privačiajam sektoriui naudingų tikslų. Tačiau taip pat norima atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo nuostatos dar turėtų būti tobulinamos.

Šis darbas aktualus ir todėl, kad Lietuvoje koncesijoms nėra skiriamas pakankamas dėmesys, tad visuomenė nepakankami informuota apie koncesijos suteikiamas galimybes, o potencialiems koncesijos sutarčių sudarytojams trūksta metodinės pagalbos.

Darbo pradžioje aptariamos šios temos atžvilgiu aktualios sąvokos – koncesija, koncesijos sutartis, viešoji darbų koncesija, kt. Toliau pereinama prie koncesijos sutarties elementų ir turinio nagrinėjimo, priskiriant koncesijos sutartis atitinkamoms sutarčių rūšims. Toks skirstymas padeda geriau suvokti koncesijos sutarties reglamentavimo ypatumus, išvelgti tam tikrus įstatymų, poįstatyminių nuostatų netikslumus bei pateikti aktualius pasiūlymus ir rekomendacijas. Tokie pat pasiūlymai pateikiami ir sekančiame skyriuje, ištyrus koncesijų suteikimo procedūrą.

Atskirame skyriuje aptariamos viešosios darbų koncesijos reglamentavimas bei jos ypatybės, atskyrimo nuo viešųjų pirkimų problematika.

Darbe taip pat nagrinėjama koncesijų įgyvendinimo praktika Lietuvoje bei užsienyje, pateikiami koncesijos projektų privalumai ir trūkumai, galimos grėsmės bei perspektyvos, o tai yra svarbu suvokiant koncesijos projektų perspektyvas Lietuvoje.

Šiuo darbu siekiama atkreipti dėmesį į koncesijos projektų suteikiamas galimybes bei egzistuojančias problemas, kurios lietuvių teisinėje literatūroje kol kas nėra nagrinėjamos. Šis darbas yra tik bandymas įvesti į koncesijų sritį, ir kuris, galbūt, bus atspirties tašku kitiems, besidomintiems koncesijos sutartimis.

Concession treaty (theoretical aspects and practical problems)

Keywords: Concession, concession treaty, concessionaire, investiture institution, private and public partnership, public purchase, public work concession, value for money principle.

Summary

This work analyses the subject of legal regulation of concession treaties and its practical questions. It aims at revealing the relevance of this subject, existing problems and providing possible solutions. Through the analysis of legal basis, proposals and recommendations of international institutions and organizations, works of law doctrine authors and other material, this paper tries to show that treaties of concession may be very useful instrument while seeking the aims, which are beneficial for both the private and the public sectors. Yet the attention is being also paid that the provisions of the law of Concession of Lithuania also have to be improved.

This work is also relevant because presently it is not being paid a sufficient consideration towards concessions in Lithuania. Therefore the society is insufficiently informed about potentialities of concessions whereas the potential drawers of concession agreements still lack methodical support.

In the beginning of the work the important concepts of this work are being discussed – the concepts of concession, concession treaty, public work concession, etc. Further the work comes to the elements and substance of concession treaty and attributes the treaty to certain types of contracts. This distribution helps to realize better the features of legislative regulation of concession treaty, to penetrate some inaccuracies of legislation and submit relevant suggestions and recommendations. Alike suggestions are being offered in the next chapter, when analyzing the procedures of granting the concessions.

In particular chapter the author discusses the features of public work concession, its legislative regulation and the question of differentiation from public purchase and public work concession.

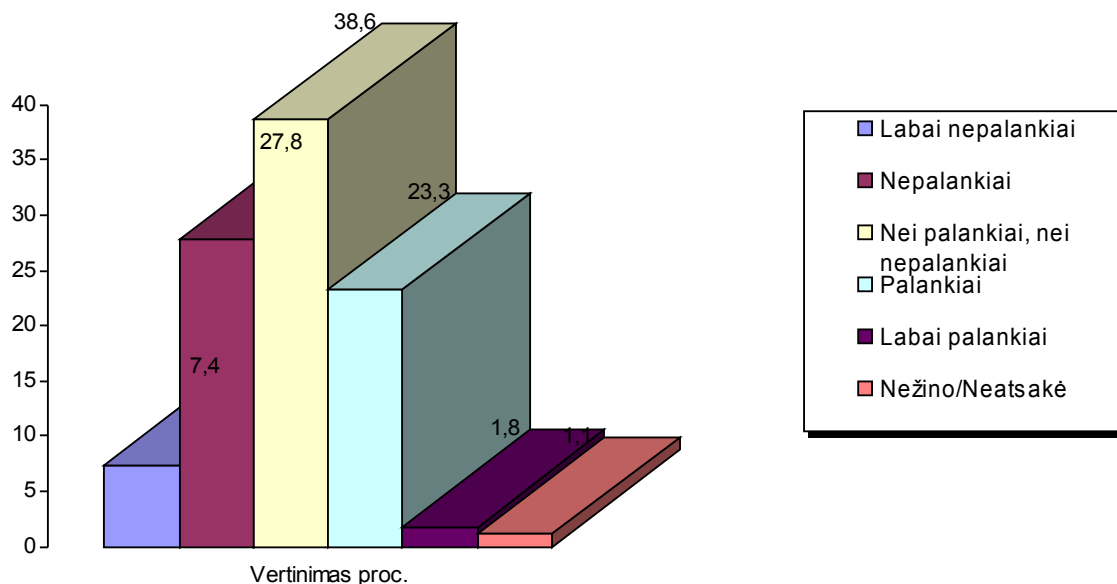
This work also analyses the practice of concession realization in Lithuania and foreign countries. The strengths, weaknesses, opportunities and threats of concessions are being revealed, because it is important while realizing the perspectives of concessions in Lithuania.

The purpose of this work is to draw attention towards the possibilities given by the projects of concession and also reveal the problems, which have not been discussed in Lithuanian legal theory works yet. This work is just the introduction into the area of concessions and which may be the point of departure for those, who are interested in concessions.

PRIEDAS Nr.1

Kaip jūs vertinate viešųjų pirkimų organizavimą Lietuvoje? *

* Tyrimas atliktas Transparency International Lietuvos skyriaus užsakymu, remiamas Jungtinių Tautų vystymo programos. Tyrimą atliko rinkos analizės ir tyrimų grupė RAIT. Apklausa įvykdyta 2005 metų spalio – lapkričio mėnesiais. Tyrimo imtis – 550 Lietuvoje registruotų ir veikiančių įmonių vadovų; Apklausoje dalyviai – geria informuoti apie įmonės dalyvavimą viešųjų pirkimų konkursuose įmonės vadovai ar jų įgalioti atstovai; Apklausoje būdas – tiesioginis interviu, naudojant iš anksto parengtą klausimyną.

Atsakymų variantai	Respondentų pasiskirstymas procentais
Labai nepalankiai	7,4
Nepalankiai	27,8
Nei palankiai, nei nepalankiai	38,6
Palankiai	23,3
Labai palankiai	1,8
Nežino/neatsakė	1,1

PRIEDAS NR. 2

VIEŠOSIOS DARBŲ KONCESIJOS
APRAŠO TIPINĖ FORMA

9 tipinė forma
patvirtinta
Viešųjų pirkimų tarnybos prie
Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus
2004 m. rugsėjo 21 d. įsakymu Nr.
1S-53

VIEŠOJI DARBŲ KONCESIJA

Darbai

Pildo <i>Oficialiojo leidinio</i> darbuotojai Skelbimo gavimo data
Kodas

I DALIS. KONCESIJĄ SUTEIKIANČIOJI INSTITUCIJA

I.1. KONCESIJĄ SUTEIKIANČIOSIOS INSTITUCIJOS PAVADINIMAS IR ADRESAS

Institucija	Įgaliotas asmuo
Adresas	Pašto kodas
Miestas	Šalis
Telefonas	Faksas
Elektroninio pašto adresas	Interneto svetainės adresas

I.2. ADRESAS, KUR GALIMA GAUTI PAPILDOMOS INFORMACIJOS:

Nurodytas I.1

Jei kitas, pildyti A priedą

I.3. ADRESAS, KUR GALIMA GAUTI DOKUMENTUS:

Nurodytas I.1

Jei kitas, pildyti A priedą

I.4. ADRESAS, KURIUO TURI BŪTI SIUNČIAMOS PARAIŠKOS AR PASIŪLYMAI:

Nurodytas I.1

Jei kitas, pildyti A priedą

I.5. SUTEIKIANČIOSIOS INSTITUCIJOS TIPAS

Valstybės valdymo institucija ES institucija ita

Savivaldybės institucija Viešasis juridinis asmuo

II DALIS. KONCESIJOS OBJEKTAS

II.1. KONCESIJOS APIBŪDINIMAS

II.1.1. Pavadinimas *

II.1.2. Apibūdinimas

II.1.3. Darbų atlikimo vieta

NUTS kodas *

II.1.4. Nomenklatūra

II.1.4.1. Koncesijos objekto kodai pagal Bendrą viešųjų pirkimų žodyną (angl.:

CPV) *

Pagrindinis koncesijos objekto
kodas

Pagrindinis žodynas

□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□
----	---	-----	---	-----	---	-----	---	-----	---	---

Papildomas žodynas (jei taikomas)

□□□□□	.	□	□□□□□	.	□	□□□□□	.	□
-------	---	---	-------	---	---	-------	---	---

Papildomi koncesijos objekto
kodai

Pagrindinis žodynas

□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□
□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□
□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□□□	.	□

Papildomas žodynas (jei taikomas)

□□□□□	.	□	□□□□□	.	□	□□□□□	.	□
□□□□□	.	□	□□□□□	.	□	□□□□□	.	□
□□□□□	.	□	□□□□□	.	□	□□□□□	.	□
□□□□□	.	□	□□□□□	.	□	□□□□□	.	□

II.1.4.2. Kita nomenklatūra (NACE)

II.2. APIMTYS

II.2.1. Darbų apimtis

II.2.2. Minimali darbų dalis (proc.), kurią turi atlikti trečiosios šalys (pildyti, jei numatoma tam tikrą dalį darbų perduoti atlikti trečiosioms šalims)

III DALIS. TEISINĖ, EKONOMINĖ, FINANSINĖ IR TECHNINĖ INFORMACIJA

III.1. REIKALAVIMAI KONKURSO DALYVIAMS

III.1.1. Informacija apie konkurso dalyvio teisinę padėtį, taip pat dokumentai ir informacija, reikalingi ekonominiam, finansiniam, profesiniam ir techniniam pajėgumui įvertinti

---

III.1.1.1. Reikalaujami teisinę konkurso dalyvio padėtį įrodantys dokumentai ir informacija

---

III.1.1.2. Reikalaujami ekonominę ir finansinę konkurso dalyvio būklę apibūdinantys dokumentai ir informacija

---

III.1.1.3. Reikalaujami profesinį ir techninį konkurso dalyvio pajėgumą patvirtinantys dokumentai ir informacija

---

III.1.1.4. Kiti reikalaujami dokumentai ir informacija

IV DALIS. PROCEDŪROS

IV.1. PASIŪLYMŲ VERTINIMO KRITERIJAI

IV.2 . ADMINISTRACINĖ INFORMACIJA

IV.2.1. Numeris, kurį suteikiančioji institucija priskyrė šiam konkursui *

IV.2.2. Paraiškų ar pasiūlymų pateikimo terminas

arba paraiškų pateikimo terminas

d.) arba (m. mėn. išsiuntimo) dienų po skelbimo

Valanda (jei nustatyta): _____

arba preliminarių neįpareigojančių pasiūlymų pateikimo terminas

d.) arba (m. mėn. išsiuntimo) dienų po skelbimo

Valanda (jei nustatyta): _____

arba išsamių įpareigojančių pasiūlymų pateikimo terminas

d.) arba (m. mėn. išsiuntimo) dienų po skelbimo

Valanda (jei nustatyta): _____

IV.2.3. Kalba ar kalbos, kuria ar kuriomis turi būti parengta paraiška ar pasiūlymas:

E D D E E F I N P F S Lietuvių ar
S A E L N R T L T I V kitos kalbos

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

VI DALIS. KITA INFORMACIJA

VI.1. AR ŠIS SKELBIMAS YRA NEPRIVALOMAS?

E N TAIP,
neprivalomas

VI.2. AR KONKURAS DĖL KONCESIJOS SUTEIKIMO YRA SUSIJĘS SU PROJEKTU AR PROGRAMA, FINANSUOJAMAS IS ES LĖŠŲ? *

E N AIP T

Jei taip, nurodykite tą projektą ar programą bei kitus reikalingus duomenis _____

VI.3. PAPILDOMA INFORMACIJA (pildyti suteikiančiosios institucijos nuožiūra)

VI.4. ŠIO SKELBIMO IŠSIUNTIMO

DATA:

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

(m. mėn. d.)

A PRIEDAS

1.2. ADRESAS, KUR GALIMA GAUTI PAPILDOMOS INFORMACIJOS

Institucija	Igaliotas asmuo
Adresas	Pašto kodas
Miestas	Šalis
Telefonas	Faksas
Elektroninio pašto adresas	Interneto svetainės adresas

1.3. ADRESAS, KUR GALIMA GAUTI DOKUMENTUS

Institucija	Igaliotas asmuo
Adresas	Pašto kodas
Miestas	Šalis
Telefonas	Faksas
Elektroninio pašto adresas	Interneto svetainės adresas

I.4. ADRESAS, KURIUO TURI BŪTI SIUNČIAMOS PARAIŠKOS AR PASIŪLYMAI

Institucija	Igalotas asmuo
Adresas	Pašto kodas
Miestas	Šalis
Telefonas	Faksas
Elektroninio pašto adresas	Interneto svetainės adresas

2006 12 01

Vytautas Sinkevičius